

ЗАЕДНО

Укрепване на детското и
младежкото участие в
процеса на вземане на
решения от обществено
значение

РЪКОВОДСТВО ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА
ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ

SOS CHILDREN'S
VILLAGES

Co-funded by
the European Union

Together

STRENGTHENING CHILD AND
YOUTH PARTICIPATION IN
PUBLIC DECISION-MAKING

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ИЗДАНИЕТО

©SOS Children's Villages International, 2023

Публикувано в Австрия от SOS Children's Villages International.

Първо издание, публикувано през октомври 2023 г.

Всички права запазени. Никоя част от тази публикация не може да бъде възпроизвеждана, съхранявана в система за извличане или предавана под каквато и да е форма по какъвто и да е начин без предварителното писмено разрешение на SOS Children's Villages International, или съгласно изричните разпоредби на закона, или при условия, договорени със съответна организация за репрографски права. Запитвания, отнасящи се на първо място до възпроизвеждането извън обхвата на горепосоченото, трябва да се изпращат до SOS Children's Villages International на посочения по-долу адрес.

SOS Children's Villages International

Hermann-Gmeiner-Str.51

A-6020 Innsbruck

Austria

Email: train4childrights@sos-kd.org

Автори

Francesca Letizia, Evelyn Vrouwenfelder

Редакционен съвет

Florence Treyvaud Nemtzov and Francine Stansfield

Дизайн и оформление

Bestias Design

Настоящата публикация е изготвена в рамките на съфинансирания от ЕС проект „Заедно – Работа в партньорство с деца и млади хора за по-добро реализиране на техните права при преодоляване на кризисни ситуации, като Ковид-19 и други извънредни обстоятелства(2022–2024 г.). <https://www.sos-childrensvillages.org/together>

Настоящата публикация е изготвена с помощта на Европейския съюз. Съдържанието на настоящата публикация е отговорност единствено на SOS Children's Villages и по никакъв начин не може да се приеме, че отразява официалната позиция на Европейския съюз.

БЛАГОДАРНОСТИ

SOS Children's Villages биха искали да изкажат благодарност на всички, които участваха в проект „Заедно“ и в подготовката и изготвянето на настоящата публикация.

ЕКИП ПО ПРОЕКТА, НА НИВО ПАРТНЬОРИ

SOS Children's Villages International: Florence Treyvaud Nemtzov, Arianna Tripodi, Francine Stansfield.

SOS Детски селища България: Марин Зарков, Деница Аврамова, Катерина Лазова, Калина Димитрова, Илениа Йовчева

SOS Детски селища Унгария: Boróka Feher, Edit Koles, Gábor Kelemen, Dorottya Hais, Vica Éva Hortobágyi

SOS Детски селища Италия: Valentina Caron, Marcela Baxanean, Francesca Letizia, Alessandra Cuel, Almas Khan.

SOS Детски селища Испания: Nadia Garrido Annoni, Elena Bilbao Lazaro, Javier Saavedra, Mariam El Ouchi, Alexandra Floare

SOS Children's Villages изказва своите специални благодарности към Генералната дирекция „Правосъдие и потребители“ на Европейската комисия за тяхната финансова подкрепа и продължаваща помощ за успеха на проекта.

Бихме искали също така да благодарим на Eurochild и Фондация „Learning for Well-being“ (L4WB) за използването на дейности от тяхната публикация „We Are Here - A Child Participation Toolbox“ (2020 г.). Дейностите, които са използвани и адаптирани в рамките на програмата за обучение на връстници „Заедно“, са посочени в това ръководство.

**LEARNING FOR
WELL-BEING
FOUNDATION**

<https://www.eurochild.org/> <https://www.learningforwellbeing.org/>

При разработването на това ръководство за обучение са използвани и следните вътрешни ресурси:

- *Applying Safe Behaviours: Preventing and Responding to Peer Violence Amongst Children and Young People - Peer-to-Peer Workshop Handbook* (SOS Children's Villages International, 2022).
- *Youth Participation User Guide* (SOS Children's Villages International, 2021).
- *International Youth Coalition: Youth Participation Training Programme for Youth Facilitators* (SOS Children's Villages International, 2021).
- *Prepare For Leaving Care: A Child Protection System that Works for Professionals and Young People – Practice Guidance* (SOS Children's Villages International, 2018).

СЪДЪРЖАНИЕ

РАЗДЕЛ - ВЪВЕДЕНИЕ 8

Използване на обучителни материали и формат на обучението	12
Обучители на връстници, ментори и съветници детско и младежко участие	12
Неравностойно положение: Отчитане на личния опит в грижа	13
Пълноценно детско участие и вземане на решения	14
Вземане на решения от обществено значение	14
Адаптиране към местния контекст	15
Провеждане на обучението	15
Поверителност и политика за безопасност на детето	15
Подготовка	16

РАЗДЕЛ 2 - ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ 17

Обучение на връстници – сесии	21
-------------------------------	----

СЕСИЯ 1

Задача 1. Приветствие	23
Задача 2. Упражнение за „стопяване на леда”: Игра с топка	23
Задача 3. Въведение: в обучението и съдържание на сесията	24
Задача 4. Споделяне на очакванията: надежди и страхове (притеснения/въпроси)	26
Задача 5. Упражнение за енергизиране: Нашият таен код	28
Задача 6. Създаване на безопасна среда: Споразумение за участие	29
Задача 7. Създаване на безопасна среда: Политика за безопасност на детето	31
Задача 8. Съгласен или несъгласен?	32
Задача 9. Край на сесията	35
Задача 10. Оценка: Две звезди и пожелание	35

СЕСИЯ 2

Задача 1. Приветствие и преглед на споразумението за участие	38
Задача 2. Упражнение за „стопяване на леда”: Игра с имена – упражнение за енергизиране	40

Задача 3. Съдържание на сесията	41
Задача 4. Какви са правата на децата?	41
Задача 5. Игра с карти „Права на децата“	44
Задача 6. Упражнение за енергизиране:	48
Задача 7. Какво представлява детското участие?	50
Задача 8 Триъгълник на правата (4-те принципа на КПД)	51
Задача 9. Малка Задача за участниците: Вашите връстници знаят ли за участието?	54
Задача 10. Край на сесията	54
Задача 11. Оценка: Две звезди и пожелание	55

СЕСИЯ 3

Задача 1. Приветствие	58
Задача 2. Упражнение за „стопяване на леда“: Три кръга за мен	59
Задача 3. Съдържание на сесията	60
Задача 4. Кой трябва да вземе решение?	
Представяне на процеса на вземане на решение	60
Задача 5. Какво е усещането да участваш?	64
Задача 6. Упражнение за енергизиране: Броене до 20	66
Задача 7. Участие и неучастие: Стълбата на Харт	67
Задача 8. Край на сесията	72
Задача 9. Оценка: Две звезди и пожелание	72

СЕСИЯ 4

Задача 1. Приветствие	75
Задача 2. Упражнение за „стопяване на леда“: Създаване на процес	76
Задача 3. Съдържание на сесията	77
Задача 4. Как вземаме решения?	78
Задача 5. Колективно участие и вземане на решения от обществен интерес	80
Задача 6. Игра с имена – упражнение за енергизиране – викане на бис	82
Задача 7. Участие във вземане на решения от обществено значение: модела на Лънди	83
Задача 8. Край на сесията	89
Задача 9. Оценка: Две звезди и пожелание	90

СЕСИЯ 5

Задача 1. Приветствие	92
Задача 2. Упражнение за „стопяване на леда“: Зип Зап Боинг	93
Задача 3. Съдържание на сесията	93
Задача 4. Подготовка на послания за възрастните	94
Задача 5. Послания за възрастните: Хартиена въртележка	97
Задача 6. Избиране на послания	99
Задача 7. Изработване на посланията	100
Задача 8. Заключителна презентация	102
Задача 9. Край на сесията	103
Задача 10. Оценка: Две звезди и пожелание	103

СЕСИЯ 6

Задача 1. Приветствие	107
Задача 2. Съдържание на сесията	107
Задача 3. Упражнение за „стопяване на леда“: Човешки възел	109
Задача 4. Проверка на подготовката	109
Задача 5. Среща с възрастните	110
Задача 6. Бързо упражнение за енергизиране	112
Задача 7. Разбор на срещата с децата и младите хора	113
Задача 8. Оценка	113
Задача 9. Закриване на обучението	114

РАЗДЕЛ 3

116

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 1. - Листовка относно политиката за безопасност на детето	117
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 2. - Игра с карти „Права на децата“	118
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 3. - Адаптирана за деца версия на Конвенцията	123
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 4. - Принципи на Конвенцията	124

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 5. - Малка Задача за участниците:	
Вашите връстници знаят ли за участието?	125
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 6. - Стълбата на участието на Харт	127
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 7. - Участие във вземането на решения от обществено значение – Модел на Лънди (карти)	128
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 8. - Участие във вземането на решения от обществено значение – Модел на Лънди (4 основни определения)	129

РАЗДЕЛ 4

130

СЪВЕТИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

1. Активно слушане	131
2. Невербална комуникация	132
3. Управление на времето	133
4. Справяне с чувствителни теми	135
5. Предизвикателно поведение в групата	136
6. Разделяне на малки групи и двойки	138
7. Обучение на връстници	139

СЪВЕТИ ЗА СЪВМЕСТНО ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ

1. Предизвикателства	141
2. Работа в екип	141
3. Стил и представяне	142

ПРОЦЕС НА АДАПТИРАНЕ

1. Какво е адаптиране?	143
2. Кой участва?	143
3. Кога трябва да го правим?	143
4. Контролен списък	144

РАЗДЕЛ 1

ВЪВЕДЕНИЕ:

СТРУКТУРА НА РЪКОВОДСТВОТО

Настоящото ръководство се състои от четири раздела и е предназначено да даде напътствия и да окаже практическа подкрепа на обучителите на връстници [по-долу в текста за краткост се използва и „обучител (обучители), но със същото значение на „обучител на връстници“ – бел.пр.] за ефективно провеждане на обучението по „участието в процеса на вземане на решения от обществено значение“ в техните държави.

1. ВЪВЕДЕНИЕ:

Тази глава съдържа основна информация по темата и представя рамката на обучението и различните роли в екипа за провеждане на обучението.

2. ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ

Този втори раздел следва подробната програма на обучението, която ще използват обучителите на връстници и се състои от шест сесии, в които се акцентира върху различни стъпки от учебния процес. Той включва съвети за по-добра подготовка на сесиите и въпроси за обмисляне за доразвиване на опита и наблюдение на провеждането на обучението.

3. МАТЕРИАЛИ ЗА РАЗДАВАНЕ

Този раздел съдържа всички таблици и материали за раздаване, които са необходими при провеждането на обучението. В някои от дейностите се използват принтирани материали, които обучителите също могат да намерят в този раздел.

4. СЪВЕТИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

Тази последна част от ръководството е посветена на самата дейност „обучение“ и е предназначена да предложи на менторите и обучителите на връстници различни варианти и съвети, които да им помогнат по-добре да вникнат в уменията и задачите, свързани с тяхната роля.

ВЪВЕДЕНИЕ:

Представяме ви *Ръководство за провеждане на обучение на връстници „Заедно“*, разработено в рамките на съфинансирания от ЕС проект *„Заедно: Партньорство с деца и млади хора за по-добро реализиране на техните права при преодоляване на кризисни ситуации, като Ковид-19 и други извънредни обстоятелства“*.

Настоящото ръководство е предназначено да се използва от млади хора във всяка от държавите, включени в проект *„Заедно“* – България, Унгария, Италия и Испания, които да обучават други млади хора относно тяхното право да участват в процеса на вземане на решения от обществено значение.

Участието е от решаващо значение за благосъстоянието на децата и младите хора, особено що се отнася до тяхната самоефикасност и усвояването на умения за вземане на решения. Главно от съображения за тяхна защита, децата и младите хора често растат в среда, в която възрастните вземат по-голяма част от решенията *от тяхно име*, вместо *заедно* с тях. Ето защо децата и младите хора малко познават правото си да бъдат изслушани и се затрудняват да разберат как работи процесът на вземане на решения. За съжаление често това води до твърде ограничен опит сред децата и младите хора как да формират мнение и да изразяват собствената си позиция.

Децата и младите хора в грижа или от уязвими семейства са поставени в ситуация, в която решенията засягащи техния живот най-често се вземат въз основа на формални процедури от възрастни. На тези деца и млади хора също така им е трудно да получат достъп до информация или до възрастни, които биха могли да ги информират и да ги подкрепят, за да могат да участват в процеса на вземане на решения.

В общественото пространство рядко разработващите политики реагират на задължението си да включват деца и млади хора в процеса на вземане на решения, които пряко или непряко засягат живота им. Когато възникне извънредна ситуация, като напр. по време на пандемията от Ковид-19, може да е още по-трудно да се създадат или да се поддържат възможности децата и младите хора да бъдат изслушани. Възможно е това да се дължи на факта, че по време на извънредна ситуация закрилата се приема за приоритет, въпреки че както закрилата, така и участието са две важни права, които винаги трябва да се прилагат така, че да има баланс между тях. Същото така, в извънредни ситуации, повечето решения трябва да се вземат бързо и това може да означава, че дори когато процесът на участие вече е в ход, някои от процедурите временно се пропускат.

Настоящото обучение има за цел да овласти децата и младите хора като повиши знанията им относно правата и разбирането на правата на децата и процеса на участие. Целта на обучението е също така да изгради техния капацитет да участват в процесите на вземане на решения от обществено значение и да създаде възможност деца, млади хора и възрастни (по-специално специалисти и разработващи политики) да обсъдят това на местно равнище.

Настоящото обучение също е резултат от процес на участие. Екипът по проект *„Заедно“*, включително младите експерти, подготви допитване до децата за техните виждания относно правото им да бъдат изслушани и да участват в процесите на вземане на решения от обществено значение и по-специално какво още трябва да знаят по тези въпроси. Резултатът от допитването допринесе за разработването на структурата и съдържанието на настоящото ръководство за обучение.

Например, въз основа на събраните мнения, настоящото обучение ще представи основна информация за правата на децата и важното значение на повишаването на информираността за тези права.

Обучението ще се фокусира върху това какво представлява участието и как то може да бъде реализирано по време на етапите на един процес на вземане на решение и ще представи на участниците инструменти, с помощта на които те да могат да планират, наблюдават и натрупат опит от участие в обществен процес.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ОБУЧИТЕЛНИ МАТЕРИАЛИ И ФОРМАТ НА ОБУЧЕНИЕТО

Обучението е предназначено за деца на възраст от 13 до 17 години и е структурирано в 6 сесии с продължителност приблизително 3 часа всяка, които да бъдат проведени последователно. Сесиите могат да бъдат провеждани поотделно или комбинирани като целодневни събития, в зависимост от възрастта и възможността за присъствие на децата и младите хора, включени на местно равнище. Всяка сесия е предназначена да се използва като комбинация учене чрез преживяване и формативно учене, което да позволява ангажиране и участие. Сесията предлага също възможности участниците да практикуват това, което са научили и всички сесии накрая се оценяват.

Капацитетът, който обучението има за цел да засили ще бъде специално затвърден чрез среща с група възрастни след обучителните сесии – за обсъждане на посланията, придобиване на опит от сътрудничество и насърчаване на евентуални нови възможности за включване на деца и млади хора в процеса на вземане на решения от обществено значение. За да се реализират тези съществени възможности, проектните екипи трябва да се постараят да открият подходящи заинтересовани страни, които да изслушат посланията на децата и младите хора.

ОБУЧИТЕЛИ НА ВРЪСТНИЦИ, МЕНТОРИ И СЪВЕТНИЦИ ДЕТСКО И МЛАДЕЖКО УЧАСТИЕ

Екипът, провеждащ обучението включва ментори, обучители на връстници и съветник детско и младежко участие.

Менторите са млади експерти, които вече имат известен опит като обучители или обучители на връстници в различни форми на обучение, включително семинари, което означава, че вече са се срещали с деца и млади хора от уязвими групи и са работили с цел постигане на резултати от обучението.

Менторите като група ще участват в европейското обучение на обучители (ToT), което да им помогнат да усъвършенстват своите знания и умения за провеждане на националното обучение на обучители на връстници.

Обучителите на връстници са млади хора, които имат интерес да научат повече за участието и вземането на решения. Те ще участват в националното обучение, провеждано от менторите, и ще се научат как да провеждат обучения на други млади хора. Тези обучения ще са насочени към изграждането на информираност за правата на децата и тяхното участие и ще им помогнат да се срещнат с възрастни, представители на заинтересованите страни в съответната държава, за да практикуват новопридобитите умения.

Съветниците детско и младежко участие са членове на екипа на проекта и тяхната функция е да подкрепят менторите и обучителите на връстници през различните етапи на процеса на планиране и провеждане на обученията.

Фигура 1. Визуално представяне на поетапния процес на обучение

НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ: ОТЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ ОПИТ В ГРИЖА

Проектът „Заедно“ има за цел да повлияе на живота на децата и младите хора, особено на тези, живеещи в неравностойно положение. Тъй като SOS Children's Villages работи специално за закрилата и насърчаването на деца и млади хора с опит в грижа, част от децата и младите хора, които участват на различните нива, може да имат такъв опит. Това трябва да се вземе под внимание на всички етапи на процеса.

Когато става въпрос за деца и млади хора с опит в грижа, от съществено значение е да се уверите, че някои основни изисквания на обучението (като безопасността в помещенията) са внимателно обмислени и изпълнени. Менторите и обучителите на връстници, които се срещат с връстниците си и им помагат с обучението, трябва ясно да разбират целите на обучението, инструментите, които ще преподават, както и да бъдат подкрепени при провеждане на обучението. По време на подготвителните етапи ще бъде обърнато специално внимание на възможните уязвимости на децата и младите хора и предизвикателствата, с които те биха могли да се сблъскат по време на обучителните задачи (включително как да управляват конфликти, как да се справят със ситуации, които представляват отключващи фактори и т.н.).

Някои от участниците може да си припомнят минали преживявания, като например, когато им е отказано правото да бъдат изслушани. Тези спомени могат да възникнат по време на обученията

и биха могли потенциално да предизвикат определени чувства или реакции и/или да изискват допълнителна подкрепа. Това трябва да се обсъди и да се помисли за преодоляването му още по време на процеса на подготовка, както с менторите/обучителите на връстници, така и с младите хора, участващи в обученията, особено по отношение на срещите с възрастни и политици.

ПЪЛНОЦЕННО ДЕТСКО УЧАСТИЕ И ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

Деца и младите хора имат право да бъдат изслушани, а на мнението им следва да се придава значение в процеса на вземане на решенията, които пряко и непряко засягат живота им. Както бе споменато по-горе, това право може да не бъде осъществено поради липса на информираност и компетентност от страна на възрастните, когато става дума за ролята им на носители на задължения по отношение на реализирането на пълноценно участие. Реализирането на участието може да бъде затруднено също и поради липса на гъвкавост във властовата динамика, която не улеснява включването на деца и млади хора.

Съществуват различни полезни инструменти за планиране и измерване на процесите на пълноценно участие. Въз основа на информацията, събрана чрез допитването, настоящото обучение, наред с други теми, ще се съсредоточи върху изграждането на способността на младите хора да виждат разликата между „участие“ и „неучастие“ и да разберат, че участието не случва само един начин, а в конкретен контекст и на конкретен етап са приложими различни форми на участие. Това ще бъде разгледано чрез акцентиране върху два ключови инструмента: 1. *Стълбата на Харт* и 2. *Модела на Лънди* за детско участие.

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ

Тази фраза се отнася до всички процеси, ръководени от местни, национални или международни органи и разработващи политики лица, водещи до решения, които засягат живота на децата и младите хора. При извънредни ситуации се налага да се вземат много решения за кратко време и стандартните процедури вероятно едва ли ще се спазват. Непредставянето на мнението на децата и младите хора, наред с общата ориентация към защита, крие значителен риск от вземане на решения, които биха могли да имат отрицателно въздействие върху живота на децата и младите хора. Това определено беше ситуацията по време на пандемията от Ковид-19. Съобщава се, че решенията, взети за децата и младите хора (често без никакъв принос от тяхна страна), са имали значително вредно въздействие върху ключови области от живота им като образование, социализиране и психично здраве.

В четирите държави, които участват в проекта „Заедно“, се съобщава за различни примери за механизми и възможности за включване на деца и млади хора на обществено ниво, като общински съвети, училищни съвети и младежки съвети. Като се има предвид това, няма да е възможно да се идентифицират приликите по отношение на процедурите и процесите на участие в държавите или да се осигури изграждане на специфичен капацитет за всяка държава по отношение на съответните процеси на вземане на решения от обществен интерес. В тази връзка обученията ще бъдат насочени към участието в процесите на вземане на решения от обществено значение като цяло и ще изготвят предложения за адаптиране и по-нататъшно развитие на обучението в рамките на

специфичния за държавата контекст, за да се гарантира приложимост на местно ниво.

АДАПТИРАНЕ КЪМ МЕСТНИЯ КОНТЕКСТ

В международните проекти обикновено се изисква известно ниво на адаптиране към националния контекст. Конкретно по проект „Заедно“ беше важно да се създаде програма за обучения, включваща дейности и съдържание, които са интересни и работещи за участниците във всяка участваща държава, и също така да се гарантира, че обученията подлежат на адаптиране към конкретните процеси на вземане на решения от обществено значение.

Това е особено важно, за да се гарантира, че съответните заинтересовани страни в процесите на вземане на решения от обществено значение са поканени и включени в заключителната среща с деца и млади хора, което потенциално може да доведе до нови възможности за участие след приключване на обученията.

ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

Обучителите на връстници имат различна роля от тази на професионалните обучители. Тази роля е по-близка до ролята *фасилитатор* и има за цел да установи връзка по подразбиране с групата, с която са на сходна възраст, имат известен еднакъв опит или ценности.

За обучителите на връстници – или менторите – за да не се чувстват „смазани“ от Задачата или от съдържанието, с което ще се занимават, е изключително важно да имат подкрепа в новата си роля. В подробната програма на обучението са включени съвети за провеждане на обучението, а повече информация по темата може да се намери в последния раздел на ръководството.

ПОВЕРИТЕЛНОСТ И ПОЛИТИКА ЗА БЕЗОПАСНОСТ НА ДЕТЕТО

Основните изисквания на пълноценното участие включват безопасност и поемане на отговорност за децата и младите хора, поканени да участват. Чувствително съдържание каквото е правото да бъдеш изслушан и приобщен може да резонира у някои хора и да отключи спомена за трудни или травматични преживявания. Обучителите трябва да са подготвени за такава реакция по време на обучението и да осигурят последваща работа с участниците, ако е необходимо, с подкрепата на отговорен и познат възрастен.

Менторите и обучителите на връстници ще получат обучение по политиката за безопасност на детето от националния екип на проекта, а по време на обученията ще получават подкрепа от обучен възрастен, определен като отговорник по политиката за безопасност на детето.

Обучителите на връстници поемат отговорността да обяснят на участниците, че това, което се обсъжда по време на обучението, е поверително, освен когато се сподели нещо, което поражда притеснение за тях или за техен близък, който е изложен на риск от вреда. В този случай те информират съответния млад човек за притесненията си и след това уведомяват за тях отговорника по политиката за безопасност на детето. Тази процедура се обяснява на участниците в началото на

първата сесия, когато им се раздава листовка относно националната процедура за безопасност на детето, съдържаща също и координати за контакт.

ПОДГОТОВКА

Подготовката се състои от различни стъпки, които изискват време, адекватна подкрепа и ресурси. Тя включва както практическите, така и емоционалните аспекти, свързани с провеждането на обучението.

И менторите, и обучителите на връстници трябва да се уверят,

- че са придобили задълбочени познания за съдържанието и структурата на обучението на връстници;
- че са си изяснили ролите и отговорностите по отношение на изпълнението на всяка дейност в обучението.
- че са подготвили всички необходими материали за всяка сесия;
- че търсят подкрепа от съветника детско и младежко участие по всяко време, особено по време на подготовката на сесиите, за да обсъдят какво се е случило по време на обучението и как се чувстват след като са провели на сесиите от обучението.

Съветниците детско и младежко участие трябва да се уверят,

- че подкрепят менторите и обучителите на връстници по време на фазите на подготовка и провеждане на обучението, по отношение на съдържанието и уменията за фасилитиране.
- че осъществяват координация с други членове на националния екип, за да могат да гарантират, че за среща с младите хора при приключване на обучението са поканени подходящи заинтересовани страни.
- че планират подготвителни и последващи сесии преди и след всяко обучително събитие, за да гарантират, че менторите и обучителите на връстници имат специално място за размисъл и обсъждане на своя опит.

Националните екипи трябва да направят необходимото,

- за да подкрепят обучаващия екип за откриване на местни инициативи, които могат да бъдат от значение за процесите на вземане на решения от обществено значение.
- за да се свържат и поканят на срещата възрастни (специалисти и лица, вземащи решения), като им обяснят контекста и целите на проекта и ги информират за детското участие.

Ако е възможно, възрастните, които приемат поканата за последната среща, да бъдат поканени да преминат модула за онлайн обучение, за да се гарантира, че разбират темата за детското и младежкото участие. В противен случай националният екип трябва да организира допълнителна среща (виртуална или присъствена), за да обясни целта на срещата и да информира възрастните за детското участие и другите основания за провеждане на срещата.

РАЗДЕЛ 2

ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ

РАЗДЕЛ 2

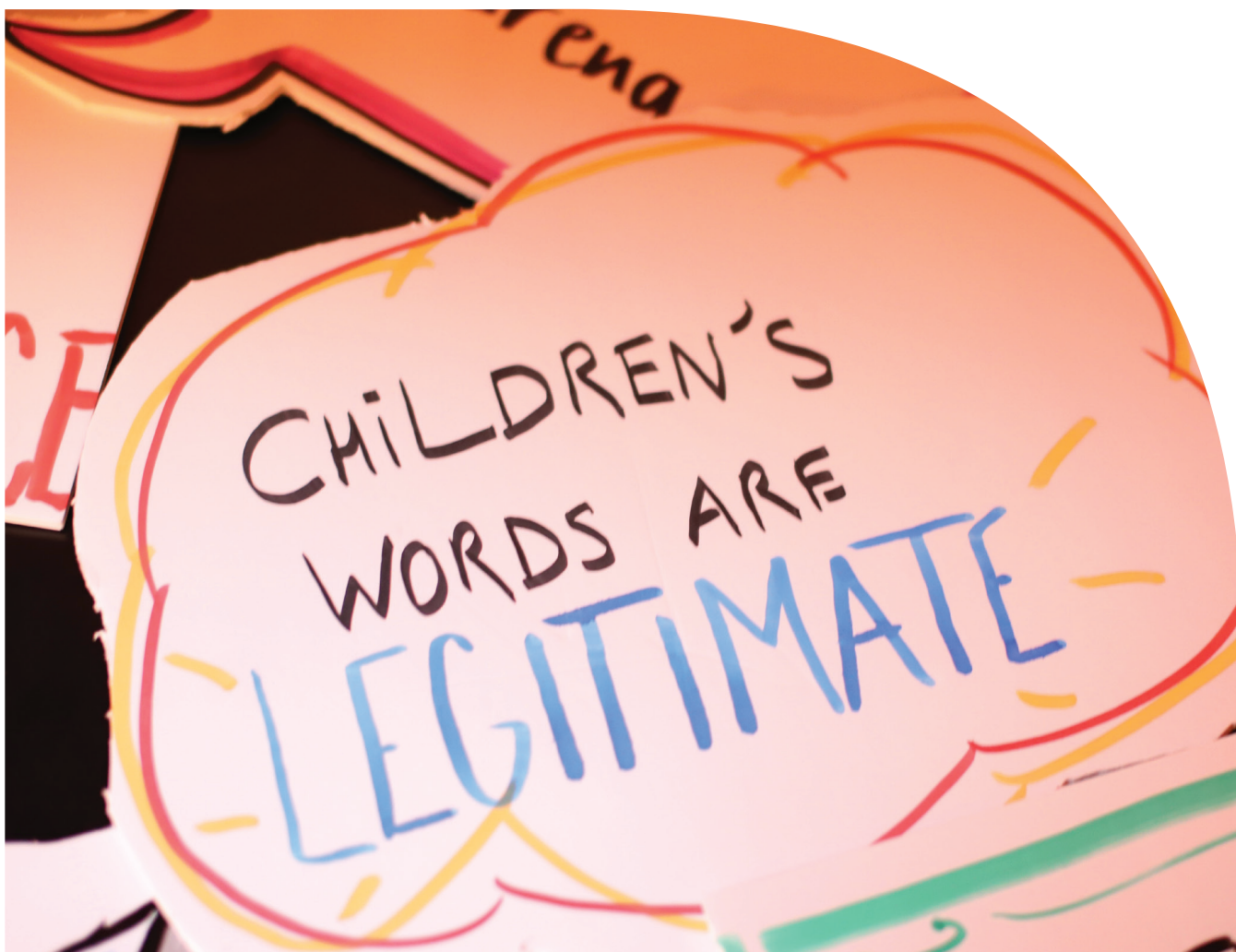
ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ

Подготовка за обучението на връстници: Контролен списък

Подготовката за едно обучение е комплексна Задача. Обучителите на връстници трябва да се подготвят по съдържанието и да са готови да подкрепят участниците чрез позитивно и безопасно учебно преживяване. Те също трябва да се уверят, че всички необходими материали, както и местата, където ще се провеждат сесиите са готови.

В този раздел обучителите на връстници ще открият информация за структурата на обучението: Всяка сесия включва конкретна информация относно материалите за раздаване, съвети за провеждане на обучението и въпроси за обмисляне, което да им позволи да наблюдават собствения си опит по време на обучението. Още конкретни съвети относно провеждането на обучението и съвместното провеждане на обучението можете да намерите в раздел четири.

Контролният списък по-долу може да насочи обучителите при подготовката им за провеждане на обучението.

Имайте предвид, че има редица организационни аспекти, които трябва да бъдат предварително подготвени от националните екипи.

УВЕРЕТЕ СЕ, ЧЕ:	
Националният екип е запазил мястото за провеждане на обучението и то е: • достатъчно голямо за групата (като се има предвид, че ще се работи в голямата група, в малки групи, включващи също и някакво действие, а трябва да има и място за уединение). • достъпно и има санитарен възел за участници с увреждания. • има Wi-Fi.	
Националният екип е проверил дали участниците имат някакви специални потребности и дали са направени необходимите адаптации (напр. материалите да са отпечатани в по-голям размер).ew	
Националният екип по проекта е организиран кетъринг, който да осигурява храна, съобразена с изискванията на различни диети.	
Ако решите да прожектирате слайдове: • Домакините или националният екип осигуряват проектор, който може да работи с вашия лаптоп. • Фаловите със слайдовете на PowerPoint, които сте предвидили да прожектирате са записани на лаптопа или на USB устройство, за да се използват с предоставената техника.	
До участниците са изпратени указания, съдържащи цялата необходима информация (напр. информация за организацията, условията за хранене, достъпа за хора с увреждания и т.н.). Участниците трябва да получат информацията най-малко 1 седмица преди курса.	
Националният екип е подготвил присъствен списък за всеки ден на обучението, в който участниците се подписват.	
Разполагате с всички материали, необходими за провеждане на обучителните сесии, включително достатъчно екземпляри от материалите за раздаване.	
В качеството ви на обучители на връстници сте подготвени за това как ще протичат сесиите (помислете за структурата/съдържанието на обучението) и как ще водите сесиите заедно с другия обучител.	

Уговорили сте да отидете на мястото, където ще се провежда обучението поне един час преди началото му, за да можете да проверите подредбата на залата, Wi-Fi връзката и (ако е необходимо) апаратурата за презентацията.	
Предвидили сте специално време след приключване на обучението за разбор с вашия национален съветник детско и младежко участие и другия обучител, с когото заедно сте водили обучението (съ-обучител).	

Подготовка за деня:

- Уверете се, че сте подготвили лаптопа или компютъра с вашата презентация(и). Уверете се, че проекторът е включен и насочен към екрана. Тествайте презентацията предварително.
- Ако предпочитате да не използвате презентация, подгответе на флипчарт съдържанието, което трябва да покажете по време на работата с голямата група.
- Поставете стойката за флипчарта близо до екрана или на друго място, откъдето ще се вижда добре от вас и от групата, и оставете на поставката на стойката няколко маркера и две самозалепващи се листчета, готови за използване.
- Уверете се, че сте разположили масите в залата, така че да подпомогнете груповата работа, и ако е възможно, отделете място, където да оставите вода и леки закуски, които да са на разположение на участниците и между почивките.
- Подредете столовете в полукръг или в кръг и организирайте места за работа покрай стените на залата, или подредете столове около масите в залата.
- Осигурете допълнителна хартия за флипчарт, маркери, самозалепващи се листчета, цветни точки, етикети (за имена), цветни химикалки и самозалепваща се гума (blue/white tack).
- Не забравяйте да определите „място за уединение“, където децата и младите хора, които имат нужда от почивка по време на сесията, могат да отидат безопасно.

ОБУЧЕНИЕ НА ВРЪСТНИЦИ – СЕСИИ

СЕСИЯ 1 – ПРИВЕТСТВИЕ И ЗАПОЗНАВАНЕ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: приблизително 3 часа

Подготовка:

- Определете „място за уединение“, където децата и младите хора, които трябва да направят почивка по време на сесията, могат да отидат спокойно.
- Запишете в презентацията имената на екипа за обучението, т.е. националния съветник детско и младежко участие, ментора, референтното лице от националния екип по проекта и отговорника по политиката за безопасност на детето.
- Ако не е възможно да се прожектира презентация, уверете се, че сте подготвили на флипчарта най-важната информация (Съдържание на сесията и структура на обучението, датите на обученията и основните послания относно политиката за безопасност на детето).

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Хартия за флипчарт, подготвена за записване на:
- Надежди и страхове (притеснения/въпроси)
- Споразумение за участие
- За Задача 2 Игра с топка: топка от връв или вълна или мека топка.
- За Задача 6 Споразумение за участие: Обучителите на връстници имат нужда от списък с основните правила за провеждане на обучението.
- За Задача 8 Съгласен или несъгласен: Два листа – един с надпис „Съгласен“ и един с надпис „Несъгласен“ (формат А3 или А4) и списък с подготвени твърдения.
- Хартия за флипчарт, две самозалепващи се листчета в два различни цвята, маркери и лепяща лента за залепване на листовите от флипчарта на стената.
- На участниците може да се раздаде програмата със сесиите.
- Екземпляри от адаптираната за деца версия на националната политика за безопасност на детето или от листовката относно политиката за безопасност на детето (Материал за раздаване 1) – по един екземпляр на участник.

СЕСИЯ 1:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 1 акцентира върху запознаването на участниците и представяне на темата за участието. В края на тази сесия, участниците ще знаят имената си и ще участват в изготвянето на споразумението за участие. Те ще са информирани относно политиката за безопасност на детето и ще са запознати със структурата на обучението.

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ (15 МИНУТИ)

Обучителите на връстници приветстват участниците и започват обучението като се представят. Те представят и другите хора в залата (ментори, съветникът детско и младежко участие и другите представители на националния екип).

СЛАЙД 2: Имената на обучителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Когато се представя, всеки трябва да посочи:

- Името си
- Своята роля и какво означава тя за участниците
- С какво се занимават в ежедневието си и как са се включили в проекта

Отговорникът за политиката за безопасност на детето, също трябва да посочи своята роля по време на Въведение:то, както и че темата за политиката за безопасност на детето ще бъде обяснена допълнително по-късно в обучението.

ЗАДАЧА 2. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: ИГРА С ТОПКА (15 МИНУТИ)

Цел: Участниците да научат имената си и да започнат да контактуват.

Материал: кълбо връв или вълна или мека топка.

Подготовка: Няма

Указания:

- Единият обучител на връстници взема кълбото и обяснява играта.
- Участниците трябва да застанат в кръг и първият човек, който държи кълбото, трябва да каже името си и забавен факт за себе си (или причината, поради която се радва да се присъедини към групата, или нещо, което харесва и т.н.).
- Обучителят на връстници започва играта и показва на участниците какво да правят.

- След това следващият човек внимателно подава кълбото на някой друг в кръга, като държи края му. .
- Внимавайте да не хвърляте кълбото, защото може да се оплете.
- Всеки трябва да повтори тази последователност (име – забавен факт – предава, като държи частта от кълбото), за да образувате мрежа в кръга.
- След като всички се представят и мрежата е оформена, учителят на връстници, водещ играта, може да коментира предназначението на мрежата и да каже, че упражнението отразява желанието на организаторите участниците да се свързват и да участват.
- Като алтернатива можете да използвате мека топка и да направите същото упражнение, с изключение на това, че хвърляте топката на участниците, вместо да правите мрежа от кълбо връв или вълна.

ЗАДАЧА 3. ВЪВЕДЕНИЕ: В ОБУЧЕНИЕТО И СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (25 МИНУТИ)

Обучителите на връстници канят участниците да седнат.

Обяснете, че обучението се състои от общо 6 работни сесии. Темите на сесиите се надграждат една върху друга и затова е важно участниците да присъстват на всички тях.

Посочете, че тази първа сесия представлява Въведение: в обучението и ще има малко по-различна структура от следващите 5 сесии.

Кажете на участниците колко време ще продължи първата сесия и направете преглед на сесията.

СЛАЙД 3: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 1:

1. Приветствие
2. Упражнение за „стопяване на леда“: Игра с топка
3. Въведение: в обучението и съдържание на сесията
4. Споделяне на очакванията: надежди и страхове (притеснения/въпроси) Почивка
5. Упражнение за енергизиране: Нашият таен код
6. Създаване на безопасна среда: Споразумение за участие
7. Създаване на безопасна среда: Политика за безопасност на детето
8. Съгласен или несъгласен?
9. Край на сесията
10. Оценка: Две звезди и пожелание

Програмата на обучението може да бъде показана на флипчарт или на слайд от презентацията, в зависимост от това, което учителите на връстници сметнат за по-подходящо за участниците (също и в зависимост от това от това от коя възрастовата група са).

След това отидете на **СЛАЙД 4** и представете целта на обучението.

Във връзка с това, дайте кратко определение на процесите на вземане на решения от обществено значение. Дайте кратко и опростено определение, тъй като това ще бъде разгледано по-подробно в сесии 4, 5 и 6.

СЛАЙД 4: Цел на обучението и кратко определение на процеса на вземане на решения от обществено значение

ПОКАЗВАНЕ НА СЛАЙДОВЕ 5-6: Представете 6-те сесии на обучението и кратко обяснете съдържанието, датите и местата на провеждане, ако е необходимо.

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Бележки за учителите на връстници:

Обучителите на връстници обясняват, че сесиите се фокусират върху правото на децата и младите хора на участие, особено на участие в процесите на вземане на решения от обществено значение. Посочете следната информация:

- Кратко определение на процеса на вземане на решение от обществено значение (покажете **СЛАЙД 7** с определението, ако смятате, че това е полезно): Вземането на решения от обществено значение се отнася до решения, вземани от органите на управление във вашата страна на местно, регионално и национално ниво.

Това може да са решения по ежедневни теми, например:

- В града, в който живеете, местната власт иска да построи детска площадка. Децата имат право да дават идеи, например къде да се построи и как да изглежда.
- Всички нива на управление в бюджетите си имат пари, предназначени за децата. Правителството на вашата страна трябва да планира как да похарчи тези пари, за да помогне на децата и младите хора да учат, да играят и да са в безопасност. Вие имате право да кажете какво децата и младите хора във вашата страна трябва да учат, на какво и къде да играят, какво да пазят и т.н.

- Темата и дейностите в обучението се основават също и на резултатите от допитване, проведено от SOS Children's Villages с деца и млади хора в държавите по проекта.
- Обучението се осъществява посредством игри, дейности, запознаване с информация и групови дискусии.
- По време на сесия 6 ще имате възможност да се срещнете и да говорите с възрастни (специалисти и лица, вземащи решения), които играят важна роля в процесите на вземане на решения от обществено значение на местно ниво.
- По време на сесия 5 ще ви помогнем да подготвите и представите вашите послания относно участието на деца и млади хора пред съответните възрастни и ще обсъдите какви са потенциалните възможности за по-голямо участие на децата и младите хора на местно равнище.
- Трябва да не се съмнявате, че ще се погрижим да сте добре подготвени за срещата с възрастните.
- Уверете се, че давате кратка и ясна информация и спирайте от време на време, за да попитате групата: „Имате ли някакви въпроси по това, което сме разгледали досега?“

ЗАДАЧА 4. СПОДЕЛЯНЕ НА ОЧАКВАНИЯТА: НАДЕЖДЫ И СТРАХОВЕ (ПРИТЕСНЕНИЯ/ВЪПРОСИ)¹ (20 МИНУТИ)

Цел: Да се проучат надеждите и страховете на участниците (притеснения/въпроси) относно обучението.

Материали: 2 пакетчета самозалепващи се листчета в различни цветове

Тази дейност ще даде възможност на участниците:

- да кажат какво се надяват да научат по време на обучението и да споделят дали са загрижени за нещо, свързано със сесиите.
- да задават въпроси за нещата, които не са им ясни.

Тази дейност също може да ви помогне да съберете важна информация за *споразумението за участие* на групата.

Въведение:

Обяснете, че това упражнение дава възможност на участниците да споделят своите надежди и притеснения/въпроси относно обучението. Ще им бъдат дадени по две самозалепващи се листчета с различен цвят. Едното, на което да напишат надежда, и другото, за да напишат притеснение или въпрос. Самозалепващите се листчета ще бъдат събрани и обсъдени с цялата група.

¹ Дейността е адаптирана от "We Are Here – A Child Participation Toolbox" (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O'Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

Указания:

- Раздайте по две самозалепващи се листчета на всеки участник.
- Листчетата в единия цвят трябва да се използват за записване на надежда, а в другия цвят – за притеснение или въпрос.
- Кажете на участниците кой цвят е за записване на това, което се надяват да научат (напр. зелено) и кой цвят е за техните притеснения (напр. оранжево).
- Разпределете задачите помежду си: Докато единият учител обяснява това, другият раздава листчетата и химикалките на участниците.
- Дайте на участниците 5 минути да помислят и да запишат отговорите си.
- Винаги казвайте на участниците колко време имат за изпълнение на Задачата и проверявайте редовно дали са приключили.
- Към края на Задачата ги обиколете и кажете на участниците или малките групи, че им остава 1 минута, за да завършат Задачата.
- След това единият учител събира листчетата с надеждите на участниците, а другият – с притесненията/въпросите.
- Разделете флипчарта на две страни (лява и дясна с линия по средата отгоре надолу) и залепете листчетата с „надежди“ от лявата страна и „притеснения/въпроси“ от дясната страна.
- Единият учител чете и обсъжда надеждите, а след това вторият учител обсъжда притесненията/въпросите.

Бележки за учителите на връстници:

- Посочете какво имате предвид под надежди и страхове в контекста на обучението и дайте примери, ако е необходимо (напр. „Надявам се да науча повече за правата на децата“ и „Притеснява ме продължителността на сесиите“).
- Кажете на участниците, че не е необходимо да записват имената си върху листчетата, освен когато сами желаят да го направят.
- Четете с положителна нагласа надеждите и страховете на всички, и поканете участниците да направят същото, за да позволите открит дискусия в групата.
- Ако можете, групирайте листчетата, когато има припокриване в тяхното съдържание (напр. тези за надеждата да научат повече за участието или повече за местните възможности за участие в процесите на вземане на решения от обществено значение, или притеснения за едни и същи неща и т.н.).
- Групирането на самозалепващи се листчета може да ви даде уместно съдържание, което да използвате за да дадете обратна връзка на групата и да насочите груповата дискусия. Използвайте тази възможност, за да им кажете какво ще разгледате в предстоящите сесии на обучението.
- Ако участниците се затрудняват да изпълнят тази дейност самостоятелно, учителите могат да предложат работа по двойки или в малки групи, тъй като в този формат участниците може да проведат полезни разговори.

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

Бележка за учителите на връстници:

Имайте предвид, че ако обучението се провежда през учебно време, ще трябва да организирате почивките така, че да съответстват на междучасията. И при това положение може да решите да направите кратка почивка, да добавите кратко упражнение за енергизиране и да продължите към следващата сесия.

ЗАДАЧА 5. УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ: НАШИЯТ ТАЕН КОД² (15 МИНУТИ)

Цел: Да се насърчи връзката между участниците в групата по забавен начин.

Материали: флипчарт и маркери.

Указания:

- Помолете участниците да застанат в кръг.
- Обяснете им, че тази дейност е за изработване на таен код на групата, за да могат да си съобщават важни неща по време на обучението.
- Помолете участниците да помислят за различните неща по време на обучението, за които може да се наложи да си изработят сигнали и записвайте на флипчарта. Постарайте се, списъкът да не е твърде дълъг (прекалено многото сигнали биха направили кода твърде сложен и тогава участниците може да не го използват).
- Дайте вербални и невербални примери за някои полезни сигнали.
- Кажете на групата, че сигналите трябва да показват уважение към другите участници и учителите.
- Не е необходимо да чертаете таблица, но можете да използвате това като пример за дискусията, която трябва да проведете:

² Дейността е адаптирана от "We Are Here – A Child Participation Toolbox" (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O'Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

ПРОБЛЕМ	СИГНАЛ	ФРАЗА
Трябва да забавиш темпото	Двете ръце горе	По-бавно!
Времето изтича	Почукват по часовника или по китката си	Време!
Трябва да говориш по-силно	Задържате ръката до ухото си	Глас! или По-силно!

- Отделете няколко минути за упражняване на сигналите и значението им.

ЗАДАЧА 6. СЪЗДАВАНЕ НА БЕЗОПАСНА СРЕДА: СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА УЧАСТИЕ³ (20 МИНУТИ)

Въз основа на надеждите и притесненията/въпросите, които групата е обсъдила, учителите на връстници молят участниците да изготвят списък с основни правила, наречени „споразумение за участие“, за спазването на които по време на обучението от всеки ще се очаква да поеме отговорност.

Забележка за учителите на връстници:

Единият учител пише на флипчарта, докато другият води дискусията. Това помага да избегнете стоенето с гръб към групата, докато те говорят, или да не можете да чуete какво казват. Също така е добро взаимодействие с вашия съ-учител.

Указания:

- Докато единият учител започва да пише заглавието „Споразумение за участие“ на флипчарта, другият започва да пита групата: „Какво очаквате от другите, за да се чувствате сигурни и комфортно в групата, така че да можете да внимавате и да учите?“
- Дайте пример от ваша гледна точка, като например: „За мен е важно всички мобилни телефони да са с изключен звук и да ги проверявате само по време на почивката“ или „Бих искал(искала) да започваме навреме, за да можем да изпълним дейностите, които сме планирали“.
- Преди да запишете нещата, които според участниците са необходими за

³ Дейността е адаптирана от “We Are Here – A Child Participation Toolbox” (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O’Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

протичане на обучението, уверете се, че те са реалистични и показват уважение към всички:

- Попитайте останалата част от групата какво мислят по конкретното предложение и ги включете във вземането на решение как да го формулирате.
- Имайте предвид, че точки от споразумението, започващи с „винаги“ или „никога“, може да е трудно да бъдат прилагани.
- Помолете участниците да формулират нещата по позитивен начин. Можете да направите това, като предложите участниците да помислят какво искат да правят другите участници и как изглежда това с оглед на поведението, което искат да видят от другите. Например, „Когато някой говори, ние го изчакваме да приключи, преди да започнем да говорим.“
- Някои неща са от съществено значение за създаването на безопасна и позитивна учебна среда. Ако определени елементи липсват в идеите на групата, учителите трябва да ги предложат в дискусиата. Ако, например, не се споменава нищо за поверителността, учителите трябва да попитат групата: „А какво ще кажете за поверителността? Важно е да се договорим, че всяка лична информация или подробност, която споделите в групата е поверителна. Това означава, че можем да говорим за ситуацията, но не назоваваме имена. Как да запиша това?“

Бележки за учителите на връстници:

- Преди сесията отделете малко време, за да обсъдите с вашия съ-учител списък с основни правила, които смятате, че са от решаващо значение за създаване на безопасна учебна среда.
- Това е полезно, за да се гарантира, че определени теми са включени в споразумението за участие. Някои от задължителните теми са:
 - » Всеки може да участва по свой начин.
 - » Всички въпроси са важни и участниците могат да задават толкова въпроси, колкото смятат, че е необходимо.
 - » Не се правят оценки/няма правилно или грешно.
 - » Използване на мобилните телефони по време на сесиите.
 - » Видео или снимки/без споделяне на разпознаваемо съдържание в социалните медии.
 - » Учителите да спазват графика и почивките във възможно най-голяма степен
 - » Как да се уведомява групата за закъснения или отсъствия.
- Не забравяйте да сложите флипчарта със споразумението за участие на стената, така че да се вижда през цялото време на обучението. Съхранявайте го на сигурно място след края на всяка сесия и го поставяйте обратно на стената, за да може да бъде прегледано в началото на всяка сесия/ден.
- Имайте предвид, че формулировката на дадена точка от споразумението за участие може да се промени, тъй като участниците или учителите могат да коментират или да предложат допълнителна гледна точка или допълнителни детайли.

ЗАДАЧА 7. СЪЗДАВАНЕ НА БЕЗОПАСНА СРЕДА: ПОЛИТИКА ЗА БЕЗОПАСНОСТ НА ДЕТЕТО (10 МИНУТИ)

Някои от посланията на политиката за безопасност на детето може вече да са били споменати във Въведението и при изработването на споразумението за участие.

Независимо от това, обучителите на връстници трябва да споделят няколко ключови послания с участниците.

СЛАЙД 8: Ключови послания относно политиката за безопасност на детето

- Обяснете, че по време на обучението групата ще обсъжда някои чувствителни теми, като например правата на децата и по-специално правото им да бъдат изслушани и мнението им да бъде взето предвид. Възможно е тези теми да резонират с личните преживявания на някои от участниците и те да изпитат трудност при справянето със спомена за тези преживявания.
- На всяка сесия от обучението ще присъства възрастен – отговорник по политиката за безопасност на детето, който ще е на разположение да поговори с всеки, който се чувства разстроен или притеснен за нещо. Кажете на участниците кой е този човек и как те могат да се свържат с него.
- Кажете на участниците за специалното „място за уединение“/тиха стая (т.е. конкретна зона в мястото на провеждане на обучението), където, ако в даден момент някой се почувства разстроен или притеснен за нещо, може да отиде и да си направи малка почивка. Кажете на участниците къде е тази стая/зона и как да я намерят.
- Напомнете на участниците за поверителността.
- Насърчете участниците, че могат да дойдат и да говорят с вас или отговорник по политиката за безопасност на детето, ако имат някакви притеснения или нужда от подкрепа.
- Обяснете, че отговаряте за политиката за безопасност на детето и трябва да сте сигурни, че всички са в безопасност. Това означава, че ако някой ни каже нещо, което подсказва, че този някой (или някой негов близък) е в риск от вреда, обучителите трябва да споделят тази информация с отговорника по политиката за безопасност на детето, който от своя страна ще говори с лицето за това. Обучителите трябва да кажат на участниците, че това ще се случи само когато се появи сериозно притеснение. Отговорникът по политиката за безопасност на детето винаги ще дойде да поговори със съответния участник, за да обсъдят начините, по които можем да помогнем и да обясни стъпка по стъпка какво ще се случи след това.

Бележки за учителите на връстници:

- Много е важно подчертаното послание към участниците за това кога трябва да съобщават своите притеснения на отговорника по политиката за безопасност на детето да бъде правилно предадено. Репетирайте произнасянето на цялото съобщение преди сесията.
- Не забравяйте да споделите адаптираната за деца версия на вашата национална политика за безопасност на детето или брошурата за политиката за безопасност на детето (Материал за раздаване 1) с участниците и споменете, че тя включва координатите за контакт при спешни случаи и повече информация за това какво представлява политиката за безопасност на детето и неговото право да бъде защитени от вреда.

ЗАДАЧА 8. СЪГЛАСЕН ИЛИ НЕСЪГЛАСЕН? (30 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници ще помолят участниците да споделят мнението си, като се позиционират в залата според това доколко са съгласни или не с дадено твърдение. След това ще бъдат помолени да обяснят и обмислят избора си и дали са променили мнението си.

Цел: Да се представи факта, че децата и младите хора имат право на собствено мнение и да се насърчи обсъждането и участието в рамките на новосформирана група.

Материали:

- 2 листа – един с надпис „СЪГЛАСЕН“ и един с надпис „НЕСЪГЛАСЕН“.
- Списък с твърдения, които да бъдат прочетени на глас.

Подготовка:

- Уверете се, че има достатъчно място, за да могат участниците да се движат и да се позиционират в една редица в залата.
- Поставете двата листа от двете страни на редицата/линията.

Указания:

СЛАЙД 9 или флипчарт с указания (ако е необходимо)

- Помолете участниците да застанат в права линия между двата листа от флипчарт.
- Обяснете на групата, че единият учител ще започне да чете списък с твърдения и участниците се приканват след прочитането на всяко твърдение да застанат от тази страна на линията, където е поставен съответно надписът „Съгласен“ или „Несъгласен“, и да се позиционират в такава близост до надписа, в каквато степен са съответно съгласни или несъгласни с прочетеното твърдение.

Бележка за учителите на връстници:

Полезно е да покажете на участниците как могат да се позиционират в различни точки около линията, за да изразят в каква степен са съгласни или не: напр. ако са напълно съгласни или несъгласни, те застават до листа с надписа; в противен случай могат да застанат малко по-далеч или точно по средата, ако не са сигурни в отговора си.

- Обяснете, че тази дейност има за цел участниците да могат да изразят мнението си, да се изслушват един друг и евентуално да променят мнението си. С други думи, няма нужда да смятат, че има правилна или грешна гледна точка.

Списък с твърдения:

- Децата и младите хора трябва да правят това, което им казват възрастните.
- Децата и младите хора са експерти за собствения си живот.
- Децата и младите хора могат да изразят мнението си, но възрастните трябва да вземат крайните решения, тъй като те знаят какво е най-добро за тях.
- Ако децата и младите хора имат право да бъдат изслушани, това означава, че възрастните трябва да направят това, което казват децата.

Бележки за учителите на връстници:

За да направят Задачата по-приложима, учителите могат да адаптират твърденията въз основа на познанията си за културата и вярванията на децата и младите хора, например в училище и познаването на елементите от домашния живот в тяхната страна, или да включат тема, която е особено значима за съответната група.

- След като участниците се позиционират спрямо линията от страната на СЪГЛАСЕН или НЕСЪГЛАСЕН, помолете някои от тях да обяснят избора си. После учителите питат групата дали биха искали да променят позицията си след това, което са чули и да обяснят накратко защо.
- Докато единият учител чете твърденията, другият учител се фокусира върху групата и се уверява, че всеки е разбрал твърденията и последващите въпроси.
- Отделете няколко минути, за да направите разбор на дейността с участниците. Ето някои възможни въпроси, които да зададете:
 - » Как се чувствахте по време на заниманието?
 - » Какво беше усещането да се срещнете с мнения, различни от вашите?
 - » Променихте ли мнението си за нещо?

Бележки за учителите на връстници:

Ето някои предложения за насочване на дискусията и отговор на възможни въпроси:

- Твърдение 1: „Деца и младите хора трябва да правят това, което им казват възрастните“: Някои участници може да се съгласят, тъй като смятат, че за деца и младите хора са полезни насоките, които възрастните могат да предложат въз основа на своя опит. Други участници може да не са съгласни, тъй като смятат, че възрастните не трябва просто да казват на деца и младите хора какво да правят, а трябва да изслушат тяхното мнение и да им помогнат да се включат във вземането на решение. И двете гледни точки са уместни.
- Кажете на участниците, че в следващите сесии ще разберат, че правото да участват, да изразяват мнението си и да бъдат изслушвани не е същото като правото (или отговорността) да вземат решение. Това зависи от възрастните и трябва да бъде споделено с деца и младите хора, в съответствие с възрастта им.
- Твърдение 2: „Деца и младите хора са експерти за собствения си живот“: Това е съществена част от участието. Някои участници може да преценят, че не са съгласни или не са съвсем съгласни, тъй като понякога на „експерта“ се гледа като на човек, който знае всички отговори и не се нуждае от помощ или съвет от други хора. Можете да кажете на участниците, че да бъдат признати за „експерти за собствения си живот“ означава, че тяхното мнение трябва да се третира с уважение и да се приема сериозно при вземането на решения.
- Твърдение 3: „Деца и младите хора могат да изразят мнението си, но възрастните трябва да вземат крайните решения, тъй като те знаят какво е най-добро за тях“: Можете да кажете на участниците, че понякога мненията на деца и младите хора се събират или изслушват, например при консултации, но не им „се придава значение“ и така процесът продължава, без повече да включва деца и млади хора, или мненията на деца просто остават без внимание.
- Твърдение 4: „Ако деца и младите хора имат право да бъдат изслушани, това означава, че възрастните трябва да направят това, което казват деца“: Това е погрешно разбиране на участието, което понякога възниква при деца и младите хора, така че някои участници може да се съгласят с това твърдение. Кажете на участниците, че ще научат повече за това как работи участието и че възрастните носят отговорност да потърсят тяхното мнение и идеи и да ги държат информирани. Ако важно решение е различно от това, което деца са искали или очаквали, възрастните са отговорни да обяснят причините, поради които е взето това решение, и да подкрепят притесненията и емоциите, които могат да възникнат.
- В края на заниманието помолете всички да помогнат за връщането на столовете обратно в кръга или да възстановят подредбата на залата като преди началото на Задачата.

ЗАДАЧА 9. КРАЙ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Преди заключителното упражнение за оценка, учителите трябва да отделят известно време, за да приключат сесията и накратко да посочат кой според тях е бил най-важният момент за групата или кое е най-същественото от наученото по време на сесията.

ПОКАЖЕТЕ СЛАЙД 10: Благодаря ви и информация/подробности за следващата сесия и/или почивка

Бележки за учителите на връстници:

- Можете да кажете какво се надявате участниците да са запомнили от сесията или да дадете обратна връзка въз основа на това, което сте наблюдавали по време на дейностите.
- Отделете малко време през почивката или между дейностите, за да обмените информация със своя съ-учител и да решите какво да кажете на групата. Тъй като ще бъдете заети с провеждането на сесията, можете също да помолите ментора и съветника детско и младежко участие да наблюдават нещо конкретно (напр. как реагира групата на конкретна дейност или съдържание) и да го споделят с вас, преди да дадете обратна връзка на групата.

Благодарете на всички за техния принос.

- Кажете им, че в следващата сесия групата ще разгледа правата на децата и детското участие.
- Ако следващата сесия е насрочена за същия ден: Учителите на връстници съобщават колко дълга е почивката и в колко часа ще започне следващата сесия.
- Ако следващата сесия е организирана в друг ден: Учителите на връстници съобщават съответната информация за следващата сесия.
- Преди да се сбогувате, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, има отговорник по политиката за безопасност на детето, с когото могат да говорят (и им припомнете името му) и място за уединение, където могат да отидат (и им припомнете къде е това място).

ЗАДАЧА 10. ОЦЕНКА: ДВЕ ЗВЕЗДИ И ПОЖЕЛАНИЕ (10 МИНУТИ)

- За двете звезди учителите молят участниците да назоват две неща, които са харесали в сесията.
Като алтернатива учителите могат да попитат участниците за две неща, които са научили от сесията или ще запомнят от нея.

- След това учителите на връстници молят групата да сподели желание за следващата сесия на обучението.
- Въпросите, които могат да се използват в този случай, са:
 - » Какво ви хареса в обучението?
 - » Има ли нещо, което би направило обучението още по-добро следващия път?

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за учителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва учителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развия своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Някои въпроси за насочване на рефлексията:

За преживяванията:

- Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?
- *Не забравяйте, че и като учители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-учител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.*

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-учител или съветника детско и младежко участие?

СЕСИЯ 2 – ПРАВА НА ДЕЦАТА И ДЕТСКО УЧАСТИЕ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: приблизително 3 часа и половина

Подготовка:

- Уверете се, че сте се запознали и прочели опростената версия на Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД), която също така ще раздадете на участниците в края на Задачата. Съдържанието на членовете на КПД трябва да ви помогне да отговорите на някои от въпросите, които може да ви зададат относно КПД.
- Може също така да е полезно преди обучението да прочетете материали, представящи КПД. На следния линк на УНИЦЕФ можете да намерите полезна информация: <https://www.unicef.org.uk/what-we-do/un-convention-child-rights/>

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Слайдове на PowerPoint.
- Листа от флипчарт със „Споразумението за участие“ от сесия 1, който да се постави на стената.
- Достатъчно точки за преглед на споразумението за участие (по 2 зелени, 2 оранжеви, 2 червени за всеки участник).
- За Задача 5 Игра с карти „Права на децата“: два комплекта карти за играта – 38 карти в комплект (Материал за раздаване 2), 1 лист от флипчарт за дискусия в голямата група и съответния брой листове хартия за флипчарт (или листове във формат А3), колкото са необходими за работата в малки групи.
- Екземпляри от опростената версия на КПД (вж. Материал за раздаване 3 за линкове).
- За Задача 8 екземпляри от „Триъгълника на правата“ (Материал за раздаване 4) или го прожектирайте на слайд в края на обяснението.

- Екземпляри от материала за раздаване „Малка Задача за участниците“ (Материал за раздаване 5).
- Хартия за флипчарт, самозалепващи се листчета, маркери, самозалепваща се гума и лепяща лента за окачване на листовите от флипчарт на стената.
- Ако е възможно, специално изготвен за страната информационен видеоматериал за правата на децата, подходящ за деца и млади хора

СЕСИЯ 2:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 2 е посветена на представянето на темите за правата на децата и детското участие. В края на тази сесия, участниците се познават по-добре и са информирани какво представляват правата на децата (КПД) и са вникнали в член 12 от КПД – правото свободно да изразяват мнение и да бъдат изслушвани

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ И ПРЕГЛЕД НА СПОРАЗУМЕНИЕТО ЗА УЧАСТИЕ (20 МИНУТИ)

Обучителите на връстници ще трябва да адаптират откриването на сесията в зависимост от това дали е насрочена за същия ден като сесия 1.

СЛАЙД 12: Имената на обучителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Приветствие (5 минути)

Обучителите на връстници приветстват участниците обратно на обучението:

- Помолете всички да седнат в кръга или където сте определили местата им в залата.
- Ако е необходимо, кажете им отново вашите имена и тези на отговорника по политиката за безопасност на детето, като им припомните, че могат да говорят с този човек или да отидат в мястото за уединение по всяко време от провеждането на обучението, в случай че се почувстват разстроени или притеснени.
- Припомнете им за споразумението за участие (листът от флипчарт, използван в сесия 1, трябва да е на стената, където всеки да може да го види) и ги попитайте дали смятат, че трябва нещо да се добави към него.

Оценяване на споразумението за участие (15 минути)

Споразумението за участие е много важен инструмент, който ви помага да ръководите групата. Ето защо е важно да отделите известно време за оценка на това как според участниците групата работи заедно. Придържат ли се участниците към това, което са посочили в споразумението за участие? Има ли нещо, което трябва да се подобри?

За тази цел е полезно следното упражнение.

Указания:

- Дайте на всеки участник по 2 зелени точки, 2 оранжеви точки и 2 червени точки.
- Помолете ги да разгледат всички точки от споразумението за участие (уверете се, че споразумението е ясно и всички участници го виждат).
- Обучителите на връстници могат като припомняне, редувайки се да прочетат на глас точките от споразумението за участие.
- Участниците преценяват:
 - » По кои точки участниците се справят особено добре (отбелязват се със зелените самозалепващи се точки).
 - » За кои е нужно известно подобрение (отбелязват се с оранжевите самозалепващи се точки).
 - » Кои не се спазват толкова добре и може би е необходимо да се обсъдят или напомнят (отбелязват се с червените самозалепващи се точки).
- Кажете, че участниците могат да отидат до споразумението за участие, за да поставят своите точки върху листа точно в края на конкретна точка (не над нея, под нея или върху нея).
- Участниците могат да поставят своите цветни точки до различни точки от споразумението или да поставят и двете еднакви по цвят точки до една точка от споразумението, ако съответният участник иска да подчертае как се справя групата по тази точка.
- След като всички участници приключат с поставянето на своите цветни точки върху споразумението за участие, обсъдете по кои точки от споразумението се справят добре (зелени точки), за кои точки ще е добре да има известно подобрение (оранжеви точки) и отделете няколко минути, за да обсъдите точките от споразумението, които са получили „червени“ точки. Попитайте групата дали трябва да се добави нещо към споразумението за участие или нещо трябва да се промени.

ЗАДАЧА 2. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: ИГРА С ИМЕНА – УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ (15 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници канят участниците да упражняват имената на другите и да споделят забавно и положително прилагателно за себе си.

Цел: Участниците упражняват положителна самооценка като начин за укрепване на самочувствието, припомнят на всички имената на другите и полагат основата за ефективно взаимодействие в групата.

Указания:

СЛАЙД 13: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Помолете участниците да застанат или да седнат в кръг.
- Помолете всички да измислят забавно и позитивно прилагателно, започващо със същата буква като собственото им име, като например:
 - » Прекрасната Петя
 - » Смелият Симо
 - » Невероятният Никола
- Помолете участниците да добавят движение, описващо прилагателното, за да стане по-забавно и да помогне на другите да запомнят техните „нови“ имена.
- Кажете на участниците да запомнят новите имена на всички, които са говорили преди тях, заедно с движението.
- Единият учител на връстници започва играта, като казва новото си по-дълго име (прилагателно + име + движение).
- След това човекът отдясно трябва да повтори новото по-дълго име на този, който е говорил преди него и да добави своето. На свой ред човекът отдясно на него трябва да повтори всички нови по-дълги имена, които е чул досега, и след това да каже своето.
- Продължете така, докато всички в групата направят това.
- Тъй като последният човек в групата ще трябва да повтори всички нови по-дълги имена, кажете на участниците, че всички могат да помагат и подкрепят този човек, когато е необходимо в тази предизвикателна Задача. Обяснете, че не става дума за победа в играта, а за работа заедно и намиране на начин как съвместно да постигнат целта.
- След като играта приключи, похвалете работата на всички и предложете всеки участник да направи същото, а именно да се поздравят взаимно – могат да се потупат по раменете, да си ръкопляскаят или да кажат нещо, което показва признателност за приноса на другия.
- Поканете всички да седнат отново за следващата сесия.

ЗАДАЧА 3. СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (5 МИНУТИ)

Обучителите на връстници представят сесия 2, като показват съдържанието на сесията на слайд или на флипчарт.

Не забравяйте да споменете:

- че, във фокуса на тази сесия са правата на децата, по-специално правото им да участват и мнението им да бъде изслушано.
- че, участниците ще усвоят тези теми чрез работа в малки групи и споделяне на важна информация.
- продължителността на тази сесия и кога ще направите почивка.
- попитайте участниците дали имат въпроси.

СЛАЙД 14: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 2:

1. Приветствие и преглед на споразумението за участие
2. Упражнение за „стопяване на леда“: Игра с имена – упражнение за енергизиране
3. Съдържание на сесията
4. Какви са правата на децата?
5. Игра с карти „Права на децата“

Почивка

6. Упражнение за енергизиране: Следвай ме
7. Какво представлява детското участие?
8. Триъгълникът на правата (4-те принципа на КПД)
9. Малка Задача за участниците
10. Край на сесията
11. Оценка: Две звезди и пожелание

ЗАДАЧА 4. КАКВИ СА ПРАВАТА НА ДЕЦАТА? (15 МИНУТИ)

Въведение:

Помолете участниците да си припомнят упражнението „Съгласен/Несъгласен“ от предишната сесия, в което говорихте за права.

Кажете им, че е важно да започнете с едно общо разбиране за това какво представлява „право“.

Подгответе флипчарт и напишете думата „право“ в средата, за да можете записвате коментарите около него.

Указания:

- Попитайте участниците: Какво според вас е право?
- Запишете определенията и думите на участниците на флипчарта.
- След това попитайте участниците дали по-рано са чували за правата на децата и отделете малко време, за да изслушате участниците, докато ви казват това, което вече знаят.

След това встъпително упражнение обучителите на връстници споделят няколко кратки ключови послания относно правата на децата:

Послание 1 – Какви са правата на децата?

Децата и младите хора имат права, разработени специално за тях. Тези права акцентират върху защитата на техните основни потребности и насърчаване на тяхното развитие. Понякога тези права описват какво е най-добро за децата или младите хора в конкретни ситуации, като например когато детето не може да живее с родителите си или когато живее в зона на въоръжен конфликт (война). Други се отнасят до правото на добро образование или какво е необходимо за защита на децата и младите хора от злоупотреба или вреда. Тези права обхващат много различни аспекти от живота на децата.

Послание 2 – Правата на децата спрямо правата на човека

Тези права се наричат права на децата, с други думи права, които хората имат, защото са деца. Има и права на човека, които се отнасят за всеки/всички хора, а правата на децата се фокусират конкретно върху децата като специална група, която се нуждае от по-голяма защита поради своята възраст и уязвимост.

Послание 3 – КПД

Тези права са събрани в правен документ, наречен Конвенция на ООН за правата на детето (КПД), която е одобрена през 1989 г. 196 държави по света (почти всички) са я подписали, за да направят правата на децата реалност в своята страна.

Това означава, че различните нива на управление на тези държави (национално и местно) са се ангажирали да разработят политики и закони, за да направят тези специфични за децата права реалност в техните страни.

Послание 4: Допълнителен материал за по-големи участници

- Държавите, които са се присъединили към КПД, трябва да докладват за напредъка си пред Комитета на ООН за правата на детето на всеки 5 години. Комитетът дава съвети и обратна връзка за това как се справят. Този процес се нарича „ратификация“.
- Наричат се права на децата, защото определението за „дете“ е всяко лице на възраст между 0 и 18 години.

КПД признава, че потребностите на децата и младите хора се променят, докато растат (по-малките деца се нуждаят от различни неща, в сравнение с по-големите) и колкото по-големи са децата и младите хора, толкова по-способни са да участват в процесите на вземане на решения, тъй като стават по-зрели.

СЛАЙДОВЕ 15-16-17: Ключови послания относно правата на децата

Бележки за учителите на връстници:

Обикновено, когато работите с група деца и млади хора, основните правила включват точка, че „няма правилно и грешно“ и това е важно, тъй като означава, че всеки може да участва по свой собствен начин и тази сесията няма нищо общо с натрупаните знания. Понякога обаче даден участник може да сподели погрешно убеждение или погрешна информация и вие може да поискате да го коригирате в интерес на всички. В тези ситуации започнете, като кажете, че искате да разберете какво казва и го помолете да обясни допълнително. След това не забравяйте да проверите, че правилно разбирате неговата гледна точка и завършете обяснението по начин, който позволява на групата да получи повече информация по въпроса, както в примера по-долу:

Учителят на връстници: „Децата и младите хора имат права.“

Участник: „Това не е вярно!“

Учителят на връстници: „Наистина ми е интересно да чуя повече по въпроса защо смятате, че децата нямат права, можете ли да ни помогнете да разберем какво имате предвид?“

Участник: „Искам да кажа, че трябва да имаме, но възрастните не са съгласни, така че нямаме права.“

Учителят на връстници: „О, разбирам какво имате предвид. Сега разбирам по-добре защо казвате, че понякога децата и младите хора не чувстват, че имат права. Това е вярно, в същото време ви каня да видите, че има разлика между това да кажете, че нямат права и да кажете, че средата, в която живеят децата и младите хора, трябва да бъде подобрена, за да им позволи да упражняват правата си. Ще научим повече за това по време на нашите сесии, съгласни ли сте да се върнем към това по-късно в обучението?“

Освен това, ако във вашата страна има добър видеоматериал с информация за правата на децата, помислете дали е подходящо да го покажете на участниците. Консултирайте се предварително с националния съветник детско и младежко участие и менторите, за да се уверите, че всички те са съгласни, че този видеоматериал е подходящ и полезен за тази сесия от обучението.

ЗАДАЧА 5. ИГРА С КАРТИ „ПРАВА НА ДЕЦАТА“⁴ (50 МИНУТИ)

В тази дейност обучителите на връстници ще помолят участниците да играят игра с карти в голямата група. След това участниците ще се разделят на малки групи за кратко обсъждане, преди да представят резултатите от обсъждането си пред голямата група.

Цел: Участниците да се запознаят с правата на децата и да научат повече за Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД) чрез игра.

Материали: 2 комплекта от 38 карти (всеки комплект с 24 карти с истински права на децата и 14 с измислени права) (**Материал за раздаване 2**).

Листове за флипчарт, маркери, ножици (за изрязване на картите) и самозалепваща се гума или лепенка.

Подготовка:

- Запознайте се преди сесията с указанията и набора от права, описани в картите (особено като разграничавате истинските и измислените права).
- Подгответе лист за флипчарт, за да записвате, когато се обсъждат истинските спрямо измислените права на децата, и друг, за да записвате обратната връзка след работата в малки групи.
- Подгответе 2 комплекта карти, (вж. Материал за раздаване 2). Един комплект карти за обучителите на връстници и един комплект карти за участниците.
- Поставете маса в средата на залата, така че всички участници да я виждат, и подредете единия комплект карти на масата (участниците трябва да могат да виждат какво пише на картите).
- Ако няма маса на разположение, намерете място на пода, за да ги подредите там.
- Раздайте хартия (A4 или от флипчарт) и химикалки на групите за работата в малки групи.
- Подгответе екземпляри от опростената/адаптираната за деца версия на КПД, която да раздадете на участниците след упражнението (вж. Материал за раздаване 3 за линкове).

Указания:

СЛАЙД 18: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

⁴ Дейността е взета от "We Are Here – A Child Participation Toolbox" (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O'Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

Игра и групова дискусия (20 минути)

- Помолете участниците един по един да вземат по една карта от масата. След като всеки участник избере своята карта, той трябва да я прочете пред групата и да каже дали на нея е записано истинско или измислено право. След като всеки избере карта, трябва да я задържи, тъй като ще я използва в работата в малки групи по-късно.
- Помолете ги да обяснят защо смятат, че това е истинско или измислено право и насърчете кратко обсъждане в групата (какво мисли групата? Съгласни ли са или не? И защо?). Преди да преминете към следващия участник вдясно, не забравяйте да посочите правилната информация, за да знаят кои права са истински и кои са измислени.
- Вторият учител начертава в средата на флипчарта линия от горе надолу. Вляво пише думата „невярно“ или „измислено“, а вдясно думата „истинско“.
- След това вторият учител намира от втория комплект карти (комплекта на учителя на връстници) същата карта с права, която участникът току-що е прочел на глас и я залепва на флипчарта от правилната страна със самозалепваща се гума или лепенка.
- Вторият учител залепва картата на флипчарта едва след като обсъждането в групата приключи и другият учител е казал на групата дали става дума за измислено или истинско право.
- После следващият участник идва и взема друга карта с права, прочита я на глас и казва дали смята, че правото е истинско или измислено и това отново се обсъжда с групата (обсъждането се води от първия учител), докато всички карти бъдат взети.
- Всеки път, когато приключи обсъждането за конкретна карта, вторият учител залепва картата със същото право от своя комплект карти на флипчарта, докато всички карти бъдат взети (или съответния брой карти, който сте определили предварително).

Работа в малки група и дискусия (30 минути)

- След груповата дискусията, поканете участниците да се разделят на малки групи (най-малко по 3-ма) и да обсъдят накратко истинските права от картите, които са взели по време на упражнението, и да ги подредят по важност. Уверете се, че групата има достатъчен брой истински права (най-малко три – ако групата се състои от трима души, а има карти с две истински права, дайте им още една от вашия втори комплект карти).
- Кажете им, че ще бъдат помолени да обяснят решението си на голямата група. На всяка група се предоставя лист хартия от флипчарт, който те могат да използват, за да отразят своята дискусия и да представят какви приоритети са установили при правата, с които е работила групата.

- Дайте на участниците 10 минути, за да обсъдят правата и да подготвят кратко обяснение, след което ги поканете отново в голямата група.
 - » Започнете, като помолите групите една по една да представят правата, както са ги подредили (по важност).
 - » Попитайте групите една по една как са стигнали до тази подредба и дали са имали разногласия по нещо (вж. бележките за учителите на връстници по-долу).
 - » В заключение попитайте дали някой има нещо да добави или коментира (напр. нещо, което е научил или нещо, което знае или иска да научи за това как се реализират тези права).
- В края на упражнението помолете всички да помогнат за преместването на столовете обратно в основния кръг или в конфигурацията, която използвате, и обяснете какво ще се случи след това.

Бележки за учителите на връстници:

- Можете да адаптирате указанията според възрастта и/или нуждите от подкрепа на участниците:
 - » Можете да използвате всички карти или да изберете само част от тях,
 - » За по-големи участници: можете да промените някои от измислените права, като ги замените с примери, които са уместни за младите хора във вашата страна,
 - » За по-малки участници: уверете се, че давате ясни и кратки указания, и че дискусиите са кратки; втората част от дейността може да се проведе в голямата група, вместо да разделяте участниците на малки групи.
- По време на работата в малка група наблюдавайте как участниците се справят със Задачата и:
 - » се уверете, че са разбрали какво се иска от тях и имат всичко необходимо, за да го направят.
 - » следете как протича дискусията и им кажете колко време им остава за Задачата.
 - » ако забележите, че някоя група е блокирала и дискусията не е конструктивна, попитайте ги дали имат въпроси, които искат да ви зададат, или дали имат нужда да им помогнете.
 - » ако Задачата изисква докладване пред голямата група, уверете се, че са решили кой ще го направи.
- Когато обсъждат подреждането на правата на децата по приоритет, участниците може да установят, че имат различни мнения за това кое право е по-важно или да не могат да решат, а учителите на връстници трябва да прегледат всички мнения и да обяснят, че няма „печеливш отговор“.
- По принцип се смята, че всички права са свързани и са с еднаква важност. Ситуацията е тази, която определя кое право трябва да получи приоритет. Също така различните хора имат различни потребности.

- В тази връзка в следващата сесия ще представим малко повече информация за КПД под формата на Триъгълник на правата с 4-те принципа на КПД. Тези 4 принципа трябва да помогнат на възрастните да вземат балансираните решения в различните ситуации на индивидуално или национално ниво, на които може да се натъкнем.
- Ако участниците посочат „участие“ сред правата, кажете им, че ще научат повече за това във втората част на сесията.

Истинските права (в зелено) и измислените права (в червено) са показани по-долу:

Деца имат право да избират своята религия	Всяко дете има право на достатъчно и здравословна храна	Всяко дете има право на здравни грижи	Деца имат право на информация
Нито едно дете не трябва да работи	Деца в конфликт със закона имат право на специална помощ	Деца трябва да са защитени по време на война	Всички деца имат право на образование
Всички деца имат право да играят	Деца имат право на закрила от сексуална експлоатация	Деца бежанци имат право на специална помощ	Всички деца могат да създават или да членуват в сдружение
Всички деца са равни	Деца без семейства имат право на специална закрила	Деца имат право да изразяват своето собствено мнение	Деца имат право да живеят с родителите си
Всяко дете има право да бъде събрано с неговото семейство	Деца трябва да бъдат защитени от изтезания и лишаване от свобода	Деца имат право на име, националност и семейни връзки	Деца от малцинствен произход или от коренното население имат право да практикуват собствената си култура
Всяко дете има право на социална сигурност	Всяко дете има право на жилище	Деца с увреждания имат право на специална грижа	Нито едно дете не трябва да бъде подлагано на злоупотреба или малтретиране

Нито едно дете не трябва да мие чиниите	Всяко дете има право да яде нездравословна храна (junk food)	Всяко дете има право да има забавен съсед	Деца, които са мили с родителите си имат право на специално отношение
Всяко дете има право да яде закуската си в леглото	Нито едно дете не трябва да чисти стаята си	Всяко дете има право да се оригва по време на вечеря	Всяко дете има право да използва мека тоалетна хартия
Всяко дете може да ругае, ако иска	Всяко дете има право да кара камион	Всяко дете има право да посети Луната веднъж в живота си	Всяко дете има право да избере в колко часа да си ляга вечер
Нито едно дете не трябва да пише домашно за училище	Всяко дете има право да си боядисва косата		

Бележка за учителите на връстници:

В края на дейността раздайте на участниците екземпляри на опростената/адаптираната за деца версия на КПД (можете да намерите линкове към нея в раздела за материали за раздаване – Материал за раздаване 3).

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

Бележка за учителите на връстници:

В зависимост от това колко дълго е продължило упражнението за правата на децата, може да ви остане или да не ви остане време да направите упражнението за енергизиране „Следвай ме“. Ако времето ви приключва, направете вместо това по-краткото – „Тиха дискотека“.

ЗАДАЧА 6. УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ: СЛЕДВАЙ МЕ (15 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници канят участниците да се разделят по двойки и да изиграят различни роли, като си сътрудничат.

Цел: Упражняване на лидерство и наблюдение, заедно с умения за слушане и сътрудничество.

Указания (5 минути):

СЛАЙД 19: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Помолете участниците да застанат в кръг.
- Обяснете, че това е едновременно забавно и информативно упражнение и че ще играят по двойки, използвайки движение, а не думи.
- Помолете участниците да се разделят по двойки. Помолете всяка двойка да застане лице в лице.

Стъпка 1: Дейност (5 минути)

- Помолете единия участник от двойката да рисува бавно във въздуха с пръст или ръка произволни форми (нека всяка двойка реши кой ще започне пръв).
- Помолете другия участник да застане срещу първия и да копира това, което първият прави, като в огледало.
- Сега помолете първия участник да започне да се движи малко по-бързо, а вторият да се опита да се движи със същото темпо и вижте дали ще успее да го следва.
- След това помолете двойката да си разменят ролите, така че този, който е бил водещ, сега да следва и обратно.
- Помолете двойката да повтори същото упражнение бавно и след това малко по-бързо.

Стъпка 2: Обмисляне (приблизително 5 минути)

Помолете участниците да обсъдят:

- Как са се почувствали при изпълнението на упражнението?
- Почувствали ли са разлика между водене и следване?
- Почувствали ли са разлика между бавно или бързо?

Бележка за учителите на връстници: Алтернативно упражнение за енергизиране (5 минути)

В случай, че установите, че нямате достатъчно време за планираната дейност, но виждате, че участниците все пак имат нужда от упражнение за енергизиране, можете да предложите следната кратка дейност.

Тиха дискотека

- Поканете участниците да станат прави (няма нужда да образуват кръг).
- Помолете ги да си спомнят някоя забавна песен, която знаят, и да започнат да танцуват в ритъма ѝ, но без звук (като тиха дискотека). И вие се присъединете към танците.
- Допълнително: Учителите на връстници могат да демонстрират разпознаваем „тих“ танц (помислете за Макарена или традиционна песен от вашата страна с танцови движения). Тези дейност трябва да е кратка, а след това преминете към следващото упражнение.

ЗАДАЧА 7. КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА ДЕТСКОТО УЧАСТИЕ? (30 МИНУТИ)

Обучителите на връстници представят детското участие, надграждайки споделеното при обсъждането на правата на децата. „Участието“ може да е било споменато като право на изслушване и участниците може да са го обсъдили накратко:

- a. Ако *детското участие* изобщо не е споменавано от участниците, започнете със споделяне на идеи за него. Помолете участниците да кажат какво им хрумва, когато мислят за участието и отделете няколко минути, за да запишете отговорите им на флипчарта.
- b. Ако вече сте говорили за *детското участие*, помолете участниците да отделят няколко минути, за да си припомнят *ситуация, когато са участвали и техните мнения са били изслушани*, и да запишат отговорите си на самозалепващо се листче. Приканете си ги да помислят за личния си живот, за живота в училище или у дома.

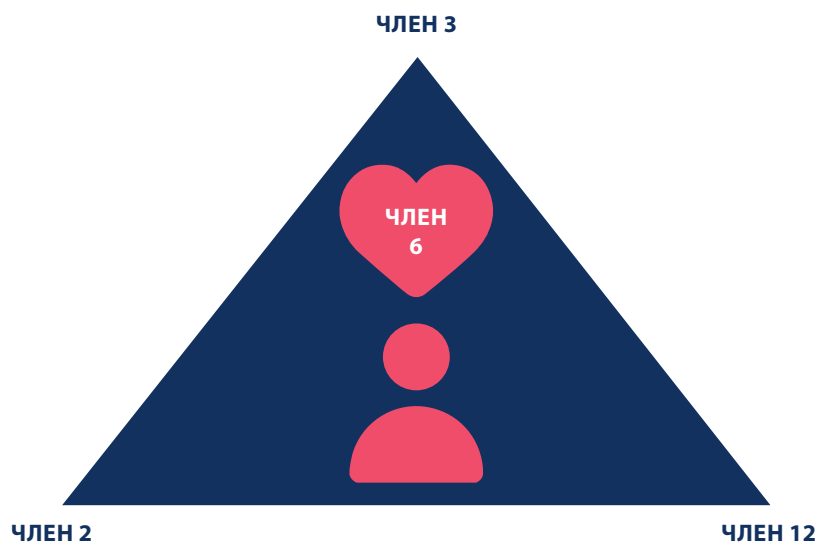
Посочете, че ще споделят това с друг човек в групата, така че трябва да са сигурни, че това е преживяване, за което няма да се притесняват да говорят с другите. Проверете дали всички са приключили и след това помолете участниците по двойки да поговорят за това, което са записали. Обиколете групата, за да се уверите, че всеки има партньор за упражнението. След това попитайте кой иска да сподели това, за което се е сетил, и проведете кратко обсъждане, като коментирате това, което участниците описват като участие, и особено какво е общото между тези преживявания. Не забравяйте, че няма правилен или грешен отговор, тъй като те говорят за собствените си преживявания.

СЛАЙД 20: Ключови моменти за детското участие

Като правите връзка с определението, до което сте достигнали при обсъждането, или нишката, която обединява историите, които участниците са споделили, обяснете как е определено участието в рамките на КПД:

- Участието е свързано с член 12 и се отнася до правото да бъдат изслушани: „Децата и младите хора имат право да изразяват своите възгледи свободно и техните възгледи трябва да бъдат вземани под внимание по всички въпроси, които засягат живота им.“
- Участието е един от трите стълба (или „трите Р“ [от английски език „pillar“ – стълб]) на КПД, които са и трите основни теми, по които могат да бъдат групирани правата на децата. Другите два стълба са „обезпечаване“ [provision] (членовете, обхващащи основните потребности от оцеляване и развитие) и „закрила“ [protection] (членове, отнасящи се до експлоатация или малтретиране и форми на компенсация).
- Участието (член 12) също така е и един от четирите ръководни принципа на КПД, заедно с недопускане на дискриминация (член 2), най-добрия интерес на детето (член 3) и оцеляване и развитие (член 6). Ще обсъдим допълнително 4-те принципа като част от Задача 8, Триъгълник на правата.

ЗАДАЧА 8 ТРИЪГЪЛНИК НА ПРАВАТА (4-ТЕ ПРИНЦИПА НА КПД) (10 МИНУТИ)

Материали: флипчарт и маркери.

Подготовка: Подгответе екземпляри от материал за раздаване 4 за всеки участник.

В тази сесия се представя Триъгълника на правата (**Материал за раздаване 4**), който обяснява как при вземането на решения от страна на възрастните трябва да се търси баланс между 4-те принципа на КПД, за да се вземе най-доброто решение за децата, за тяхното оцеляване и развитие (член 6), което понякога наричаме и „сърцевината на въпроса“.

Тези 4 принципа са:

- Член 6: Живот, оцеляване и развитие на детето
- Член 3: Най-добрия интерес на детето
- Член 2: Недопускане на дискриминация
- Член 12: Вслушване в гласа на детето (зачитане на мнението на децата)

Покажете **СЛАЙД 21** (триъгълника на принципите на КПД) или начертайте триъгълника на флипчарта – стъпка по стъпка, докато обяснявате различните елементи.

Начертаването на триъгълника стъпка по стъпка ще помогне да задържите вниманието на групата.

Обяснете, че тези 4 ръководни принципа на КПД помагат на възрастните да определят кое е „най-доброто“ решение за децата и младите хора във всяка определена ситуация.

Указания:

- Единият учител на връстници чертае голям триъгълник (опитайте се да начертаете равнобедрен триъгълник) с фигура на дете в средата на триъгълника с голямо сърце до него. Напишете „член 6“ в сърцето, а след това „член 2“, „член 3“ и „член 12“ в ъглите на триъгълника, когато ги посочване в обяснението си.
- Обяснете, че член 6, „Оцеляване и развитие на детето“ е това, което наричаме „сърцевината на въпроса“ и се намира в центъра на триъгълника. Всички решения на възрастните и държава трябва да бъдат насочени към това да се гарантира, че във всяка дадена ситуация правим всичко възможно за оцеляването и развитието на детето.
- Стремехът за поддържане на баланса между този и другите принципи (ъглите на триъгълника) ни помага да постигнем това. Като оставим принципите да ни ръководят, можем да сме сигурни, че се опитваме и постигаме „сърцевината на въпроса“, член 6.
- Напомнете на групата, че стабилността на триъгълника зависи от запазването на баланса, тъй като той е с еднакви ъгли. В противен случай щеше да рухне и да се разпадне. Същото е и с вземането на решения. Можем да се опитаме да постигнем „най-доброто“ възможно решение за оцеляването и развитието на едно дете според нашите способности, ако прилагаме балансирано всеки от 3-те принципа/членове в ъглите.
- Триъгълникът насърчава възрастните да определят най-добрия интерес на детето (член 3, един от ключовите принципи), като се вслушват в мнението на детето (член 12). Мненията на възрастните и децата трябва да вървят ръка за ръка и да бъдат балансираны едно спрямо друго.
- Последният принцип на триъгълника е член 2, недопускане на дискриминация. Това означава, че независимо от възрастта, положението, религията, пола, наличието на увреждане или нивото на бедност на детето, възрастните трябва да направят всичко възможно, за да се уверят, че му е дадена възможност да участва (да изрази своето мнение) и да бъде включено.
- Важно е да се отбележи, че в Конвенцията се говори за възрастта и зрелостта на детето, и че значението на мнението му нараства с нарастването на възрастта му. Ще говорим повече за това в сесия 4.
- Попитайте участниците дали са разбрали как работи триъгълникът и дали имат въпроси.

Бележки за учителите на връстници:

Следващите две точки (по-долу) ще бъдат обсъдени в различни моменти и може да зависи от продължителността на концентрацията на внимание на вашата група дали ще можете да кажете това тук или трябва да намерите друг момент.

- Да бъдеш изслушан и мнението ти да бъде взето под внимание не е същото като това възрастните да трябва да направят това, което казваш. Възможно е да има основателни причини, поради които нещата да не могат да станат така, както бихте искали вие. Важното е, че възрастните са изслушали и са взели предвид вашето мнение по сериозен въпрос. Това също така означава, че те трябва да дадат обяснение, когато не могат да направят определени неща, които сте поискали или за които сте изразили вашето мнение. Ще поговорим повече за това в следващата сесия.
 - » Важно е да подчертаем, че възрастните може да не са чували за правата на децата или за Конвенцията на ООН за правата на детето и следователно не трябва да ги „обвиняваме“ за това, което не знаят или не са знаели. Всички ние трябва да се запознаем с Конвенцията на ООН, както децата, така и възрастните, а ние можем да помогнем на възрастните с това. Сесии 5 и 6 са предназначени за това да помогнем на възрастните да се запознаят с член 12, да започнем да изразяваме своето мнение и да се упражняваме да се изслушваме едни други.
- Ако участниците в групата са малко по-големи (15+), може да е интересно да споменем, че участието е свързано с група права в КПД: член 5 (насоки от семейството за развитието на децата), член 13 (свобода на изразяване), член 14 (свобода на мисълта и религията), член 15 (създаване или присъединяване към групи) и член 17 (достъп до информация).
- Кажете, че ще поговорите повече за участието в следващите няколко минути и попитайте дали някой има въпроси. Раздайте на участниците листа с Триъгълника на правата (**Материал за раздаване 4**).
- Отделете време за това бързо упражнение за енергизиране:
Упражнение за енергизиране: „Прави като мен“ (5 минути)
 - » Помолете всички участници да станат (няма нужда да застават в кръг, участниците могат да останат където са).
 - » След това ги помолете да правят това, което правите вие. Някои примери за неща, които бихте могли да правите на място, за да активирате участниците, са скок „звезда“, бягане на място, разтягане, стоене на един крак, упражнение „самолет“ и т.н.
 - » Завършете, като застанете като скала (неподвижни). Това е последният елемент на играта.
 - » Започнете следващата сесия на обучението.

ЗАДАЧА 9. МАЛКА ЗАДАЧА ЗА УЧАСТНИЦИТЕ: ВАШИТЕ ВРЪСТНИЦИ ЗНАЯТ ЛИ ЗА УЧАСТИЕТО? (10 МИНУТИ)

Обяснете на участниците, че ще им дадете материал за раздаване и ще ги помолите да изпълнят една малка Задача във времето между тази и следващата сесия.

Малката Задача е свързана с повишаване на осведомеността за правата на децата и за участието сред техните връстници.

Раздайте материала (**Материал за раздаване 5**) и им покажете как да изпълнят Задачата:

- Те трябва да помолят свой приятел да седнат заедно и да установят кои изречения на следващата страница са верни и кои неверни. Могат да видят правилните отговори в долната част на страницата.
- След като завършат дейността с приятеля, трябва да сгънат страницата, на която са отговорили на въпросите, и да я разделят на две. Ще дадат долната част (частта с правилните отговори) на своя приятел и ще донесат горната част (частта с техните отговори) на следващата сесия.
- Обяснете на участниците, че вие и националният екип на проекта ще съберете всички тези листове и ще преброите колко млади хора са научили за правата и участието.

Забележка за обучители на връстници:

Ако в сесията остане малко време, може да е полезно участниците да се упражнят за няколко минути да обсъждат по двойки въпросите от малката Задача. Това също така ще им даде възможност да зададат различни въпроси или да изяснят някакви аспекти на Задачата, ако е необходимо.

ЗАДАЧА 10. КРАЙ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Преди заключителното упражнение за оценка, обучителите трябва да отделят известно време, за да приключат сесията и накратко да посочат кой според тях е бил най-важният момент за групата или кое е най-същественото от наученото по време на сесията.

Бележки за обучителите на връстници:

Можете да кажете какво се надявате участниците да са запомнили от сесията или да дадете обратна връзка въз основа на това, което сте наблюдавали по време на дейностите. Отделете малко време през почивката или между дейностите, за да обмените информация със своя съ-обучител и да решите какво да кажете на групата. Тъй като ще бъдете заети с провеждането на сесията, можете също да помолите

ментора и съветника детско и младежко участие да наблюдават нещо конкретно (напр. как реагира групата на конкретна дейност или съдържание) и да го споделят с вас, преди да дадете обратна връзка на групата.

СЛАЙД 22: Благодаря ви и информация/подробности за следващата сесия и/или почивка

- Благодарете на всички за техния принос.
- Кажете им, че в следващата сесия групата ще се занимава с участието и вземането на решения.
 - » Ако следващата сесия е насрочена за същия ден: Обучителите на връстници съобщават колко дълга е почивката и в колко часа ще започне следващата сесия.
 - » Ако следващата сесия е организирана в друг ден: Обучителите на връстници съобщават съответната информация за следващата сесия.
- Преди да се сбогувате, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, има отговорник по политиката за безопасност на детето, с когото могат да говорят (и им припомнете името му) и място за уединение, където могат да отидат (и им припомнете къде е това място).

ЗАДАЧА 11. ОЦЕНКА: ДВЕ ЗВЕЗДИ И ПОЖЕЛАНИЕ (10 МИНУТИ)

- За двете звезди обучителите молят участниците да назоват две неща, които са харесали в сесията.
Като алтернатива обучителите могат да попитат участниците за две неща, които са научили от сесията или ще запомнят от нея.
- След това обучителите на връстници молят групата да сподели желание за следващата сесия на обучението.
- Въпросите, които могат да се използват в този случай, са:
 - » Какво ви хареса в обучението?
 - » Има ли нещо, което би направило обучението още по-добро следващия път?

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за обучителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва обучителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развия своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Някои въпроси за насочване на размислите:

За преживяванията:

- Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?
- *Не забравяйте, че и като обучители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-обучител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.*

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-обучител или съветника детско и младежко участие?

СЕСИЯ 3 – УЧАСТИЕ И ПРОЦЕС НА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: приблизително 3 часа

Подготовка:

- Запознайте се със Стълбата на Харт и информацията, която ще трябва да представите на участниците за нея.

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Слайдове на PowerPoint.
- Листа от флипчарт със споразумението за участие от сесия 1, който да се постави на стената.
- За Задача 4, Кой трябва да вземе решение? Списък със ситуации за четене и самозалепващи се листчета в различен цвят за всеки участник (зелени и жълти).
- За Задача 5, Какво е усещането да участваш? 2 самозалепващи се листчета в различен цвят на участник, химикалки, маркери и флипчарт.
- За Задача 7, Участие и неучастие: Стълбата на Харт – екземпляри от Материал за раздаване 6 за участниците, листове хартия А4 със стъпалата на стълбата и два листа хартия в различен цвят. Уверете се, че сте подготвили достатъчно екземпляри от стъпалата на Стълбата на Харт (А4) за всяка група. Трябва ви по един комплект на група. Стремете се да нямате повече от 4 групи общо (3 групи е най-добре). Хартия за флипчарт, самозалепващи се листчета, маркери и лепяща лента за окачване на листовите от флипчарт на стената.

СЕСИЯ 3:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 3 е посветена на вземането на решения.

В края на тази сесия участниците ще са научили повече относно развиващия се капацитет и вземането на решения – като процес на участие. Познават Стълбата на Харт и примери за съдържателно и безполезно детско участие.

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ (15 МИНУТИ)

Обучителите на връстници ще трябва да адаптират откриването на сесията, в зависимост от това дали сесия 3 е насрочена за същия ден като друга сесия.

СЛАЙД 24: Имената на обучителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Обучителите на връстници приветстват участниците обратно на обучението:

- Помолете всички да седнат обратно в кръга
- Припомнете им за споразумението за участие (листът от флипчарт, използван в сесия 1, трябва да е на стената, където всеки да може да го види) и ги попитайте дали смятат, че трябва нещо да се добави към него.
- Прегледайте цветните точки до точките от споразумението за участие и проверете с групата дали точките, идентифицирани в предишната сесия, сега се спазват по-добре. Ако не, отделете известно време, за да обсъдите какви са проблемите и какво можете да направите, за да се опитате да ги преодолеете. Възможно е участниците да имат някои добри идеи за това какво е необходимо за подобряване на нещата, като можете да добавите тези допълнителни точки към споразумението за участие.
- Ако като обучител на връстници се затруднявате с част от поведението в групата, сега е подходящият момент да обсъдите това – като част от обсъждането на споразумението за участие. Помолете групата за помощ и практически идеи за решаване на проблемите, с които може да се сблъсквате.
- Напомнете на участниците, че това е тяхната сесия и че работим заедно, за да се получи възможно най-добре.
- Ако е необходимо, кажете им отново вашите имена и тези на отговорника по политиката за безопасност на детето, като им припомните, че могат да говорят с този човек или да отидат в мястото за уединение по всяко време от провеждането на обучението, в случай че се почувстват разстроени или притеснени.

Малка Задача за участниците: В края на предишната сесия помолихте участниците да изпълнят малка Задача с цел да споделят наученото за детското и младежкото участие с един от техните връстници.

Попитайте ги дали носят листа, който да ви дадат, и дали желаят да споделят нещо за това преживяване или имат някакви въпроси, свързани с това. Ако не носят листа или още не са изпълнили Задачата, насърчете ги да го направят и да го донесат следващия път.

ЗАДАЧА 2. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: ТРИ КРЪГА ЗА МЕН⁵ (10 МИНУТИ)

В това упражнение обучителите на връстници канят участниците по забавен начин да разкажат на другите нещо за себе си.

Цел: Да научим нещо ново за членовете на групата.

Подготовка:

- Преместете столовете, за да има достатъчно място участниците да се движат свободно в залата.
- Уточнете жест или звук, който да служи за сигнал.

Указания:

СЛАЙД 25: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Помолете участниците да станат.
- Обяснете, че в тази дейност те ще се разхождат в залата и ще намерят партньор, на когото да кажат името си и забавен факт за себе си. Трябва да повторят това 3 пъти.
- Когато обучителите на връстници дадат сигнал, те трябва да спрат и да намерят партньор. Веднага след като и двамата партньори споделят своя забавен факт, те отново започват да се движат из залата. Когато чуят сигнала отново, участниците трябва да намерят нов партньор и да разкажат различен забавен факт за себе си.
- Кажете на участниците какъв е сигналът и започнете играта. Проведете 3 кръга, като ги насърчите да търсят партньори, с които се познават по-малко.

⁵ Адаптирано от "We Are Here – A Child Participation Toolbox" (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O'Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

ЗАДАЧА 3. СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (5 МИНУТИ)

Обучителите на връстници представят сесия 3, като показват съдържанието на сесията на слайд или на флипчарт. Не забравяйте да споменете:

- Фокусът на тази сесия е върху участието в процесите на вземане на решения и участниците ще се запознаят с тези теми чрез групови дейности и споделяне на важна информация.
- Колко време ще продължи тази сесия и кога ще направите почивка.
- Попитайте ги дали имат въпроси.

СЛАЙД 26: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 3:

1. Приветствие
2. Упражнение за „стопяване на леда“: Три кръга за мен
3. Съдържание на сесията
4. Кой трябва да вземе решение? Представяне на процеса на вземане на решение
5. Какво е усещането да участваш?

Почивка

6. Упражнение за енергизиране: Броене до 20
7. Участие и неучастие: Стълбата на Харт
8. Край на сесията
9. Оценка: Две звезди и пожелание

ЗАДАЧА 4. КОЙ ТРЯБВА ДА ВЗЕМЕ РЕШЕНИЕ⁶ ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРОЦЕСА НА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЕ (45 МИНУТИ)

В тази Задача обучителите на връстници ще помолят участниците да отговорят на списък с въпроси за това кой трябва да вземе решение в дадена ситуация.

Цел: Да се разсъждава за процесите на вземане на решения и за участието, като се въведат концепциите за властта и развиващите се капацитет.

⁶ Дейността е адаптирана от “COMPASITO – Manual on Human Rights Education for Children” (Flowers, N., Schneider, A., Keen, E., De Witte, L., Gomes, R., Rutai, Z.; Council of Europe, 3rd ed. 2020).

Материали: Списък със ситуации, които да бъдат прочетени на глас и комплект от самозалепващи се листчета в различен цвят за всеки участник (зелени и жълти)

Подготовка:

- Подгответе списък със ситуации, готови да бъдат прочетени.
- Подгответе комплект от зелени и жълти самозалепващи се листчета за всеки участник (прожектирайте слайда или напишете върху лист от флипчарт, поставен така че участниците да могат да виждат, с кой цвят се отбелязва кой взема решението, за да не го забравят по време на дейността).

Указания:

- Докато единият обучител обяснява, че това е групова дейност относно вземането на решения, другият раздава самозалепващите се листчета на участниците.
- Обяснете, че имате списък с въпроси, които ще прочетете на глас един по един, и че участниците трябва да кажат кой трябва да вземе решение по въпроса: детето/младия човек, възрастния, или трябва да вземат решението заедно. Ще прочетете списък с въпроси за решения, които трябва да бъдат взети, и на всеки въпрос ще помолите групата да помисли кой трябва да вземе решението.
- Пояснете, че на всеки въпрос ще трябва да се отговори от гледната точка на 3 различни възрастови групи.
- Обяснете, че участниците трябва да отговорят, като вдигнат едно от 2-те цветни самозалепващи се листчета, които са им раздадени в началото на Задачата: Ако участниците смятат, че възрастният трябва да вземе решението, трябва да вдигнат зеленото самозалепващо се листче. Ако смятат, че детето/младият човек трябва да реши, трябва да вдигнат жълтото самозалепващо се листче. Ако смятат, че детето/младият човек и възрастният трябва да вземат решението заедно, тогава трябва да вдигнат и двете самозалепващи се листчета заедно.
- Кажете на участниците, че няма правилен или грешен отговор: Дейността има за цел да помислят за вземането на решение от различни гледни точки.

СЛАЙД 27: Указания за участниците, в които се споменава използването на цветни самозалепващи се листчета (по избор)

Стъпка 1: (15 минути)

- Прочетете въпросите един по един, а участниците ще отговорят като вдигат самозалепващите се листчета

Кой трябва да реши...	...какви дрехи да носиш?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?
	...дали да си вегетарианец или не?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?
	...дали можеш да поддържаш контакт и с двамата си родители, ако са разделени?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?
	...дали можеш да използваш социалните медии без надзор?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?
	...дали трябва да живееш в алтернативна грижа?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?
	...дали училищата трябва да се затворят по време на извънредна ситуация?	За дете на 4–6 години?
		За дете на 10–12 години?
		За млад човек на 15–16 години?

Стъпка 2: (20 минути)

- Задайте на участниците някои насочващи въпроси, за да направите разбор на дейността:
 - » Хареса ли ви Задачата?
 - » Беше ли трудно да отговорите на някои въпроси?
 - » Има ли значение възрастта на детето/младия човек в процеса на вземане на решения? Как?
- Представете концепциите за развиващите се способности и властта: Обяснете, че компетентността и самостоятелността на децата и младите хора се увеличава с нарастването на възрастта им, както и способността им да вземат решения, докато нуждата им да бъдат защитени поради ранна възраст и уязвимост намалява. В тази връзка възрастните (всички възрастни, за които се отнася дейността в Задачата, плюс политиците) трябва постепенно да отстъпят място на децата и младите хора, за да им дадат възможност да получат опит от участие и да научат как работи вземането на решения.
- Кажете, че някои от тях може да са дали различни отговори на един и същи въпрос, защото вземането на решение изглежда различно за различните хора, в зависимост от тяхната култура, зрялост и избор. Това означава, че признаването на властовия дял на децата и младите хора при вземането на решения не означава, че те трябва да решават сами.
- След приключване на Задачата помолете всички да помогнат за преместването на столовете обратно в основния кръг и накратко обяснете какво ще се случи след това.

Бележки за учителите на връстници:

- За да бъдат примерите по-уместни за участниците, можете да замените някои ситуации, отнасящи се до личния живот на младите хора с други ситуации, напр. как се справят с обществения живот или обществените пространства в техния град (напр. самостоятелно ходене на плуване или самостоятелно пътуване с градския транспорт) или теми, свързани с училището или дори страната (напр. гласуване или участие в национален форум). Трябва да запазите първите две ситуации по-опростени, за да помогнете на участниците да разберат концепцията за развиващите се способности.
- Ако обучението се провежда в SOS селище, въведете още въпроси, свързани с нещата, за които децата и младите хора в селището обикновено вземат решение. Например, избора на храната, която да се приготви, дейностите в свободното време, с които искат да се занимават, или извънкласните дейности, за които искат да се запишат.
- За да бъдат въпросите и дискусиата приобщаващи, не забравяйте да вземете под внимание, че участниците може да не се намират в еднаква жизнена ситуация или да имат еднакъв произход. Не приемайте, че възрастният непременно е родител

и ако участниците поискат разяснение, дайте определение и примери. Това може да бъде възрастен, с когото живеят, напр. родител, роднина или полагащ грижа, или възрастен, който играе важна роля в живота им, напр. учител, социален работник или настойник, или възрастен, който играе важна роля в тази конкретна ситуация.

ЗАДАЧА 5. КАКВО Е УСЕЩАНЕТО ДА УЧАСТВАШ? (35 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници ще помолят участниците да помислят за преживяванията си, когато са били изслушвани и когато не са били изслушвани, и да споделят своите мисли за това.

Цел: Да се разсъждава върху разликата между участие и неучастие.

Материали: 2 самозалепващи се листчета в различен цвят за всеки участник, химикалки, маркери и флипчарт.

Подготовка: Подгответе флипчарта и се уверете, че имате достатъчно химикалки и самозалепващи се листчета за всеки участник.

Указания:

СЛАЙД 28: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

Стъпка 1: Самостоятелно мислене и обсъждане по двойки (20 минути)

- Раздайте по две самозалепващи се листчета в различен цвят на всеки участник. Уверете се, че разполагате с химикалки и моливи.
- Обяснете на участниците, че това е дейност в три различни стъпки.
- Участниците трябва:
 - » да помислят за момент, в който смятат, че са участвали във вземането на решение относно нещо, което имат значение за тях, и за момент, когато смятат, че не са участвали, и да запишат това на своите 2 самозалепващи се листчета. Имат 5 минути за тази част.
 - » След това трябва да поговорят за тези преживявания по двойки в продължение на 10 минути.
 - » След това ще споделят това в по-голямата група и ще обсъдят значението на участието и неучастията.
- Уточнете какъв цвят ще е самозалепващото се листче за участие и какъв цвят е за неучастие.
- Напомнете на участниците какво сте се договорили относно поверителността в споразумението за участие и кажете, че както по двойки, така и в голямата група, те могат да споделят това, което смятат, че е удобно да споделят, но трябва да зачитат неприкосновеността на личния живот на другите участници.

- Обърнете внимание, че по време на сесия 2 участниците са изпълнявали подобна дейност, но са се фокусирали само върху ситуация, в която са участвали. Настоящата дейност ще разшири този опит.
- Възможно е участник да има негативен опит от участие и това може да се прояви под формата на фрустрация, тъга или гняв, че не е бил изслушан от възрастните. Напомнете на групата, че всеки може да отиде за почивка в мястото за уединение или да отиде и да поговори с отговорника по политиката за безопасност на детето, ако иска. Отговорникът по политиката за безопасност на детето ще го изслуша и ще предложи допълнителна подкрепа, ако е необходимо. Повече информация за това можете да намерите в „Бележки за учителите на връстници“.
- Това също е подходящ момент да напомните на участниците, че някои възрастни може изобщо да не знаят какво представляват правата на децата и какво означава това за тяхната практика. Всички се учим и е важно да не се разочароваме или ядосваме за нещо, което възрастните може би не знаят или (все още) не знаят как да го прилагат.

Стъпка 2: Групова дискусия (15 минути)

- Помолете участниците, които биха искали да споделят нещо от самостоятелното упражнение или обсъждането по двойки.
- Обяснете, че целта на груповата дискусия не е да се коментират техните лични истории, а да се обърне внимание на опита от участие и неучастие.
- Използвайте флипчарта, за да си водите бележки за споделеното от участниците. Можете да зададете няколко насочващи въпроса:
 - » Какво ви накара да почувствате, че участвате?
 - » Имало ли е ситуации, в които е било по-лесно да участвате, и ситуации, в които това е било по-трудно?
 - » Какво е общото между ситуациите, в които не сте могли да участвате?
- Завършете груповата дискусия, като посочите какво са казали участниците за разликата между участието и неучастието. Ако не са се появили никакви конкретни съображения в този аспект, просто споменете, че ситуациите, в които участват деца и млади хора, могат да бъдат реално включващи ги и често водят до по-добри резултати поради експертните познания, които те имат за собствения си живот и жизнени обстоятелства.
- Припомнете на участниците за Триъгълника на правата, където принципът на най-добрия интерес (член 3) се балансира, като се взема предвид гледната точка на детето (член 12) и че възрастните носят отговорността да гарантират, че всички деца и млади хора са включени в този процес (недопускане на дискриминация, член 2), независимо от възможните ограничения или неравнопоставено положение на децата.
- В края на дейността кажете, че ще направите почивка и ще продължите сесията след 15 минути.

Бележки за учителите на връстници:

- Целта на тази дейност е да се обсъдят различните преживявания и гледни точки, които се появяват с възможността за участие и отказът на достъп до участие. Тъй като „участие“ и „неучастие“ може да звучи доста абстрактно, може да предпочетете да използвате по-конкретни изрази като „да бъдете чути“ и „да не бъдете чути“ или „да бъдете изслушани“ и „да не бъдете изслушани“. Можете да изберете дали да използвате един от тези различни варианти въз основа на възрастта на групата и знанията на групата, които сте установили досега.
- Въпросите относно преживяването да бъдеш/да не бъдеш чути могат да бъдат чувствителна тема за някои хора. За някои участници искането да разсъждават върху преживяванията им, когато не са били изслушани, може да бъде отключващ фактор. Уверете участниците, че трябва да споделят само информация, споделянето на която няма да ги притесни по никакъв начин, и че целта на дейността не е фокусиране върху лични истории, а по-скоро да се обсъди как изглежда участието.

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

ЗАДАЧА 6. УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ: БРОЕНЕ ДО 20 (10 МИНУТИ)

Цел: Да се свържете като група и да практикувате уменията за активно слушане.

Указания:

- Учителите на връстници молят всички да застанат в кръг и обясняват, че целта е да броят до 20 като група. Всеки трябва да каже последователно едно число (едно, две, три и т.н.), без да следва реда си в кръга (т.е. участниците, които казват числата, трябва да са в произволен ред). За да могат да проведат по този начин броенето до 20, всички трябва да наблюдават и да слушат, така че един участник да може да каже следващото число, без да говори върху някой друг; ако двама души кажат едно и също число едновременно, групата трябва да започне отново.
- Човекът, който обяснява играта, казва първото число и след това играта започва. Когато броенето спре, защото двама души са казали едно и също число едновременно, всеки може да започне отначало от едно (не е необходимо всеки път учителят на връстници да започва броенето).
- Играта приключва, когато участниците стигнат до 20, без да се застъпват или повтарят число (можете да решите да спрете по-рано, напр. на 10, ако играта продължи твърде дълго). Похвалете групата за постигането на тази цел и поканете участниците да обърнат внимание на стратегиите, които са приложили, за да напреднат в играта. Например, учителите може да забележат, че всеки се оглежда и се опитва да улови сигнали от другите, за да реши кога или дали да каже

числото си, или някой може да се е опитал да се настрои на ритъма някой друг, за да каже число веднага след него и т.н.

Обучителите на връстници питат групата дали имат още нещо да споделят за тази игра, като позитивно акцентират върху стратегиите, които са приложили участниците, за да разберат как да напреднат в играта.

Бележки за учителите на връстници:

След първия кръг на играта, дайте съвет на участниците и им напомнете да внимават за темпото, когато казват числата. Обикновено има тенденция всяко следващо число да се казва възможно най-бързо, но колкото повече време има между всяко число, толкова по-голям е шансът някой да не го каже едновременно с друг. Можете да предложите тази полезна стратегия на участниците, за да им помогнете с играта. След играта обяснете, че тази стратегия е полезна и при практическа работа, тъй като е свързана с ефективно слушане.

Алтернативно упражнение за енергизиране (5 минути)

Ако осъзнаете, че нямате достатъчно време за планираната дейност, но видите, че участниците все още имат нужда от упражнение за енергизиране, можете да предложите тази кратка дейност.

Помолете всички в групата да се изправят, да разтърсат ръце и крака, да се обърнат и да седнат отново.

Можете да попитате участниците: знаете ли, че като се изправите и разтърсите по този начин, увеличавате снабдяването на мозъка с кислород, което ще ви зареди с енергия и значително ще увеличи способността ви да се концентрирате отново?

Ако трябва да съкратите упражнението „Броене до 20“ поради недостатъчно време, помислете дали можете да предложите тази дейност по друго време в следващите сесии, тъй като тя може да бъде добра възможност групата да работи в сътрудничество и да приложи умения за активно слушане.

ЗАДАЧА 7. УЧАСТИЕ И НЕУЧАСТИЕ: СЪЛБАТА НА ХАРТ⁷ (40 МИНУТИ)

Обучителите на връстници въвеждат първия инструмент за детско участие, който е полезен за планиране на нивото на участие, което възрастните реалистично могат да предложат. То може също така да помогне на възрастните да измерят нивото на участие след проект, консултация или конференция, за да видят как са се справили.

Напомнете на участниците, че преди почивката сте обсъдили участието и неучастието и им кажете, че тази дейност ще разгледа различни примери и за двете и ще покаже,

⁷ Роджър Харт е американски учен в областта на правата на децата, с фокус върху методологиите за участието на деца и млади хора. Сълбата на Харт е обяснена в *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*, UNICEF Innocenti Essays, No. 4, UNICEF/International Child Development Centre, Florence, Italy, 1992.

че няма само един вид пълноценно участие. Стълбата на участието на Харт ни показва тези различни видове и нива на участие под формата на стъпала на стълба.

Цел: Да се подходи към Стълбата на Харт по креативен начин.

Материали: Листове хартия А4 със стъпалата на Стълбата на Харт и листове хартия в два различни цвята.

Подготовка:

- В зависимост броя на участниците решете дали можете да ги разделите на малки групи или ще работите в голямата група.
- За всяка група подгответе 8 листа хартия А4, като на всеки е написано едно от стъпалата на Стълбата на Харт. Могат да бъдат принтирани или написани на ръка, но се уверете, че сте написали целия текст по един и същ начин и разбъркайте 8-те листа, преди да ги раздадете на групите, за да не повлияете на избора на участниците.
- Подгответе екземпляри от Материал за раздаване 6, които да раздадете на участниците (ако е необходимо).

Указания:

Стъпка 1: Креативен подход (15 минути)

- Обяснете на участниците, че Стълбата на Харт е предназначена да измерва участието на деца и млади хора в проекти, като например проекта „Заедно“. Като оставаме в рамките на метафората за стълбата, всяко ниво е наречено стъпало и съответства на различен начин за включване на деца и млади хора.
- Тази дейност е свързана с подреждането на стъпалата от най-малко приобщаващата форма на участие към най-много приобщаващата. Всяка група трябва да се опита да подреди стъпалата в логичен ред, който им изглежда най-правилен.
- Предложете на групите да подредят стълбите си на пода. Не забравяйте да помислите предварително къде на пода в залата групите могат да подредят стълбите си.
- Кажете на участниците „след като всички групи приключат, ще обиколим заедно и ще разгледаме стълбите на всяка група една по една“.
- Сега разделете участниците на 3 или 4 групи и дайте на всяка група пакет със стъпалата на Стълбата на участието на Харт (стъпала А4).
- Уверете се, че сте приключили с всички указания, преди участниците/групите да започнат да се движат.
- Посочете на всяка група нейната зона в залата (на пода) и им кажете, че могат да започнат да подреждат своите стълби.

Стъпка 2: Групова работа (15 минути)

- Оставете достатъчно време на групите да приключат с подреждането на стълбите си.
- Проверете, за да видите дали са приключили.
- Използвайте вашия знак за „таен код“ (от сесия 1), за да осигурите тишина и да обясните следващата стъпка от упражнението (обикаляне и разглеждане на стълбите на другите).
- Започнете процеса на обикаляне заедно. Напомнете на участниците да се изслушват и да не говорят един през друг, докато обикалят.
- Вижте в какъв ред групите са подредили стъпалата.
- Попитайте кои стъпала (ако има такива) са предизвикали дискусия или объркване и как са стигнали до решение.
- Може да установите, че всички групи са стигнали до еднаква подредба на стъпалата, но е възможно да се забележат и интересни разлики.

Бележка за учителите на връстници – Основна цел на упражнението:

- Дискусиите имат за цел да покажат, че не е задължително да има „най-добър“ начин децата и младите хора да бъдат включени.
- Зависи от контекста, но винаги бихме искали да насърчаваме възрастните да увеличат участието, ако това е възможно.
- Поддържайте темпото по време на вашите „посещения“. Не удължавайте и не разтягайте дискусията повече от необходимото. Когато видите, че групата утихва, преминете към следващата група.
- Важно е да посочите 3-те нива на „привидно“ участие, докато обикаляте.

Стъпка 3: Редът на стъпалата на Стълбата на Харт и „привидното“ участие (10 минути)

- След като „посетите“ всички групи, помолете всички участници да се върнат в голямата група.
- Раздайте правилната версия на стълбата (Материал за раздаване 6) на всеки участник и я прегледайте, така че всеки да знае какъв се предполага да е редът на стъпалата на Харт.
- Като алтернатива можете да покажете Стълбата на Харт на слайд в PowerPoint.

„Привидно“ участие (ако ви остане време):

- Попитайте участниците дали имат опит от „привидно“ участие в живота си и дали могат да дадат някои примери (например в училище или във форма на младежка работа).
- Попитайте защо според тях това участие е било „привидно“ и какво мислят за това. Винаги ли е лошо? Или може ли „привидното“ участие да включва и забавни дейности?

- Участието винаги ли трябва да бъде съдържателно и да е фокусирано върху промяна на нещата или оказване на влияние върху нещата? Или зависи от контекста, а може би и от възрастта?

Бележки за учителите на връстници:

- Възможно е някои от обсъжданията относно „привидното“ участие спрямо нивата на нарастващо участие вече да са били проведени, докато сте обикаляли. Ако е така, направете кратка дискусия и по същество. Ще има други възможности в останалите сесии да продължите тези дискусии.
- Приемете точките за дискусия и въпросите, предложени в това упражнение, като насоки, които да ви помогнат да ангажирате групата. Не е нужно да задавате всеки въпрос. Основното, което трябва да запомните, е, че има време и място за участието и има много различни начини и нива, на които децата и младите хора могат да бъдат включени.
- Ако на участниците не им е ясно, учителите на връстници могат да дадат някои примери за 3-те нива на привидно участие:

Пример за стъпало 3 – Привидно участие/проформа (токенизъм):

Децата/младите хора само изглеждат включени, но техният принос не се приема сериозно (например когато възрастните кимат и казват „благодаря за мнението ви“, но след това не го използват по никакъв начин).

Пример за стъпало 2 – За декорация:

Млади хора са избрани да участват в панелна дискусия, но не получават никакво предупреждение за темата, какви въпроси могат да им бъдат зададени и биват „поставени натясно“.

или

Присъствието на деца и млади хора се разглежда като нещо, което прави инициативата по-хубава и по-празнична (като например празнично облечени малки деца на събитие, които пеят песен).

Пример за стъпало 1 – Манипулация:

Деца, които помагат на събитие/конференция като доброволци и носят специални тениски. Те всъщност не допринасят за съдържанието на конференцията, нито участват в подготовката.

Обобщение:

Обяснете на участниците, че всички различни форми на пълноценно участие (стъпала от 4 до 8) са валидни. От известно време Стълбата на Харт се тълкува така, сякаш най-високото стъпало (стъпало 8) е единствената истинска форма на участие. Тази гледна точка носи риск от пренебрегване на възможностите за участие под това ниво.

ЗАДАЧА 8. КРАЙ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Преди заключителното упражнение за оценка, учителите трябва да отделят известно време, за да приключат сесията и накратко да посочат кой според тях е бил най-важният момент за групата или кое е най-същественото от наученото по време на сесията.

Бележки за учителите на връстници:

Можете да кажете какво се надявате участниците да са запомнили от сесията или да дадете обратна връзка въз основа на това, което сте наблюдавали по време на дейностите. За тази цел, отделете малко време през почивката или между дейностите, за да обмените информация със своя съ-учител и да решите какво да кажете на групата. Тъй като ще бъдете заети с провеждането на сесията, можете също да помолите ментора и съветника детско и младежко участие да наблюдават нещо конкретно (напр. как реагира групата на конкретна дейност или съдържание) и да го споделят с вас, преди да дадете обратна връзка на групата

СЛАЙД 30: Благодаря ви и информация/подробности за следващата сесия и/или почивка

Благодарете на всички за техния принос.

- Кажете им, че в следващата сесия групата ще говори за участието във вземане на решения от обществено значение, и
 - » Ако следващата сесия е насрочена за същия ден: Учителите на връстници съобщават колко дълга е почивката и в колко часа ще започне следващата сесия.
 - » Ако следващата сесия е организирана в друг ден: Учителите на връстници съобщават съответната информация за следващата сесия.
- Преди да се сбогувате, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, има отговорник по политиката за безопасност на детето, с когото могат да говорят (и им припомнете името му) и място за уединение, където могат да отидат (и им припомнете къде е това място).

ЗАДАЧА 9. ОЦЕНКА: ДВЕ ЗВЕЗДИ И ПОЖЕЛАНИЕ (10 МИНУТИ)

- За двете звезди учителите молят участниците да назоват две неща, които са харесали в сесията.
Като алтернатива учителите могат да попитат участниците за две неща, които са научили от сесията или ще запомнят от нея.
- След това учителите на връстници молят групата да сподели желание за следващата сесия на обучението.
- Въпросите, които могат да се използват в този случай, са:

- » Какво ви хареса в обучението?
- » Има ли нещо, което би направило обучението още по-добро следващия път?

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за учителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва учителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развия своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Някои въпроси за насочване на размислите:

За преживяванията:

- Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?
- *Не забравяйте, че и като учители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-учител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.*

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-учител или съветника детско и младежко участие?

СЕСИЯ 4 – ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ И МОДЕЛ НА ЛЪНДИ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: Приблизително 3 часа и половина

Подготовка:

- Запознайте се със следните дейности и информацията, която ще трябва да споделите с участниците:
- Упражнение за „стопяване на леда“ за деня – Създаване на процес
- Указанията за Задача 2 и Задача 4 относно вземането на решения.
- Задача 7. и модела на Лънди за детско участие.

Адаптиране към местния контекст

Сесия 4 е част от обучението, за която може да се наложи известна адаптация, тъй като всяка държава може да покани различни възрастни за срещата в сесия 6. Това е така, защото всеки орган на управление на национално и местно ниво взема решения по различен начин и е натрупал различен опит от включване на деца и млади хора в процесите на вземане на решения.

В някои държави срещата с възрастни може да включва специалисти (напр. учители, социални работници или полагащи грижа), а не разработващи политики или вземащи решения лица. В други държави може да включва и двете групи възрастни.

Адаптиране означава, че можете да промените съдържанието на някои от дейностите или примерите, включени в сесията. Може да решите да промените някои части, които не са от значение за групата, поради ситуацията във вашата страна.

Вашият национален екип ще ви подкрепя, като събира информация за местните възможности за участие в процесите на вземане на решения от обществено значение и включва съответните специалисти и вземащи решения лица в срещите с възрастни.

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Слайдове.
- Листа от флипчарт със споразумението за участие от сесия 1, който да се окачи на стената.
- За Задача 2 Създаване на процес: мека топка или чувал.
- За Задача 7 Участие във вземането на решения от обществено значение: Модел на Лънди: 4 плика за всяка група, всеки с изрязани думи от едно от определенията от модела на Лънди (Материал за раздаване 8); по 4 карти на група, всяка с един елемент от модела на Лънди върху нея (Материал за раздаване 7).
- Хартия за флипчарт, самозалепващи се листчета, маркери и лепяща лента или самозалепваща се гума за окачване на листовите от флипчарт на стената.

СЕСИЯ 4:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 4 е посветена на вземането на решения от обществено значение.

В края на тази сесия, участниците са научили повече за колективното участие и вземането на решения от обществено значение. Те познават модела на Лънди за детско участие.

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ (10 МИНУТИ)

Обучителите на връстници ще трябва да адаптират откриването на сесията, в зависимост от това дали сесия 4 е насрочена за същия ден като друга сесия.

СЛАЙД 32: Имената на обучителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Обучителите на връстници приветстват участниците обратно на обучението:

- Помолете всички да седнат в кръга
- Припомнете им за споразумението за участие (листът от флипчарт, използван в сесия 1, трябва да е на стената, където всеки да може да го види) и ги попитайте дали смятат, че трябва нещо да се добави към него

- Припомнете на участниците за упражнението с точки от сесия 2 и прочетете на глас всяка точка от споразумението за участие, така че всички да си спомнят различните точки. Ако има конкретни точки, които не работят толкова добре, колкото би трябвало, отделете няколко минути, за да го обсъдите.
- Ако има нужда споразумението за участие да се преразгледа поради някакви трудности в групата, обучителите на връстници могат да повторят упражнението с цветни точки от сесия 2 или да добавят някои допълнителни точки в споразумението, ако е необходимо. Това може да се направи вместо упражнение за „стопяване на леда“; за да се гарантира, че продължителността на сесията не се променя.
- Ако е необходимо, кажете им отново вашите имена и тези на отговорника по политиката за безопасност на детето, като им припомните, че могат да говорят с този човек или да отидат в мястото за уединение по всяко време от провеждането на обучението, в случай че се почувстват разстроени или притеснени.

ЗАДАЧА 2. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: СЪЗДАВАНЕ НА ПРОЦЕС (15 МИНУТИ)

В тази дейност обучителите на връстници канят участниците да намерят креативен начин за подаване на топка в групата, като намират процес, който включва всички.

Цел: Да запознае участниците с идеята за включване в процес и да увеличи взаимодействието в групата.

Материали: мека топка (ще ви трябват повече, ако решите да го направите в малки групи).

Подготовка: Преместете столовете, за да осигурите достатъчно място в центъра на залата.

Указания:

СЛАЙД 33: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Помолете участниците да застанат в кръг и обяснете, че ще играят с топка, за да изградят процес, който представлява последователност от действия, базирани на няколко правила. Покажете топката, с която ще играят.
- Обяснете правилата:
 - » Всеки трябва да остане на мястото си в кръга.
 - » Всеки трябва да докосне топката.
 - » Не можете да подавате топката на човека(хората) до вас.
 - » Топката трябва да се върне при този, който е започнал процеса.

- » Топката не може да се търкаля по повърхности (напр. стени, подове, маси).
- » Веднага след като сте изградили процеса, той трябва да бъде повторен два пъти.
- » Ако топката падне, трябва да започнете отначало.
- Когато участниците завършат двата кръга, попитайте ги:
 - » Как мина създаването на този процес?
 - » Какви стратегии използвахте, за да направите така, че да се получи успешно?
 - » Имате ли някакви коментари или нещо, което да споделите с групата?
- В края на дейността помолете участниците да помогнат за връщането на столовете обратно в кръга и им кажете, че вече ще започнете сесията.

ЗАДАЧА 3. СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (5 МИНУТИ)

Обучителите на връстници показват съдържанието на сесията на слайд или на флипчарта.

Не забравяйте да посочите следното:

- Фокусът на тази сесия е върху участието в процеси на вземане на решения от обществено значение и участниците ще се запознаят с тези процеси чрез групови дейности и споделяне на важна информация.
- Колко време ще продължи тази сесия и кога ще направите почивка.
- Попитайте участниците дали имат въпроси.

СЛАЙД 34: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 4:

1. Приветствие
2. Упражнение за „стопяване на леда“: Създаване на процес
3. Съдържание на сесията
4. Как вземаме решения?
5. Колективно участие и вземане на решения от обществено значение

Почивка

6. Игра с имена – упражнение за енергизиране – викане на бис
7. Участие във вземане на решения от обществено значение: модел на Лънди
8. Край на сесията
9. Оценка: Две звезди и пожелание

ЗАДАЧА 4. КАК ВЗЕМАМЕ РЕШЕНИЯ? (45 МИНУТИ)

Обучителите на връстници приканват участниците да се съсредоточат върху вземането на решения, като се включат в дейност от три стъпки, за да помислят и обсъдят какво им е нужно, за да вземат решение.

Обяснете на групата, че вземането на решение не е еднократно действие, а по-скоро процес, който включва различни стъпки, които могат да се променят в зависимост от човека и ситуацията. Това също така е нелинеен процес, което означава, че в даден момент може да се наложи да се върнете към предишна стъпка, за да преоцените ситуацията и евентуално да направите различен избор.

Цел: Да се разбере какво представлява вземането на решения като процес.

Материали: Химикалки, самозалепващи се листчета или листове хартия, на които участниците да пишат (ако е необходимо).

Подготовка: Подгответе флипчарта, за да записвате по време на последната стъпка от дейността.

Указания:

СЛАЙД 35: Указания за участниците

Стъпка 1: Въведение: (5 минути)

- Обяснете на участниците, че това е дейност в три различни стъпки:
 - » Припомнете си момент, когато е трябвало да вземете решение. Това може да е било нещо просто, като например какво да облека днес? Или имам нужда от ново палто или обувки. Или нещо по-сложно, като например в кое средно училище или университет/колеж да уча?
 - » Помислете какво ви трябва, за да можете да вземете това решение. Може да е информация, време, подкрепа, разговор с някого, всички тези неща заедно или нещо различно – не забравяйте, че на този етап няма правилно и неправилно.
 - » Обсъдете това по двойки.
- В голямата група разкажете за процеса на вземане на решения, който се е оформил от вашия опит и размисли.

Напомнете на участниците какво сте приели относно поверителността в споразумението за участие и кажете, че както по двойки, така и в голямата група, участниците могат да споделят това, което им е удобно да споделят, но трябва да се постареем да уважаваме личната неприкосновеност на другия, колкото е възможно повече.

Стъпка 2: Индивидуално обмисляне и обсъждане по двойки (15 минути)

- Раздайте самозалепващо се листче или лист хартия на всеки участник.
- Обяснете им, че имат 5 минути за изпълнение на индивидуалното упражнение и 10 минути за споделяне по двойки (така че и двамата да имат по 5 минути за споделяне).
- Когато времето за индивидуалното упражнение изтече, помолете участниците да се разделят по двойки или обучителите определят двойките.
- Когато времето за споделяне по двойки изтече, помолете всички да се върнат в голямата група.

Бележки за обучителите на връстници:

Ако участниците се затрудняват да започнат дейността или да се съсредоточат върху момент, когато е трябвало или ще трябва да вземат решение, дайте им допълнително време и ги подкрепете да разберат какво се иска от тях. Помогнете им да си припомнят какви стъпки са предприели, за да вземат това решение. Ако използвате примера „Какво да облека днес?“, можете да проследите стъпките, които съответният човек е предприел, за да стигне до избора, и да отбележите дали е събирал информация, идентифицирал е проблем и е намерил решения и т.н.

Стъпка 3: Споделяне и групова дискусия (15 минути)

- Попитайте участниците дали някой би искал да сподели нещо от индивидуалното упражнение или от споделянето по двойки.
- Обяснете, че целта на груповата дискусия е да разсъждаваме върху факта, че вземаме решения непрекъснато и всички тези решения изискват процес, състоящ се от различни стъпки и нива на информация. Например, от вашия бюджет зависи какво палто можете да си купите, но също и от това какъв плат харесвате или в коя държава живеете (колко студено и влажно става). Оценките ви могат да повлияят на това дали можете да отидете в университет или колеж и кой университет ще ви приеме, а също и дали учителят ще ви напише препоръка и т.н.
- Използвайте флипчарта, за да си водите бележки за споделяното от участниците. Можете да зададете няколко насочващи въпроса:
 - » Забелязахте ли нещо общо относно това, което ви трябва, за да вземете решение?
 - » Променя ли се нещо, когато трябва да вземете съвместно решение с друг човек?

Стъпка 4: Приключване (10 минути)

- Представете отговорите (на самозалепващите се листчета), които участниците са дали за това какво им трябва, за да вземат решение.
- Като гледате флипчарта, групирайте по теми листчетата с отговорите на участниците. Темите могат да бъдат неща като време, информация, бюджет, проблеми, които може да срещнем, възрастни, които имат знания по определена тема (напр. студентски съветници или хора в магазина) и т.н.

- Запишете темите на самозалепващи се листчета и ги залепете отстрани на флипчарта, до групиранияте отговори на участниците, за да подчертаете различните стъпки и процеси на вземане на решения.

Попитайте участниците дали имат коментари или въпроси и закрийте груповата дискусия.

Бележки за учителите на връстници:

Важно е да се има предвид, че процесите на вземане на решения са сложни и включват различни стъпки. Тази дейност има за цел да покаже на участниците, че когато искаме възрастните да включат деца и млади хора във вземането на решения, може да е трудно да се определи в кой момент от процеса на вземане на решение те биха могли да се включат и какви други аспекти (теми) биха могли да имат влияние както върху това да се даде възможност мнението на децата да бъде изслушано, така и върху това каква част от тези мнения могат да бъдат превърнати в реалност.

Например, ако искаме да включим деца и млади хора в изграждането на детска площадка, може да се наложи да вземем предвид размера на площадката, възрастта на децата, които може да играят там, колко голям е бюджетът и може би също нуждите на конкретни групи. Важно е да се управляват очакванията на децата и младите хора и да има реалистична преценка на това, което е възможно, като се имат предвид и други аспекти, които може да повлияят на това какво може и какво не може да бъде постигнато.

ЗАДАЧА 5. КОЛЕКТИВНО УЧАСТИЕ И ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕН ИНТЕРЕС (20 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници ще представят информация на участниците и след това ще ги помолят да се включат в груповата дискусия.

Напомнете на участниците:

- Имате право да изразявате вашите възгледи и тези възгледи да бъдат взети под внимание (право на участие, член 12 от КПД).
- Някои от проблемите или темите, по които имате право да изразите своите възгледи и мнения, са въпроси, които ви засягат индивидуално, други са въпроси, които ви засягат като група „млади хора“.
 - » Попитайте участниците: Можете ли да си спомните примери за проблеми или решения, които ви засягат като млади хора?
 - » Използвайте флипчарта, за да си записвате отговорите им.
 - » Ако участниците се затрудняват да дадат примери, можете да посочите някои,

които имат отношение към вашата страна (напр. решения, засягащи училищата, достъпа до средства или подкрепа, мерки за справяне с изменението на климата и глобалното затопляне или решенията, взети по време на пандемия от Covid-19, особено за училищата и как да се справим с това по време на пандемията).

- Обяснете, че в много европейски страни децата и младите хора смятат, че възрастните е трябвало да се консултират с тях, когато са вземали важни решения, свързани с училищата по време на пандемията от Covid-19 например, и са се почувствали и се чувстват пренебрегнати, когато става въпрос за екологични проблеми, особено неща като рециклиране, етична мода, почистване на пластмасата от океана, проблеми, свързани със застрашените животни, глобалното затопляне и др.
- Посочете, че решенията, които органите на управление вземат на местно, регионално и национално ниво, които трябва да включват консултации с членове на обществеността (включително деца и млади хора), са това, което наричаме процеси на вземане на решения от обществено значение.
- Тези процеси позволяват форма на участие, която се нарича колективно участие. Това е формата, чрез която децата и младите хора могат да бъдат включени в процеса на вземане на решения, като се организират, за да повлияят на дадено решение или като бъдат поканени да участват, например чрез консултация.
- Попитайте участниците дали знаят за някакви примери за колективно участие във вземането на решения от обществено значение в страната и си водете бележки на флипчарт.
- Обучаващите може да са чули примери за обществена ангажираност на участниците в предишното упражнение със самозалепващи се листчета, когато бяха помолени да запишат положителен пример за участие. Това е добра възможност да върнете тези примери обратно в дискусиата, ако са уместни.

Бележки за учителите на връстници:

- Обсъдете и подгответе предварително тази сесия със съветници детско и младежко участие и ментори предварително, за да сте сигурни, че сесията е реалистична и уместна за контекста на конкретната страна или регион.
- В някои държави е много по-лесно да участваш и да влияеш върху процесите на вземане на решения от обществено значение, отколкото в други. Важно е да бъдете реалисти по този въпрос и да намерите най-добрия начин децата да постигнат значимо влияние или промяна в своята общност, област или държава.
- В някои държави това може да е ограничено до училищата или услугите за грижа за деца, докато в други държави може наистина да включва възможността да влияят или да участват в национален дебат, процес на обществени консултации или да се включат с младежки парламент.
- Има много различни форми на действително участие (припомнете си Стълбата на участието на Харт), стига да има някаква форма на значимо влияние, контрол и

може би дори промяна, която може да бъде постигната. Участниците ще научат за пълноценното участие, когато получат информация за модела на Лънди.

СЛАЙД 36: Колективно участие (прожектирайте го, ако е необходимо)

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

ЗАДАЧА 6. ИГРА С ИМЕНА – УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ – ВИКАНЕ НА БИС

В тази дейност учителите на връстници канят участниците да повторят имената на другите и да споделят положителна обратна връзка.

Цел: Практикуване на положителна самооценка и ефективно взаимодействие в групата.

Указания:

- Помолете участниците да застанат или да седнат в кръг.
- Помолете ги да си спомнят своите „нови“ имена от предишно упражнение и движението, което го описва (напр. Прекрасната Петя, придружено с усмивка).
- Обяснете на участниците, че ще трябва да запомнят новите по-дълги имена (прилагателно + име + движение) на всички хора, които са говорили преди тях.
- В качеството ви на учител на връстници, започнете играта, като кажете новото си по-дълго име.
- Тогава човекът отдясно трябва да повтори вашето ново по-дълго име и да добави своето. На свой ред човекът отляво трябва да повтори всички нови по-дълги имена, които е чул досега, и след това да каже своето.
- Продължете така, докато всички в групата направят това.
- Тъй като последният човек в групата ще трябва да повтори всички нови по-дълги имена, напомнете на участниците, че всички те могат да помогнат и подкрепят този човек, когато е необходимо, в тази предизвикателна Задача. Възползвайте се от възможността да припомните, че не става дума за спечелване на играта, а за съвместна работа и намиране на работещ начин за съвместно постигане на целта.
- След като играта приключи, похвалете работата на всички и предложете на участниците да направят същото, като се поздравят взаимно и покажат признателност за приноса на другия. Може да си припомнят какво са направили първия път, когато са играли тази игра или могат да измислят нов начин за поздравление.

Бележки за учителите на връстници:

Алтернативно упражнение за енергизиране (5 минути)

Ако осъзнаете, че нямате достатъчно време за планираната дейност, но видите, че

участниците все още имат нужда упражнение за енергизиране, можете да предложите тази кратка дейност.

Помолете всички в групата да се изправят, да разтърсят ръце и крака, да се обърнат и да седнат отново.

Можете да попитате участниците: знаете ли, че като се изправите и разтърсите по този начин, увеличавате снабдяването на мозъка с кислород, което ще ви зареди с енергия и значително ще увеличи способността ви да се концентрирате отново?

Като алтернатива можете да направите упражнението „Тиха дискотека“ или „Прави като мен“.

ЗАДАЧА 7. УЧАСТИЕ ВЪВ ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ: МОДЕЛА НА ЛЪНДИ⁸ (60 МИНУТИ)

Обучителите на връстници въвеждат втория инструмент, който е полезен за планиране и измерване на обществени процеси, включващи деца и млади хора спрямо изискванията за участие.

Инструментът се нарича модел на Лънди и участниците ще се запознаят с него чрез две групови дейности.

Материали:

- По 4 плика за всяка група с изрязани думи от определенията на модела на Лънди (**Материал за раздаване 8**).
- По 4 карти с елементите на модела на Лънди върху тях на група (пространство, глас, аудитория, влияние) (**Материал за раздаване 7**).

Подготовка:

- Подгответе по 4 плика за всяка група. Във всеки от 4-те плика са поставени изрязани думите на едно от определенията на модела на Лънди. Всяка група трябва да получи нарязаните на отделни думи версии на всяко определение (общо 4). Вж. Материал за раздаване 8.
- Подгответе 4 карти за всяка група: Всяка група получава една карта с думата ПРОСТРАНСТВО, една карта с думата ГЛАС, една карта с думата АУДИТОРИЯ и една карта с думата ВЛИЯНИЕ. Вж. материал за раздаване 7.

⁸ Лора Лънди е професор по международни права на детето в Кралски университет в Белфаст. Тя е разработила този модела, за да осигури на младите хора и възрастните насоки за участие във вземането на решения от обществено значение https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/lundy_model_of_participation_0.pdf <https://www.qub.ac.uk/Research/case-studies/childrens-participation-lundy-model.html>

Въведение: (5 минути)

- Обяснете, че в следващата сесия участниците ще научат за един модел на участие, наречен „модел на Лънди“.
- Кажете на участниците, че моделът на Лънди е разработен от д-р Лора Лънди, професор от Ирландия, и представлява много лесен и полезен модел за обяснение какво трябва да направят и с какво да разполагат възрастните, за да са сигурни, че участието на децата е наистина пълноценно.
- Посочете, че моделът е предназначен за използване от възрастни в държавните и местните структури, както и от възрастни в училищата и в услугите за грижа, и от младежки работници в Европа и света.

Част 1: Игра с пъзел (20 минути)

- Стъпка 1: Групова работа (15 минути) Разделете групата на 3 или 4 малки групи.
- Обяснете, че ще раздадете по 4 карти на всяка група. Всяка група получава карта 1 с думата **ПРОСТРАНСТВО**, карта 2 с думата **ГЛАС**, карта 3 с думата **АУДИТОРИЯ** и карта 4 с думата **ВЛИЯНИЕ**.
- Важно е картите да бъдат подготвени в този ред, тъй като моделът на Лънди също следва този ред.
- Освен това всяка група получава 4-те подготвени плик с по едно нарязано на отделни думи определение във всеки плик. Уверете се, че разполагате с необходимия брой пликове за всяка група.
- Помолете участниците да отворят пликите един по един и да подредят едно по едно определенията, като използват частите на пъзела в с съответния плик. Когато завършат с първото определение, могат да преминат към плик 2 и да подредят второто определение и т.н.
- След като участниците възстановят всичките 4 определения, помолете групите да ги съчетаят с картите. Всяко определение отговаря на една от картите. Картите и определенията заедно съставляват модел на Лънди и осигуряват основата на това, което представлява пълноценното участие.

Стъпка 2: Представяне на модела (5 минути)

- Покажете **СЛАЙД 37** с основния модел на Лънди (или използвайте в средата на кръга, един комплект от принтирани листове или ламинирани екземпляри, представящи модела) и прочетете елементите по ред, като посочите, че последователността не е произволна, а по-скоро представлява стъпките чрез които се реализира процесът на участие.

Фигура 2: Модел на участие на Лънди

- Прочетете определението на всеки елемент (**СЛАЙД 38**) и го коментирайте с групата:

Пространство: На децата и младите хора трябва да се даде възможност да формират и изразяват мнението си в безопасно и приобщаващо пространство

Глас: Децата и младите хора трябва да бъдат улеснени да изразяват мнението си.

Аудитория: Мненията трябва да бъдат изслушвани.

Влияние: Въз основа на изразените мнения трябва да се предприемат действия, както е целесъобразно.

Бележка за учителите на връстници:

Контролният списък на Модела на Лънди включва по 3 въпроса за всеки елемент от модела, което помага на възрастните да се подготвят и да оценят колко добре са се справили с включването на деца и млади хора. Въпреки че не споделяме тази информация с участниците в обученията, това е полезен модел, с който е добре да са запознати и да разполагат учителите на връстници. Той обяснява по-задълбочено 4-те определения и предлага известно обяснение какво трябва да могат очакват децата и младите хора от възрастните.

Тази информацията може послужи за обосновка във всяко от обсъжданията, провеждани по време на обучението.

По-специално, може да си струва да се спомене, че децата и младите хора трябва да получават обратна връзка за това какво се е случило с техните идеи и мнения, а ако не са били придвижени по-нататък, какви са причините за това. Това е записано в контролния списък като част от елемента „Влияние“.

ПРОСТРАНСТВО

КАК: Осигуряване на безопасно и приобщаващо пространство на децата, за да изразяват мнението си

- Търси ли се активно мнението на децата?
- Има ли безопасно пространство, в което децата да могат свободно да изразяват мнението си?
- Предприети ли са някакви стъпки, за да се гарантира, че всички деца могат да участват?

ГЛАС

КАК: Осигуряване на подходяща информация и улесняване изразяването на мнение от страна на децата

- Получили ли са децата информацията, която им е необходима, за да формират мнение?
- Знаят ли децата, че не са длъжни да участват?
- Предоставени ли са на децата различни варианти за избор на начина, по който да изразяват мнението си?

АУДИТОРИЯ

КАК: Гарантиране, че мнението на децата се съобщава на лице, което има отговорността да го изслуша

- Има ли процедура за съобщаване на мнението на децата и младите хора?
- Знаят ли децата на кого се съобщава мнението им?
- Това лице/орган има ли власт да взема решения?

ВЛИЯНИЕ

КАК: Гарантиране, че мнението на децата се приема сериозно и въз основа на него се предприемат действия, както е целесъобразно

- Взето ли е под внимание мнението на децата от хората, които имат власт да правят ефективни промени?
- Въведени ли са процедури, които да гарантират, че мнението на децата се приема сериозно?
- Дава ли се на децата и младите хора обратна връзка, която обяснява причините за взетите решения?

Част 2: Упражнение със снимки (35 минути)

Материали:

- Снимки от събитие, в което са участвали деца от вашата страна/област/организация, показани на слайд под формата на колаж. За илюстрация трябва да се използва събитие с пълноценно участие, в което на децата е дадено пространство, глас, аудитория и влияние.
- Подгответе фотоколажа преди сесията заедно със съветника детско и младежко участие и менторите и го включете в презентацията на PowerPoint.
- Обучителите на връстници трябва да бъдат информирани предварително за събитието и избраните снимките, или да бъдат включени в разработването на сесията, доколкото е възможно.
- Самозалепващи се листчета, флипчарт.

Указания:

Стъпка 1: (10 минути)

- Покажете **СЛАЙД 39** с колаж от снимки от събитие, в което участват деца и млади хора от вашата страна/област/организация. Обяснете за какво е било събитието, какво са правили децата и как са били включени.

Стъпка 2: (15 минути)

- Разделете флипчарта (поставен в предната част на залата/в идеалния случай точно до екрана) на 4 квадрата, като начертаете една линия в средата от горе надолу и една линия от ляво надясно.
- Напишете елементите на модела на Лънди на флипчарта (по един във всеки квадрат, като следвате поредността в модела). Флипчартът трябва да изглежда така:

ПРОСТРАНСТВО	ГЛАС
АУДИТОРИЯ	ВЛИЯНИЕ

- Раздайте на всяка маса самозалепващи се листчета, на които участниците да пишат и химикалки.
- Сега помолете всяка група да разгледа снимките и да реши дали смятат, че събитието предлага ПРОСТРАНСТВО на децата и младите хора? Ако отговорът е „да“, помолете ги да напишат на самозалепващо се листче кое от това, което са видели им е показало, че са имали пространство, а след това да отидат до предната част на залата и да поставят самозалепващото се листче в квадрата „Пространство“.
- Помолете участниците да направят същото за ГЛАС, АУДИТОРИЯ и ВЛИЯНИЕ. Кое е това, което виждат, и което им показва глас, аудитория и влияние?
- Ако има някакво объркване относно това какво означава всеки от елементите, върнете се на слайда с определенията на елементите, за да помогнете на участниците.

Бележка за учителите на връстници:

Ако отиването на участниците до флипчарта е твърде хаотично и шумно, когато всеки участник отива до флипчарта, може да се наложи да определите по един човек за всяка от групите, който да носи листчетата до флипчарта.

Стъпка 3: (10 минути)

- Когато участниците приключат с поставянето на самозалепващите се листчета, върнете спокойствието в групата със звука или движението на вашия таен код от сесия 1.
- След това отделете време, за да разгледате листчетата и прочетете някои от тях на глас пред цялата група.
- Завършете упражнението, като зададете някои от следните въпроси в голямата група:
 1. Това (на колажа от снимки) събитие с пълноценно участие ли е?
 2. Какво го е направила събитие с пълноценно участие?
 3. На кое стъпало от Стълбата на участието (Стълбата на Харт) е мястото на това събитие?
 4. Кой елемент от модела на Лънди от този пример може да бъде подобрен?
 5. Кой елемент от модела на Лънди е направен най-добре от организаторите на събитието?
- Проверете дали групата има последни въпроси относно модела на Лънди.

Бележки за учителите на връстници:

Възможно е националният екип да е избрал да покаже снимки от събитие, в което според тях има много добро участие, а участниците да установят, че някои елементи биха могли да бъдат подготвени по-добре. Именно затова моделът на Лънди може да е наистина полезен, тъй като може да помогне на възрастните да планират събитията стъпка по стъпка, използвайки основните елементи. По този начин те могат да гарантират, че това, което правят, е наистина пълноценно участие. Използвайте това като положителна възможност заедно да помислите и да видите какво би могло да се направи по-добре следващия път.

Само за по-големи участници (16+):

В края на сесията посочете, че има контролен списък за модела на Лънди (списък от 3 въпроса за всеки от елементите), който има за цел да помогне на специалистите и ръководителите на държавни и общински структури да оценят доколко на тяхното събитие е имало участие и дали са изпълнили всички основни критерии за пълноценно участие .

Линк към модела на Лънди и контролния списък: https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/lundy_model_of_participation_0.pdf

ЗАДАЧА 8. КРАЙ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Преди заключителното упражнение за оценка, обучителите трябва да отделят известно време, за да приключат сесията и накратко да посочат кой според тях е бил най-важният момент за групата или кое е най-същественото от наученото по време на сесията.

Бележки за обучителите на връстници:

Можете да кажете какво се надявате участниците да са запомнили от сесията или да дадете обратна връзка въз основа на това, което сте наблюдавали по време на дейностите. За тази цел, отделете малко време през почивката или между дейностите, за да обмените информация със своя съ-обучител и да решите какво да кажете на групата. Тъй като ще бъдете заети с провеждането на сесията, можете също да помолите ментора и съветника детско и младежко участие да наблюдават нещо конкретно (напр. как реагира групата на конкретна дейност или съдържание) и да го споделят с вас, преди да дадете обратна връзка на групата.

СЛАЙД 40: Благодаря ви и информация/подробности за следващата сесия и/или почивка

Благодарете на всички за техния принос

- Кажете им, че в следващата сесия групата ще подготви послания за срещата с възрастните, и:
 - » Ако следващата сесия е насрочена за същия ден: Обучителите на връстници съобщават колко дълга е почивката и в колко часа ще започне следващата сесия.
 - » Ако следващата сесия е организирана в друг ден: Обучителите на връстници съобщават съответната информация за следващата сесия.
- Преди да се сбогувате, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, има отговорник по политиката за безопасност на детето, с когото могат да говорят (и им припомнете името му) и място за уединение, където могат да отидат (и им припомнете къде е това място).

ЗАДАЧА 9. ОЦЕНКА: ДВЕ ЗВЕЗДИ И ПОЖЕЛАНИЕ (10 МИНУТИ)

- За двете звезди обучителите молят участниците да назоват две неща, които са харесали в сесията.
Като алтернатива обучителите могат да попитат участниците за две неща, които са научили от сесията или ще запомнят от нея.
- След това обучителите на връстници молят групата да сподели желание за следващата сесия на обучението.
- Въпросите, които могат да се използват в този случай, са:
 - » Какво ви хареса в обучението?
 - » Има ли нещо, което би направило обучението още по-добро следващия път?

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за обучителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва обучителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развият своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Някои въпроси за насочване на размислите:

За преживяванията:

Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?

Не забравяйте, че и като обучители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-обучител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-обучител или съветника детско и младежко участие?

СЕСИЯ 5 – ПОДГОТОВКА ЗА СРЕЩАТА С ВЪЗРАСТНИ И ОТПРАВЯНЕ НА ПОСЛАНИЯ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: Приблизително 3 часа и половина

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Слайдове на PowerPoint.
- Листа от флипчарт със споразумението за участие от сесия 1, който да се окачи на стената.
- За Задача 5 Послания за възрастните: Подгответе 4 листа от флипчарт, като напишете по един въпрос на всеки лист и ги окачете на стената:
 - » Флипчарт 1: Какви са вашите надежди и желания за срещата с възрастните?
 - » Флипчарт 2: Какви са вашите притеснения относно срещата с възрастните?
 - » Флипчарт 3: На какво бихте искали да се акцентира по време на срещата?
 - » Флипчарт 4: Какво бихте искали да кажете на възрастните относно вашето право на участие или участието по принцип?
- За Задача 7 Изготвяне на посланията:
 - » Флипчартове, листове бяла хартия А3, листове бяла хартия А4.
 - » Стари списания или вестници за изрязване.
 - » Химикалки, моливи, маркери и други креативни художествени материали като самозалепващи се фигури, хартия с различни цветове.
 - » Ножици със заоблени връхчета и лепило или тиксо за създаване на колажи.
 - » Нещо за залепване на листове от флипчарт по стените.

СЕСИЯ 5:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 5 е посветена на подготовката на послания за срещата с възрастните, която ще се проведе по време на сесия 6. В края на сесията, участниците вече са обсъдили посланията, които искат да предат и са избрали и подготвили своите презентации.

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ (5 МИНУТИ)

Обучителите на връстници ще трябва да адаптират откриването на сесията, в зависимост от това дали сесия 5 е насрочена за същия ден като друга сесия.

СЛАЙД 42: Имената на учителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Обучителите на връстници приветстват участниците обратно на обучението:

- Помолете всички да седнат обратно в кръга.
- Припомнете им за споразумението за участие (листът от флипчарт, използван в сесия 1, трябва да е на стената, където всеки да може да го види) и ги попитайте дали смятат, че трябва нещо да се добави към него.
- Ако е необходимо, кажете им отново вашите имена и тези на отговорника по политиката за безопасност на детето, като им припомните, че могат да говорят с този човек или да отидат в мястото за уединение по всяко време от провеждането на обучението, в случай че се почувстват разстроени или притеснени.

Бележки за учителите на връстници:

Тази сесия е различна от предишните, тъй като е насочена към бъдещата среща с възрастните и създаването на послания, които да им бъдат представени. Някои участници може да се почувстват изнервени или загрижени поради обсъждането на въпроси, които ги вълнуват, като се притесняват, че няма да бъдат чути и разбрани. Не забравяйте да им напомните, че могат да потърсят подкрепа от вас или да си вземат почивка, ако се почувстват стресирани.

Можете да уверите младите хора, че Задача 5 от обучението ще бъде насочена към техните надежди/желания и притеснения за срещата с възрастните, като вие ще се опитате да ги разгледате предварително, а също така ще предложите и подкрепа по време на срещата с възрастните.

ЗАДАЧА 2. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: ЗИП ЗАП БОИНГ (15 МИНУТИ)

В тази дейност обучителите канят участниците да играят и да си спомнят имената на всички.

Цел: Подновяване на обучението и подновяване на чувството за принадлежност към групата.

Указания:

Слайд 43: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Помолете участниците да застанат или да седнат в кръг, докато единият обучител стои в средата на кръга.
- Човекът в средата на кръга сочи към човек в кръга и казва една от следните думи:
 - » „Зип“: Посоченият човек трябва да каже името на човека, който се намира отдясно на него.
 - » „Зап“: Посоченият човек трябва да каже името на човека който се намира отляво на него.
 - » „Зип, зап“: Посоченият човек трябва да каже имената както на човека отдясно, така и на този отляво.
 - » „Боинг“: Всички участници се преместват на ново място в кръга.
- Ако някой не може да си спомни или сгреша името, той трябва да си размени мястото с човека в средата.
- Поддържайте темпото, тъй като това прави упражнението по-забавно.
- Ако някой се колебае или отговаря твърде бавно, той също ще трябва да отиде в средата.
- В края на заниманието споменете, че скоро ще започнете сесията.

ЗАДАЧА 3. СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (5 МИНУТИ)

Обучителите представят сесия 5, като показват съдържанието на сесията. Не забравяйте да споменете:

- Основното в тази сесия е подготовката за срещата с възрастните, която ще се проведе по време на следващата сесия.
- Колко време ще продължи сесията и кога ще направите почивка.
- Попитайте участниците дали имат въпроси.

СЛАЙД 44: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 5:

1. Приветствие
2. Упражнение за „стопяване на леда”: Зип Зап Боинг
3. Съдържание на сесията
4. Подготовка на послания за възрастните
5. Послания за възрастните: Хартиена въртележка
6. Избиране на послания

Почивка

7. Изработване на посланията
8. Заключителна презентация
9. Край на сесията
10. Оценка: Две звезди и пожелание

Бележки за учителите на връстници:

Участниците трябва да получат подкрепа за подготовката за срещата, а също за управление на очакванията им.

Не забравяйте да им кажете:

- Кои са възрастните, които са поканени и какви са техните роли в процесите на вземане на решения.
- Целта на срещата е да общувате с възрастните и да имате възможност да предадете послания за нещата, които са важни за вас.
- Управление на очакванията: Срещата няма да може незабавно да реши никакви проблеми или да предостави възможности за получаване на обратна връзка по някакъв въпрос.

Също така е важно да напомните на участниците, че за възрастните, които може да присъстват на срещата, концепцията за правата и участието на децата може да е съвсем нова и те да се нуждаят от време, за да научат повече за това.

ЗАДАЧА 4. ПОДГОТОВКА НА ПОСЛАНИЯ ЗА ВЪЗРАСТНИТЕ (10 МИНУТИ)

Въведение:

Обяснете на групата, че за да се реализира участието на децата и младите хора, всички, и възрастните, и децата, и младите хора носят някаква отговорност това да се случи.

Отговорността на възрастните е да гарантират, че децата и младите хора участват пълноценно.

Те могат да направят това, като използват и следват модела на Лънди и Триъгълника на правата.

Нека си припомним накратко какво представляват тези модели:

Моделът на Лънди:

- Припомнете на децата и младите хора за 4-те елемента на модела на Лънди, за които говорихме в предишната сесия.
- Напишете 4-те елемента на флипчарта. Възрастните трябва да осигурят пространство, глас, аудитория и влияние.
- Напомнете на участниците за 4-те определения, с които се запознахме:
 - » ПРОСТРАНСТВО: На децата и младите хора трябва да се даде възможност да формират и изразяват мнението си в безопасно и приобщаващо пространство.
 - » ГЛАС: Децата и младите хора трябва да бъдат улеснени да изразяват мнението си.
 - » АУДИТОРИЯ: Мненията трябва да бъдат изслушвани.
 - » ВЛИЯНИЕ: Въз основа на изразените мнения трябва да се предприемат действия, както е целесъобразно.

Триъгълникът на правата – 4 принципа:

- Възрастните винаги трябва да се стремят да се фокусират върху „най-добрия интерес на детето“ (член 3 от КПД), като поддържат баланс с член 12 (гласът на детето) и да се уверят, че всеки, който иска да участва, може да го направи (член 2, недопускане на дискриминация и приобщаване).

Децата имат отговорността да:

- Изразяват своите възгледи и изпращат послания на възрастните, с други думи: да упражняват правото си да бъдат изслушани (чл. 12 от КПД). Говорихме за това в сесии 2 и 3.
- Отправяйте послания към възрастните по начин, показващ уважение. Можете да използвате много различни начини за изпращане на послания, например по креативен начин, както и като просто говорите.

Бележка за учителите на връстници:

Имайте предвид следните полезни и насочващи отговори за деца и млади хора, които са изразили чувство на гняв или раздразнение от неща, които евентуално са се случили в техния живот или общност. Фактът, че знаят, че имат право да изразят мнение и че това мнение трябва да бъде взето под внимание, може да има силно въздействие върху децата и младите хора и наша отговорност е да ги подкрепим в това.

Отговор 1

Напомнете на участниците, че изразяването на нашето мнение не е същото като това да крещим на възрастните, да изричаме груби думи, да заплашваме или да получим това, което искаме. Може да сте почувствали, че не ви чуват в определени важни ситуации в живота ви и е важно да осъзнаете това и да говорите за това с учителя на връстници или отговорника по политиката за безопасност на детето, ако имате нужда. Но за целите на тази сесия е важно да работим върху проявяването на уважение и разработването на конструктивни послания за възрастните.

Отговор 2

Да изразите своето мнение означава да помислите какво искате да кажете и да го кажете по такъв начин, че да има вероятност някой да ви слуша и да го чуе. Колкото сме по-спокойни и показваме уважение, толкова по-вероятно е другият да го чуе и да отговори конструктивно. Важно е да работим заедно за изготвянето на конструктивни послания, показващи уважение.

Отговор 3

Някои от възрастните може съвсем скоро да са разбрали за правата на децата и/или да са имали много малко обучение за това как да „правят“ ефективно участие. Ние всички се учим заедно. Можем да помогнем на възрастните да научат за участието и какво означава това. Можем също да споделим какво сме научили за правата на децата и детското участие във вземането на решения.

Сега обяснете, че в тази сесия ще разработим послания за възрастни.

Тези послания трябва да са такива, които:

- ви дават възможност да им кажете какво мислите, че трябва да знаят за участието и вземането на решения.
- ви дават възможност да обсъдите как бихте могли да участвате в процесите на вземане на решения от обществено значение, които сте идентифицирали или които ви интересуват.
- помагат на възрастните да разберат как биха могли по-добре да отговорят на правото ви да бъдете изслушани в процесите на вземане на решения.

Бележки за учителите на връстници:

Въз основа на работата по адаптирането, която ще извършите заедно с националния екип, ще можете да се насочите към конкретни процеси или възможности за участие във вашата страна (например: общински съвети, студентски консултативни съвети, национален консултативен съвет на омбудсмана и др.).

Въпреки това, в някои страни, ако искаме участието да бъде пълноценно, може да се наложи да се насочим към възрастните, които са по-близо до децата и младите хора като учители, социални работници, младежки работници или работещите в системата за грижа, тъй като политически процеси или религиозни или културни проблеми могат да направят по-трудно участието на деца и млади хора в процеси на по-високо ниво.

Важно е обаче да знаем, че правителствените ръководители в цяла Европа са призовани да разглеждат детското участие като приоритетна област (Стратегия на ЕС за правата на детето).

Когато обсъждате възможностите за участие, помогнете на участниците да помислят как на тях би им било удобно да участват, като предлагате различни варианти, напр. срещи лице в лице с хора, вземащи решения, фокус групи, срещи в училища, конференции или онлайн проучвания, или други цифрови инструменти, които са безопасни и те биха ги използвали.

Приемете или предположете в разговора с участниците, че е възможно на децата и младите хора да им е по-лесно да се изразяват не толкова вербално, а напр. чрез креативни послания като стихотворения, рап, банери, писма или рисунки с послания. Всички тези начини за отправяне на послания и проява на ангажираност са валидни и могат да бъдат много полезни за различните възрастови групи. Това може да бъде полезно за обучението, както и за други процеси на външни консултации, в които може да участват в бъдеще.

ЗАДАЧА 5. ПОСЛАНИЯ ЗА ВЪЗРАСТНИТЕ: ХАРТИЕНА ВЪРТЕЛЕЖКА (35 МИНУТИ)

В тази дейност учителите на връстници ще помолят участниците да работят в групи, за да започнат да подготвят послания за възрастни.

Цел: Да се съберат послания за възрастни относно детското и младежкото участие във вземането на решения с използване на креативни форми.

Материали: хартия за флипчарт.

Подготовка: 4 листа хартия за флипчарт, вече поставени на стената, на маса или на пода, като на всеки лист е написан номер на групата и въпрос, и маркери.

Указания:

- Помолете участниците да се разделят на четири групи и дайте на всяка група номер от едно до четири.

- Помолете ги да отидат до листа хартия за флипчарт, който отговаря на номера на групата им.
- Четирите въпроса са:
 - » Флипчарт 1: Какви са вашите надежди и желания за срещата с възрастните?
 - » Флипчарт 2: Какви са вашите притеснения относно срещата с възрастните?
 - » Флипчарт 3: Върху какво бихте искали да се фокусира срещата? Помислете за проблеми/теми, които са значими за децата и младите хора.
 - » Флипчарт 4: Какво бихте искали да кажете на възрастните относно вашето право на участие или относно участието като цяло?

Бележки за учителите на връстници:

На флипчарт 3 и 4 можете да добавите насочващи въпроси, за да помогнете на участниците да се съсредоточат върху темата за вземането на решения от обществено значение. Например, при флипчарт 3 можете да ги помолите да помислят в какви процеси биха искали да бъдат ангажирани по-пълноценно (те могат да назоват съществуващи инициативи, за които знаят, или да посочат тема, за която биха искали да допринесат). При флипчарт 4 можете да ги помолите да помислят за пречките пред участието, с които се срещат, и какви биха могли да бъдат решенията.

Хартиена въртележка (10 + 15 минути)

СЛАЙД 45: Указания за участниците (прожектирайте ги, ако е необходимо)

- Имайте предвид, че ще отнеме известно време, докато участниците се съберат в групите и започнат да работят по въпроса на флипчарта.
- Дайте на всяка група 10 минути да запише своите идеи на флипчарта.
- След това помолете групите да се преместят по посока на часовниковата стрелка към следващия флипчарт (единият учител може да каже високо „въртележка“, за да даде знак, че е време за преместване към следващия флипчарт и с ръка да направи жест на завъртане като въртележка).
- Флипчартите остават на местата си. Участниците се придвижват „като на въртележка“ към следващия флипчарт.
- Помолете участниците да прочетат въпроса и да добавят и своите отговори на флипчарта, пред който се намират сега. Дайте им 5 минути.
- Помолете групите да повторят Задачата, премествайки се из залата, докато всички групи видят и коментират всичките 4 флипчарта.
- Като учител и вие обиколете залата и прочетете съдържанието на всеки флипчарт, докато участниците работят.
- Когато всички групи минат през всички флипчарти, помолете ги да се върнат до първоначалния си флипчарт.

- Всички групи ще са могли да прочетат всички написани точки. Това означава, че няма да има „пълно“ представяне на всеки флипчарт.
- Сега можете да преминете към следващата Задача, в която групите ще избират ключови послания от флипчартите.

Бележки за учителите на връстници:

Хартиената въртележка позволява на участниците да прочетат какво е отговорила предишната група, което им помага да се съсредоточат върху темата и да добавят нещо. Можете да подкрепите участниците, като попитате „Още нещо?“, за да ги вдъхновите да излязат с повече информация или да напишат напълно нови отговори. Докато работят върху флипчартите, обикаляйте групите и любезно напомнете на участниците да се уверят, че всяка добавена информация е ясно написана, така че другите да могат да я прочетат и разберат.

ЗАДАЧА 6. ИЗБИРАНЕ НА ПОСЛАНИЯ (20 МИНУТИ)

Обучителите помагат на участниците да решат заедно кои са ключовите послания, които искат да предадат на възрастните и върху които ще работят до края на сесията. Тези послания ще трябва да са прости и ясни за възрастните, които ги виждат.

Цел: Да се изберат посланията, които участниците искат да предадат.

Материали: Хартия и химикалки, за да могат участниците да запишат избраните от тях ключови послания.

Указания:

- Участниците остават в същата група, както по време на Задачата „Хартиена въртележка“. Помолете всяка група да погледне своя флипчарт и да избере 2 послания, които се открояват от отговорите на флипчарта.
- След това групите представят избраните от тях послания на другите групи.
- После единият учител задава следните въпроси:
 - » Когато разглеждаме посланията, които сме избрали сега, има ли припокриващи се послания?
 - » Някои послания ще бъдат свързани с очаквания и опасения и могат да помогнат за изработването на нови основни правила за началото на срещата с възрастните: Какви са тези послания?
 - » Някои други послания ще са свързани с участието и отговорността на възрастните това да се случи: Какви са тези послания?

- Единият учител на връстници трябва да запише тези последни ключови послания на флипчарт.
- Сега обяснете, че участниците ще представят тези ключови послания на възрастните по креативен начин и ще поговорите повече за това след почивката.

Бележка за учителите на връстници:

Ако упражнението „избиране на послания“ е надхвърлило определеното време от 20 минути, предложете на участниците да направите само кратка почивка, тъй като следващата Задача е за изработване на креативни послания, и се смята за забавна и важна. Често участниците много искат да започнат с тази дейност и това може да е добър начин да наваксате загубеното време.

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

ЗАДАЧА 7. ИЗРАБОТВАНЕ НА ПОСЛАНИЯТА (60 МИНУТИ)

За да се осигури възможно най-много време за подготовка на посланията, в тази сесия след почивката няма да има упражнение за енергизиране. Вместо това учителите на връстници ще дадат начало на реалната подготовка на посланията. В тази дейност четирите групи ще изберат креативен начин да представят своите послания и ще работят по тях.

Цел: Избиране на креативни начини за представяне на посланията пред възрастните.

Материали:

- Флипчарти, хартия А3, хартия А4, картички А5.
- Стари списания или вестници за изрязване.
- Химикалки, моливи, маркери и други креативни художествени материали като самозалепващи се фигури, цветна хартия.
- Ножици със заоблени върхчета и лепило или тиксо за изработване на колажи.
- Нещо за залепване на хартията от флипчарт по стените.

Подготовка: Уверете се, че сте донесли кутия с всички креативни художествени материали на занятието, плюс флипчарти и обикновена хартия или картон А3 и А4.

Указания:

СЛАЙДОВЕ 46-47: Идеи за представяне на посланията

- Помолете участниците да се върнат в същите групи, в които са работили за задачи 5 и 6 (хартиена въртележка и избиране на послания).

- Помолете ги да помислят за креативни начини за представяне на тези послания, работейки заедно като група.
- Ето няколко варианта:
 - » **Плакат:** Участниците могат да използват стари списания и вестници, за да потърсят снимки, думи и букви за визуално представяне на своите послания, под формата на колаж върху флипчарт или хартия А3. За да завършат плаката, те могат да добавят мото или заглавие преди посланието, което искат да предадат на възрастните.
 - » **Ключови думи** – като глас, влияние, информация, решение, власт или нещо друго, за което участниците могат да се сетят/обсъждали са в сесиите. След това могат да напишат кратко обяснение защо тази дума е важна или да я илюстрират по някакъв начин. Могат да направят това на голям лист хартия (хартия за флипчарт или А3).
 - » Напишете **кратко стихотворение** или **рап**.
 - » Създайте **банер**, като изпишете посланието на него.
 - » Напишете **писмо** до възрастните: „Скъпи възрастни/Вземачи решения, ...“
 - » ето какво трябва да знаете за участието във вземането на решения.
 - » ето какво искаме да направите по въпроса.
 - » ето как искаме да ни подкрепите.
 - » Писмена **декларация**, която е послание за възрастните със списък на нещата, които искате да направят. Например, може да започне така: „Ние, младите хора, заявяваме, че възрастните могат да ни помогнат да реализираме участието си в процесите на вземане на решения чрез...“, последвано от списък на това, което те в по-малка или по-голяма степен биха могли да направят.
- **Позитивни послания:** Обяснете на участниците, че послание, което съдържа покана да направят или променят нещо, е по-разбираемо, когато е формулирано позитивно. Това означава, че трябва да се съсредоточим върху това, което искаме възрастните да правят в по-голяма степен и което би подобрило нещата, а не върху това, което трябва да спрат да правят или в което грешат. Предизвикателството е, че трябва да преформулираме негативните послания, които започват с „не“, и вместо това да ги формулираме позитивно. Например:
 - » „Не ни игнорирайте“ => „Изслушайте ни“
 - » „Не ни изоставяйте“ => „Включвайте ни в решенията, които ни засягат“
 - » „Не решавайте вместо нас“ => „Решавайте с нас“
- Кажете на участниците, че:
 - » Разполагат с времето до края на сесията днес, за да изработят и завършат своето креативно произведение.
 - » Тези послания могат да се използват и на заключителното събитие на проект „Заедно“, което ще се проведе, за да споделим какво сме научили по време на проекта.

- » Участниците могат да изберат варианта, с който им е най-удобно да работят, като различни групи могат да използват един и същ начин, за да представят своите послания.

Бележки за учителите на връстници:

Деца/младите хора могат да предложат да запишат кратко видео или да направят няколко снимки, тъй като това вероятно са средствата за комуникация, с които са най-запознати. Този вариант обаче не трябва да се препоръчва, тъй като децата и младите хора в обучение на връстници са под 18 години и използването на видео или снимки, показващи тях и техните послания, ще доведе до проблеми с наличието на съгласието, особено съгласие от родителите, което трябва да имате, преди записването на видеото или правенето на снимките. Тъй като това е важен въпрос, свързан с безопасността и закрилата, не забравяйте да го обясните на участниците и ги насърчете да продължат с други варианти.

Не забравяйте да си направите записки „кой какво прави“, като си водите бележки коя група върху кое послание работи и по какъв начин, и кои са членовете на групата.

Малко допълнителен „забавен“ елемент в сесията би било да донесете някакви специални закуски, тъй като това е последната сесия, на която сте заедно, например кексчета или чипс.

Не забравяйте да снимате работата, преди участникът да си тръгне.

ЗАДАЧА 8. ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ПРЕЗЕНТАЦИЯ (20 минути)

Цел: Взаимно представяне на креативните произведения.

Материали: Готовите креативни произведения.

Указания:

- Предупредете всички участници, че ще прибираме след 5 минути.
- След 5 минути помолете участниците да приберат химикалките, маркерите и другите материали обратно в кутиите.
- Сега съберете групите в кръг и помолете всяка група да представи работата си на другите участници.
- Уверете се, че всеки има възможност да представи работата си.
- След това, след всяка презентация, питайте участниците дали имат въпроси или коментари и аплодирайте след всяка презентация.
- Попитайте дали са съгласни да направят снимка на тяхната работа и ако е така, направете го, преди да преминете към следващата група.
- И накрая, след приключване на сесията сложете всички материали на сигурно място.

ЗАДАЧА 9. КРАЙ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Преди заключителното упражнение за оценка, учителите трябва да отделят известно време, за да приключат сесията и накратко да посочат кой според тях е бил най-важният момент за групата или кое е най-същественото от наученото по време на сесията.

Бележки за учителите на връстници:

Поради характера на днешната сесия, тази част от нея може да бъде много кратка, тъй като участниците току-що са представили всичките си послания и по време на сесията е имало време за диалог и споделяне между участниците и учителите.

Също така, имайте предвид, че изработването на посланията като част от сесията отнема доста време и може да не остане много време (ако изобщо остане) за този аспект на сесията. Ако времето е проблем, преминете направо към оценката (две звезди и пожелание).

СЛАЙД 48: Благодаря ви и информация/подробности за следващата сесия и/или почивка

- Благодарете на всички за техния принос
- Кажете им, че в следващата сесия групата ще се срещне с групата възрастни и:
 - » Ако следващата сесия е насрочена за същия ден: Учителите на връстници съобщават колко дълга е почивката и в колко часа ще започне следващата сесия.
 - » Ако следващата сесия е организирана в друг ден: Учителите на връстници съобщават съответната информация за следващата сесия.
- Преди да се сбогувате, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, има отговорник по политиката за безопасност на детето, с когото могат да говорят (и им припомнете името му) и място за уединение, където могат да отидат (и им припомнете къде е това място).

ЗАДАЧА 10. ОЦЕНКА: ДВЕ ЗВЕЗДИ И ПОЖЕЛАНИЕ (10 МИНУТИ)

- Учителите на връстници може да установят, че нямат време за оценка в тази сесия. Ако е така, не забравяйте да отделите малко по-дълго време за оценка след последната сесия, ако изобщо е възможно.
- За двете звезди учителите молят участниците да назоват две неща, които са харесали в сесията.
Като алтернатива учителите могат да попитат участниците за две неща, които са научили от сесията или ще запомнят от нея.
- След това учителите на връстници молят групата да сподели желание за следващата сесия на обучението.

- » Въпросите, които могат да се използват в този случай, са:
- » Какво ви хареса в обучението?
- » Има ли нещо, което би направило обучението по-добро?

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за учителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва учителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развият своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Някои въпроси за насочване на размислите:

За преживяванията:

- Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?
- Не забравяйте, че и като учители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-учител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-учител или съветника детско и младежко участие?

СЕСИЯ 6 – СРЕЩА С ВЪЗРАСТНИ

СЕСИЯ 1	СЕСИЯ 2	СЕСИЯ 3	СЕСИЯ 4	СЕСИЯ 5	СЕСИЯ 6
Приветствие и запознаване	Права на децата и детско участие	Участие и процеси на вземане на решения	Вземане на решения от обществено значение и модел на Лънди	Подготовка за срещата с възрастните и отправяне на послания	Среща с възрастни

Обща продължителност на сесията: Приблизително 3 часа и половина

Подготовка:

- Ако тази последна сесия на обучението се провежда на различно място от предишните, помолете вашия национален екип за съдействие, за да се уверите, че и там е налице зона, където участниците могат да отидат, когато се почувстват разстроени или притеснени по време на обучението, и че знаят кой е отговорник по политиката за безопасност на детето и къде могат да го намерят.
- Също така се уверете, че всички участници знаят къде ще се проведе заключителната сесия от обучението и предварително им е напомнено за часа и мястото.
- Уверете се, че всички креативни послания към възрастните са донесени на мястото на срещата.
- Свържете се с националния екип, за да сте сигурни, че всички възрастни също са информирани за часа и мястото на срещата. Дайте ясен начален и краен час.

Подготовка на участието на възрастните

Освен работата с децата и младите хора трябва да помислим и как ще подготвим възрастните, които са поканени да дойдат на срещата. Ето някои точки, които трябва да имате предвид:

- Работете заедно със съветника детско и младежко участие и менторите на обучението, за да организирате срещата с възрастни и да определите съответните възрастни, с които да проведете среща в рамките на обучението.
- Уточнете със съветника детско и младежко участие и менторите мястото и часа на срещата, колко възрастни ще присъстват и всякаква друга информация, която трябва да знаете предварително.
- Обсъдете като национален екип каква помощ получават децата и младите хора за подготовка на техните послания и също как екипът ще подготви поканените възрастни.
- Едно нещо, за което трябва да се запитате по време на тази подготовка, е в каква степен възрастните са запознати със и разбират правата на децата и детското участие и колко отворени ще бъдат към посланията на децата и младите хора.

- Вероятно ще е полезно предварително да споделите с възрастните някаква информация за модела на Лънди и някаква информация за правата на децата и детското участие.
- Ако е възможно, възрастните могат да бъдат информирани за споразумението за участие, разработено от групата, и да бъдат насърчени да следват същите принципи по време на срещата.
- Една възможност е, като част от подготовката преди срещата с младите хора, на възрастните да се предложи достъп до безплатния електронен курс „Пълноценно участие на деца и млади хора в процеса на вземане на решения от обществено значение“, който е разработен като част от проект „Заедно“.

Адаптиране към местния контекст

Сесия 6 е друга част от обучението, за която ще е нужно известно адаптиране, за да се гарантира, че ще е полезна за групите, с които ще се провеждат срещите.

Адаптиране в тази ситуация означава промяна на част от структурата на сесията или съдържанието на някои дейности и съкращаване на онези части, които не са от значение за групата, с която се срещате. Има части от структурата, които могат да бъдат адаптирани, но не и премахнати, защото са от съществено значение за процеса на участие, независимо от начина и контекста, в който ще се провеждат срещите с възрастните.

Основните елементи на сесията, посветена на срещата с възрастни, са:

- Проверка на подготовката на децата/младите хора непосредствено преди срещата.
- Практическа и емоционална подкрепа по време на срещата.
- Разбор и оценка след срещата (преди заключителната оценка на обучението).

На свой ред, обучителите на връстници могат да ръководят и проведат тези части, като споделят отговорността с менторите и съветниците детско и младежко участие (и евентуално членовете на националния екип), които ще присъстват по време на срещата с възрастните.

Тази структура трябва да се запази и за евентуални заключителни събития или действия за застъпничество по проекта, които имат за цел да споделят резултатите от проекта и да включат деца и млади хора..

Необходими материали:

- Проектор и екран.
- Лаптоп или компютър.
- Слайдове на PowerPoint.
- Листа от флипчарт със споразумението за участие от сесия 1, който да се окачи на стената.
- 4-те послания, подготвени от участниците в сесия 5.
- За Задача 8 „Оценка“: 3 листа хартия за флипчарт, розови, жълти и зелени самозалепващи се листчета и химикалки.
- Хартия за флипчарт, маркери.

СЕСИЯ 6:

РЕЗУЛТАТ ОТ ОБУЧЕНИЕТО

Сесия 6 е посветена на срещата с възрастни и обсъждане на участието във вземането на решения от обществено значение на местно равнище.

В края на тази сесия, участниците са представили своите послания и са оценили срещата с възрастните и обучението, въз основа на това, което са научили относно участието.

ЗАДАЧА 1. ПРИВЕТСТВИЕ (5 МИНУТИ)

Обучителите напомнят на участниците, че това е последната сесия и нейната структура ще е по-различна от тази на предишните сесии, тъй като акцентът тук е срещата с възрастните и закриването на обучението..

СЛАЙД 50: Имената на обучителите на връстници и останалите представители на екипа за обучението и техните роли

Обучителите на връстници приветстват участниците обратно на обучението и:

- Помолете всички отново да седнат в кръг.
- Напомнете им за споразумението за участие (листът от флипчарт, използван в сесия 1, трябва да е на стената, където всеки да може да го види) и посочете, че в началото на срещата с възрастните основните правила ще бъдат споделени с тях и както те, така и млади хората ще могат да добавят нещо и ще е необходимо да го приемат.
- Ако е необходимо, кажете им отново вашите имена и тези на отговорника по политиката за безопасност на детето, като им припомните, че могат да говорят с този човек или да отидат в мястото за уединение, в случай че се почувстват разстроени или притеснени по време на обучението. Ако тази среща се провежда на различно от предишните сесии място, не забравяйте да кажете на участниците къде е това „място за уединение“ и как могат да отидат там.

ЗАДАЧА 2. СЪДЪРЖАНИЕ НА СЕСИЯТА (10 МИНУТИ)

Обучителите на връстници представят сесия шест, като показват съдържанието на сесията.

СЛАЙД 51: Съдържание на сесията

Съдържание на сесия 6:

- 1.** Приветствие
- 2.** Съдържание на сесията
- 3.** Упражнение за „стопяване на леда“: Човешки възел
- 4.** Проверка на подготовката
- 5.** Среща с възрастни

Почивка

- 6.** Бързо упражнение за енергизиране
- 7.** Разбор на срещата с децата и младите хора
- 8.** Оценяване
- 9.** Закриване на обучението

Не забравяйте да напомните на участниците следното:

- Акцентът в тази сесия е върху срещата с възрастните и предаване на посланията, които са подготвили.
- Обяснете кои са възрастните, с които се срещате, и каква е тяхната роля в процесите на вземане на решения.
- Целта на срещата е посланията да се предадат и обсъдят с възрастните, като тя може да бъде и възможност да се поговори по някои въпроси, които са важни на местно ниво.
- Целта на срещата не е да се получи обратна връзка относно предишни искания, отправени към възрастните или да се решат висящи проблеми.
- Участниците трябва да очакват обратна връзка за техните послания и информация за това какво би могло да последва въз основа на техните евентуални искания.
- Въпреки че ще си сътрудничите с менторите и съветниците детско и младежко участие, за да улесните обсъждането с възрастните, в качеството си на обучители на връстници, ще останете фокусирани върху това да подкрепяте участниците по време на сесията.

Кажете на участниците:

- Колко време ще продължи тази сесия и кога ще направите почивка.
- Попитайте ги дали имат въпроси.

ЗАДАЧА 3. УПРАЖНЕНИЕ ЗА „СТОПЯВАНЕ НА ЛЕДА“: ЧОВЕШКИ ВЪЗЕЛ (15 МИНУТИ)

За това упражнение обучителите на връстници канят участниците да поиграят, като образуват „човешки възел“ с ръцете си, който след това трябва да се опитат да „развържат“.

Цел: Засилване на взаимодействието в групата

Указания:

- Поканете участниците да застанат в кръг и да съберат ръцете си, за да образуват възел. Целта на играта е да развържат възела и да застанат отново в кръг.
- За да „завържат“ възела, всяка лява ръка трябва да държи лява ръка, а всяка дясна ръка – дясна ръка. Участниците обаче не могат да държат ръцете на играчите, които стоят непосредствено отляво или отдясно на тях.
- Участниците трябва да се развържат, без да пускат ръцете, които държат. Приканете ги да говорят с другите играчи, за да решат откъде да започнат развързването.
- Може да установят, че трябва да се навеждат под ръцете на други играчи или да правят други движения, за да развържат възела и да възстановят отново кръга.
- Напомнете на участниците, че докато играят, винаги трябва да уважават границите на другите. Ако се окажат в некомфортна позиция с друг играч, могат да поискат подкрепа от другите играчи, за да развържат своята част от възела.
- В края на упражнението попитайте участниците как им се е сторила играта и кажете, че скоро ще започнете да се подготвяте за срещата с възрастните.

Бележки за обучителите на връстници:

Започването на тази сесия с упражнение за „стопяване на леда“ е полезно за стимулиране на взаимодействието в групата и за справяне с евентуалното напрежение, свързано със срещата с възрастни. При липса на време, тези цели могат да бъдат постигнати чрез удължаване на Задача 4 (като попитате участниците как се чувстват и какво им е нужно за подготовката за срещата).

ЗАДАЧА 4. ПРОВЕРКА НА ПОДГОТОВКАТА (30 МИНУТИ)

Обучителите подкрепят участниците, като предлагат място, където да прегледат посланията, подготвени в сесия 5 и да ги довършат, ако не са завършени, или да преговорят съдържанието и презентацията.

Обучителите трябва да се уверят, че участниците:

- разполагат с това, което им е необходимо, за да представят своите послания на възрастните.
- знаят, че имат по 5 минути за представянето на всяко послание.
- биха могли да репетират представянето на презентацията си, ако е необходимо.
- могат да задават въпроси относно срещата и предварително да видят залата, където ще се проведе.

Напомнете на участниците, че в началото на срещата с възрастните ще им кажете за основните правила и ще дадете възможност на всеки да добави или промени съществуващите правила в споразумението за участие.

ЗАДАЧА 5. СРЕЩА С ВЪЗРАСТНИТЕ (85 МИНУТИ)

Срещата с възрастните може да се осъществи в различна форма в зависимост от групата и ролите на специалистите и лицата, вземащи решения, които ще присъстват.

Възрастните, които са се съгласили да участват, са се свързали с националния екип и трябва да са се подготвили за срещата с деца и млади хора.

Независимо от формата, срещата трябва да се придържа към структура, която позволява пълноценно участие на децата и младите хора.

Материали: Посланията, подготвени в сесия 5, споразумение за участие, флипчарти, маркери.

Въведение: (10 минути)

- И децата/младите хора, и възрастните стоят или седят в кръг и всеки казва името си и нещо, което иска да сподели за себе си.

Бележки за обучителите на връстници:

В зависимост от формата на срещата, първоначалното представяне може да бъде в по-голяма или по-малка степен под формата на игра..

Преди да започне срещата, попитайте децата и младите хора дали имат желание да направят кратко упражнение за „стояване на леда“ или предпочитат кратък кръг от представяния.

Два варианта за кратко упражнение за „стояване на леда“: Игра с имена – упражнение за енергизиране (вж. сесия 2, Задача 2) и Игра с топка (вж. сесия 1, Задача 2).

Споразумение за участие (10 минути)

Кажете на възрастните за *споразумението за участие*. Покажете флипчарта на стената и ги помолете да спазват правилата, които участниците са приели в началото на обучението. Попитайте както децата/младите хора, така и възрастните дали има нужда да променят или добавят нещо към списъка.

Ако добавите нови точки към споразумението, не забравяйте да ги запишете на флипчарт и също да го закачите на стената.

Послания за възрастните (30 минути)

- Децата и младите хора представят посланията, които са подготвили по различни начини.
- Дайте им по 5 минути за представяне на всяко послание. Ако имат нужда от повече време, уверете се, че представянията няма да отнемат общо повече от 30 минути.

Обратна връзка за децата и младите хора (20 минути)

Възрастните се насърчават да отговорят на посланията, които участниците в обучението са споделили с тях.

Бележки за учителите на връстници:

Помолете за подкрепа менторите и вашия съветник детско и младежко участие, за да поканят възрастните да дадат обратна връзка за посланията, които са чули. Поканете ги да отговорят, като използват по-опростен език, и ги насърчете да предоставят информация или указания за това как да се наблюдава решението и какви са необходимите последващи действия по процеса, който е бил обсъден.

Закриване на срещата (15 минути)

Поканете участниците да споделят няколко думи за това, което ще запомнят от срещата и записвайте на флипчарта. Кажете на участниците кой според вас е бил най-важният момент за групата или най-важното, което е научено в тази сесията.

Благодарете на всички за техния принос и усилията им да комуникират.

Напомнете на децата/младите хора, че това не е краят на деня и ще се видите след кратка почивка, за да оцените сесията и да закриете обучението.

Бележки за учителите на връстници:

Решението тази част да е кратка и по-малко структурирана има за цел да се избегнат повторения за децата и младите хора. В Задача 6 учителите ще ги помолят да оценят срещата с възрастните и обучението като цяло. Ако имате нужда от по-структурирана дейност за закриване на срещата, можете да разделите лист от

флипчарт хоризонтално и да нарисувате усмихнато лице вляво и тъжно лице вдясно, като ги разделите с линия. Раздайте самозалепващи се листчета в различен цвят на децата/младите хора и възрастните и ги помолете да напишат какво им е харесало на срещата или какво не им е харесало. Кажете им, че техните коментари ще бъдат прочетени в групата. Залепете бележките върху съответната част от флипчарта, след което отделете няколко минути, за да ги прочетете и коментирате с групата.

ПОЧИВКА 15 МИНУТИ

Бележки за учителите на връстници:

След като възрастните напуснат срещата, вероятно децата и младите хора се нуждаят от кратка почивка, за да се разтоварят от напрежението и да могат да се включат отново в сесията за заключителната оценка.

Не забравяйте да осигурите в залата да има дребни закуски и безалкохолни напитки и следете за времето, така че участниците да не загубят концентрация за сесията.

ЗАДАЧА 6. БЪРЗО УПРАЖНЕНИЕ ЗА ЕНЕРГИЗИРАНЕ (5 МИНУТИ)

Мексиканска вълна

За да отпразнувате това, че участниците са приключили срещата с възрастните и са отправили своите послания, направете празнична „мексиканска вълна“, включително с вокализация, която да придружава движението, за да помогнете на участниците да се отпуснат.

Мексиканската вълна започва с вас като учител на връстници и върви по посока на часовниковата стрелка. Можете да повторите това няколко пъти и да завършите с ръкопляскане за нас и нашите постижения днес.

Поздравете групата, че са успели да предадат своите послания на възрастните. Въпреки че не можем да контролираме какво се случва с нашите послания, първата стъпка към участието е да ни бъде дадено **пространство**, където присъстват възрастни, за да споделим нашите възгледи (**глас**) и да бъдем изслушани (**аудитория**).

Националните съветници, менторите и учителите на връстници трябва да се свържат с възрастните след срещата, за да разберат как се е сторила срещата на присъствалите възрастни и какво ще направят с посланията (**влияние**).

Ако е възможно, съответните възрастни трябва да бъдат насърчени да дадат **обратна връзка** на децата и младите хора, за да могат те да чуят какво е направено с техните послания.

ЗАДАЧА 7. РАЗБОР НА СРЕЩАТА С ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ ХОРА (20 МИНУТИ)

Кажете на участниците, че това време за разбор след срещата с възрастните е важно, тъй като им дава възможност да споделят своите гледни точки и обратна връзка за срещата. Обяснете, че ще обсъдите това заедно като група и след това ще отделите време за оценка на обучението като цяло, тъй като това е последната сесия.

Подгответе флипчарт, за да си записвате какво споделят участниците и задайте няколко въпроса, за да насочите дискусията. Не забравяйте, че може вече да са споделили какво харесват/не харесват в срещата. Този последен отрязък от времето е предназначен те да помислят какво е било усещането да представят посланията си пред възрастните.

Въпроси за дискусията:

- Как се почувствахте, докато представяте вашите послания пред възрастните?
- Връщайки се към това, което сме научили за участието, какво е мнението ви за срещата? Помислете, като използвате 4-те елемента на модела на Лънди, ако можете (пространство, глас, аудитория и влияние).
- Имате ли допълнителни идеи или мисли относно посланията, които споделихте? Помислете за точките, които представихте на възрастните: Има ли нещо, което може би сте забравили или за което сте се сетили след това?

ЗАДАЧА 8. ОЦЕНКА (20 МИНУТИ)

Цел: Да разберете от участниците какво им е харесало в сесиите и какво са научили.

Материали: 3 листа хартия за флипчарт, розови, жълти и зелени самозалепващи се листчета и химикалки.

Подготовка: Напишете 3-те въпроса за оценка, всеки на отделен лист хартия за флипчарт.

Указания:

СЛАЙД 52: Указания за участниците

Припомнете накратко на участниците темите, които са разгледали по време на обучението.

- Поставете предварително подготвените флипчарти с по един въпрос на всеки от тях:
 - » **Въпрос 1:** Знаете ли сега повече за участието на деца/млади хора във вземането на решения от обществено значение? Да / Не (розови самозалепващи се листчета)

- » **Въпрос 2:** Чувствате ли се по-подготвени да участвате във вземането на решения от обществено значение? Да / Не (жълти самозалепващи се листчета)
- » **Въпрос 3:** Кое беше най-важното нещо, което научихте от обучението? (зелени самозалепващи се листчета)
- Сега раздайте химикалки и комплект от три цветни самозалепващи се листчета на участниците.
- Помолете участниците да напишат своите отговори на въпросите върху съответните листчета и да ги залепят върху съответния флипчарт.

Бележка за учителите на връстници:

Много е важно да направите ясни снимки на тези флипчарти със самозалепващите се листчета върху тях в края на обученията и да ги дадете на вашия съветник детско и младежко участие или на някой друг от националния екип по проекта.

ЗАДАЧА 9. ЗАКРИВАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО (10 МИНУТИ)

СЛАЙД 53: Благодаря

Сбогувайте се с групата и благодарете на всички за тяхното присъствие и принос. Не забравяйте да адаптирате тази част според групата и опита, който сте споделили, като включите думи и жестове, които сте използвали по време на обучението.

Като последна бележка, кажете на участниците, че се надявате всички да са си прекарали добре заедно и да са научили полезна информация за участието.

Преди да си тръгнат, напомнете на участниците, че ако се чувстват разстроени или притеснени за нещо, те все още могат да говорят с отговорника по политиката за безопасност на детето (припомнете им името му) или да отидат в мястото за уединение (припомнете им къде е то).

КРАЙ НА СЕСИЯТА/ДЕНЯ

Съвети за обмисляне за учителите на връстници и съветника детско и младежко участие

В края на всеки ден (независимо дали сте планирали една или повече сесии за деня) се препоръчва учителите на връстници да спрат и да отделят известно време, заедно със съветника детско и младежко участие и един от менторите, за да помислят за сесията(сесиите) и да анализират и развият своите чувства и мисли относно това, което се е случило с групата.

Тъй като това е последната сесия, също така се препоръчва да отделите малко повече време през следващите дни/седмици, за да оцените опита от обучението от ваша гледна точка.

Някои въпроси за насочване на размислите:

За преживяванията:

- Как се чувствате? Има ли нещо, за което имате нужда да поговорите?
- *Не забравяйте, че и като обучители на връстници, ако нещо ви притесни или разстрои по време на провеждането на обучението, трябва да помислите да отделите време за разговор с вашия съ-обучител и/или съветник детско и младежко участие (напр. докато групата е ангажирана с дейност или по време на почивка). От съществено значение е да се погрижите за собствените си чувства, като същевременно имате предвид, че вашата загриженост може да окаже влияние върху провеждането на сесията.*

Относно сесията:

- Как мина сесията?
- Какво се получи добре и защо? Какво не се получи добре и защо? (Помислете за мястото на провеждане или техниката, участниците, воденето, момента на провеждане и т.н.)
- Ако нещо се е случило, доволни ли сте от решението, до което стигнахте? Бихте ли направили нещо различно?
- Смятате ли, че сте научили нещо, което може да бъде пренесено и по-нататък в обучението?
- Има ли нещо повече или нещо различно, което ви е нужно от вашия съ-обучител или съветника детско и младежко участие?

РАЗДЕЛ 3

МАТЕРИАЛИ ЗА РАЗДАВАНЕ

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 1.

ЛИСТОВКА ОТНОСНО ПОЛИТИКАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ НА ДЕТЕТО

- сесия 1, задача 7

ОСНОВНИ ПОСЛАНИЯ ОТНОСНО ПОЛИТИКАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ НА ДЕТЕТО

Моля, прочетете информацията по-долу и запазете този лист до края на обучението.

SOS Children's Villages е международна организация, която насърчава спазването на правата на децата и младите хора по целия свят и е специално посветена на закрилата на децата и младите хора в грижа и тези, които са изложени на риск.

За да осигурява закрилата на децата и младите хора, SOS Children's Villages е въвела политика за безопасност на детето. Тази политика представлява набор от правила и процедури, които да гарантират, че всеки може да се чувства в безопасност, когато се включи в дейност, провеждана и насърчавана от организацията.

Ако в който и да е момент по време на провеждането обучението се почувствате разстроени или притеснени за нещо, можете да потърсите отговорника по политиката за безопасност на детето който ви беше представен в началото на обучението, или да отидете **в мястото за уединение**, което учителите на

върстници са ви показали.

Всяка лична информация или история, която вие и другите участници споделят по време на обучението, трябва да остане поверителна.

Необходимостта да се уверим, че всички са в безопасност, понякога е по-важна от поверителността, но единственият случай, в който бихме нарушили тази поверителност, е **ако ни кажете нещо, което предполага, че вие (или някой ваш близък) сте в риск да пострадате.**

В този случай учителите на върстници трябва да споделят тази информация с отговорника по политиката за безопасност на детето.

Това ще се случи само когато се появи сериозно безпокойство, а отговорникът възрастен непременно ще дойде да говори с вас, за да обсъдите начините, по които можем да помогнем и да ви обясни стъпка по стъпка какво ще се случи след това.

ИМЕ И КООРДИНАТИ ЗА
КОНТАКТ С ОТГОВОРНИКА ПО
ПОЛИТИКАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ
НА ДЕТЕТО:

ИМЕ И КООРДИНАТИ ЗА
КОНТАКТ С ОТГОВОРНИКА ПО
ПОЛИТИКАТА ЗА БЕЗОПАСНОСТ
НА ДЕТЕТО НА НАЦИОНАЛНО
РАВНИЩЕ:

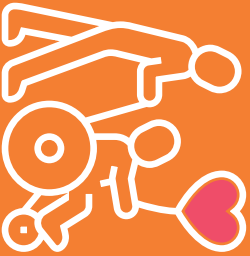
МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 2.

ИГРА С КАРТИ „ПРАВА НА ДЕЦАТА“¹⁰ – сесия 2, задача 5

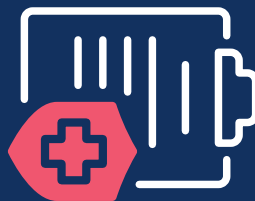
Деца от
малцинствен
произход или
от коренното
население имат
право

Деца с
увреждания
имат право
на специална
грижа

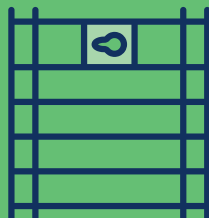
Всяко дете
има право
на социална
сигурност

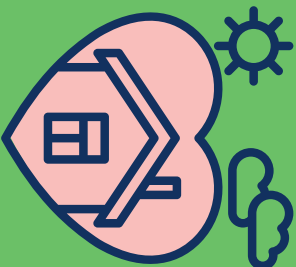
Нито едно дете
не трябва да бъде
подлагано на
злоупотреба или
малтретиране.

Деца трябва да
бъдат защитени
от изтезания
и лишаване от
свобода

Всяко дете
има право на
жилище

¹⁰ Дейността е адаптирана от “We Are Here – A Child Participation Toolbox” (Pinto L.M. (Ed.), Bird, D., Hagger-Vaughan, A., O’Toole, L., Ros-Steinsdottir, T. & Schuurman, M.; Eurochild and the Learning for Well-Being Foundation, 2020).

**Децата имат
право на
закрила от
сексуална
експлоатация**

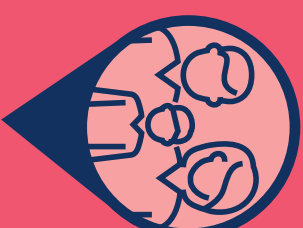
**Всички деца
могат да
създават или
да членуват в
сдружение**

**Децата без
семейства
имат право
на специална
закрила**

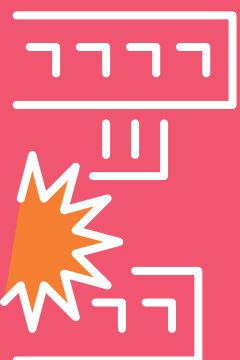
**Децата имат
право да
живеят с
родителите си**

**Всички деца
имат право да
играт**

**Децата
бежанци
имат право
на специална
помощ**

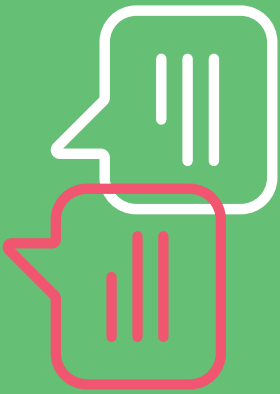
**Всички деца
са равни**

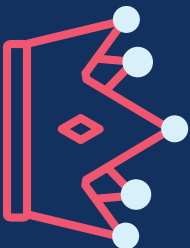
**Нито едно дете
не трябва да
мие чиниите**

**Децата имат
право да
изразяват своето
собствено мнение**

**Децата които
са мили с
родителите
си имат право
на специално
отношение**

**Нито едно дете
не трябва да
чисти стаята си**

**Всяко дете
има право да
използва мека
тоалетна хартия**

**Всяко дете има
право да яде
нездравословна
храна (junk food)**

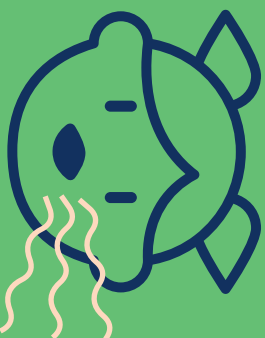
**Всяко дете
има право да
има забавен
съсед**

**Всяко дете
има право
на закуска в
леглото**

**Всяко дете има
право да се
оригва по време
на вечеря**

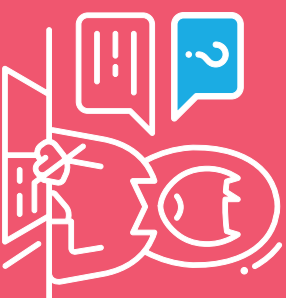
**Всяко дете
има право да
бъде събрано
с неговото
семейство**

**Всяко дете има
право да посети
Луната веднъж
в живота си**

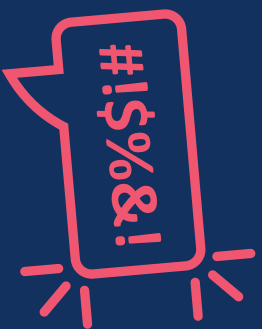
**Нито едно дете
не трябва да
пише домашно за
училище**

**Всяко дете
има право да
си боддисва
косата**

**Всяко дете
може да ругае,
ако иска**

**Всяко дете има
право да кара
камион**

**Всяко дете има
право да избере
в колко часа да
си ляга вечер**

**Децата имат
право на име,
националност
и семейни
връзки**

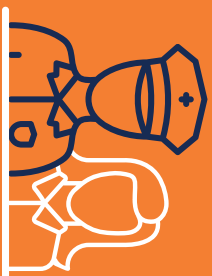
**Всяко дете
има право на
достатъчно и
здравословна
храна**

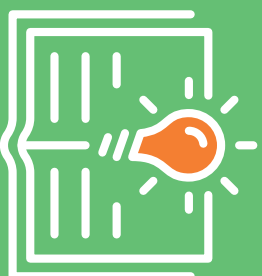
**Децата имат
право на
информация**

**Децата в
конфликт
със закона
имат право
на специална
помощ**

**Всички деца
имат право на
образование**

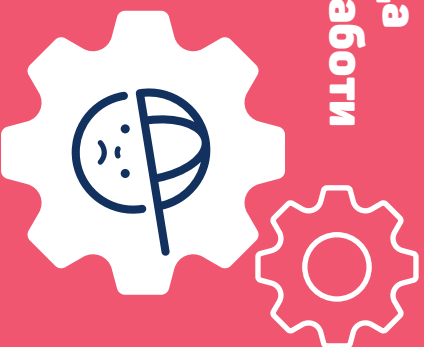
**Децата имат
право да
избират своята
религия**

**Всяко дете
има право на
здравни грижи**

**Нито едно дете
не трябва
да
работи**

**Децата трябва
да са защитени
по време на
война**

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 3.

АДАПТИРАНА ЗА ДЕЦА ВЕРСИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА НА ООН ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО (КПД)

- сесия 2, задача 5

Може да изтеглите адаптирана за деца версия на КПД от следните линкове:

<https://www.unicef.org/media/56661/file>

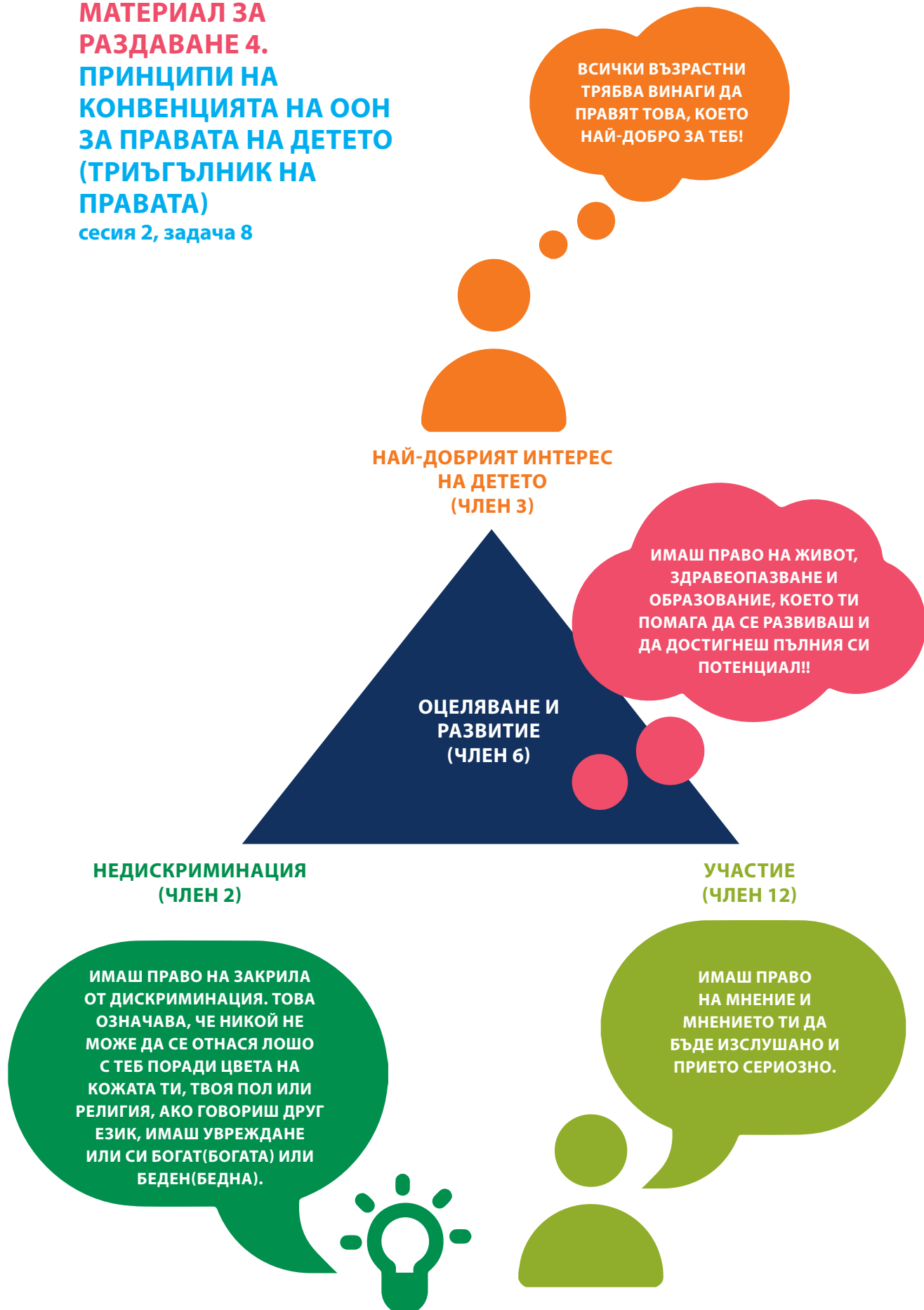
<https://www.savethechildren.org.uk/content/dam/global/reports/uncrc-child-friendly-version1.pdf>

Pictured: Конвенция на ООН за правата на детето – версия за деца от УНИЦЕФ

**МАТЕРИАЛ ЗА
РАЗДАВАНЕ 4.
ПРИНЦИПИ НА
КОНВЕНЦИЯТА НА ООН
ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО
(ТРИЪГЪЛНИК НА
ПРАВАТА)**

сесия 2, задача 8

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 5.

МАЛКА ЗАДАЧА ЗА УЧАСТНИЦИТЕ:

ВАШИТЕ ВРЪСТНИЦИ ЗНАЯТ ЛИ ЗА УЧАСТИЕТО?

- задача, която да бъде изпълнена между сесии 2 и 3

ВАШИТЕ ВРЪСТНИЦИ

ЗНАЯТ ЛИ ЗА УЧАСТИЕТО?

РАЗКАЗВАЙТЕ НА ДРУГИТЕ!

В обучението „Заедно“ вие научавате за правата на децата и младите хора, за участието и за процесите на вземане на решения.

Участието е право и всеки трябва да знае за него. Но много деца и млади хора все още не знаят за това право.

ИСКАТЕ ЛИ ДА ПОМОГНЕТЕ ЗА ИЗПРАЩАНЕТО НА ТОВА ПОСЛАНИЕ?

Помолете приятел да седнете заедно и да установят кои изречения са верни и кои неверни. Можете да видите правилните отговори в долната част на страницата.

След като завършите дейността с вашия приятел, разделете следващата страница на две части: дайте долната част (с правилните отговори) на вашия приятел и донесете горната част (с вашите отговори) на следващата сесия. Ще съберем всички тези листове и ще преброим колко млади хора са чули посланието.

благодаря ви!

Знаете ли какви са правата на децата и младите хора на участие?

НЕКА ДА РАЗБЕРЕМ!

Отбележете съответното квадратчето, за да обозначите дали според вас изречението е вярно (В) или невярно (Н)

	В	Н
1. Участие е, когато възрастните може евентуално да ти позволят да кажеш какво мислиш.	☐	☐
2. Твое право е да изразиш мнението си относно всички решения, които засягат живота ти	☐	☐
3. Задължение на възрастните е да правят това, което ти смяташ за правилно.	☐	☐
4. Твое право е да изразиш мнението си, дори ако решението не зависи от теб.	☐	☐

Децата и младите хора имат права, които са защитени от Конвенцията на ООН за правата на детето

- НЕВЯРНО:** Участието е нещо повече от това. Децата и младите хора имат право с тях да се консултират и мнението им да бъде изслушано. Това е нещо много по-силно, а не просто възрастните да ви „позволит“ да кажете какво мислите. То не трябва да зависи от нечия воля.
- ВАРНО:** Участието е право, при което имате достъп до информация, за да формирате мнение и да го изразите. Участието също така означава, че възрастните, отговорни за решението, трябва да изслушат вашето мнение и да ви уведомят какво са решили и как са взели предвид вашето мнение.
- НЕВЯРНО:** Участието е право, при което имате достъп до информация, за да формирате мнение и да го изразите. Участието също така означава, че възрастните, отговорни за решението, трябва да изслушат вашето мнение и да ви уведомят какво са решили и как са взели предвид вашето мнение.
- ВАРНО:** Много решения, които оказват влияние върху живота ви, не зависят само от вас, като например тези, взети от различните органи на управление. Вие обаче имате право да бъдете информиран(информирана) за тях и да изразите своето мнение.

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 6.
СТЪЛБАТА НА УЧАСТИЕТО НА ХАРТ
сесия 3, задача 7

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 7.

**УЧАСТИЕ ВЪВ ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНО
ЗНАЧЕНИЕ – МОДЕЛ НА ЛЪНДИ (КАРТИ)**

сесия 4, задача 7

МАТЕРИАЛ ЗА РАЗДАВАНЕ 8.

УЧАСТИЕ ВЪВ ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНО ЗНАЧЕНИЕ – МОДЕЛ НА ЛЪНДИ (4 ОСНОВНИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ) сесия 4, задача 7

Указания: Направете по едно копие на цяла страница за всяка група и изрежете текста на определенията под формата на пъзел. Участниците ще бъдат помолени да се опитат да подредят всяко определение в първоначалния му вид.

**НА ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ ХОРА ТРЯБВА ДА СЕ
ДАДЕ ВЪЗМОЖНОСТ ДА ФОРМИРАТ И ИЗРАЗЯВАТ
МНЕНИЕТО СИ В БЕЗОПАСНО И ПРИОБЩАВАЩО
ПРОСТРАНСТВО**

**ДЕЦАТА И МЛАДИТЕ ХОРА ТРЯБВА ДА БЪДАТ
УЛЕСНЕНИ ДА ИЗРАЗЯВАТ МНЕНИЕТО СИ**

МНЕНИЯТА ТРЯБВА ДА БЪДАТ ИЗСЛУШВАНИ

**ВЪЗ ОСНОВА НА ИЗРАЗЕНИТЕ МНЕНИЯ ТРЯБВА
ДА СЕ ПРЕДПРИЕМАТ ДЕЙСТВИЯ, КАКТО Е
ЦЕЛЕСЪОБРАЗНО**

РАЗДЕЛ 4

СЪВЕТИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

РАЗДЕЛ 4

СЪВЕТИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО

Този раздел включва някои разширени „бележки за учителите на връстници“ по конкретни теми, повдигнати от млади експерти, при подготовката им за провеждане на групови сесии. Следователно тази част не е теоретично изследване по темата за провеждане на обучения или по конкретните теми, които са разгледани, а е набор от практически съвети и полезни инструменти за учители на връстници.

СЪВЕТИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ

1. Активно слушане

Едно от най-важните умения за един учител е активното слушане. Това означава да слушате много внимателно, но също така да установявате зрителен контакт, да изразявате загриженост (напр. да дадете обратна връзка като „Това звучи трудно“, „Съжалявам, че преминахте през това“ или „Съжалявам, че преживяхте това“), или потвърждаване и обобщаване на това, което казва човекът, без да прекъсвате, да добавяте своето собствено мнение или да давате съвети.

Не е проблем да задавате въпроси и това може да е необходимо, за да проверите дали сте разбрали какво казва другият човек. Въпреки това, не забравяйте да изчакате, докато другият човек завърши това, което иска да каже, преди да зададете въпросите си. По този начин участниците са свободни да изразяват мнението си, а вие избягвате опасността да наложите вашето разбиране на посланието или да го отклоняването му в посока, различна от това, което е било предвидено.

Много важен аспект при задаването на въпроси е да задавате отворени, а не затворени въпроси и да избягвате насочването към определен отговор, когато питате, тъй като това може да повлияе на човека, с когото говорите. Например, когато започвате разговор, може да попитате как се чувства човекът и можете да го направите, като попитате „Как си?“ (отворен въпрос) вместо да задавате въпрос като напр. „Добре ли си?“ (затворен въпрос, подсказващ отговора). Затворените въпроси стесняват обхвата на възможните отговори за човека, на когото е зададен въпросът и косвено го приканват да последва предложения вариант.

Активното слушане означава също и да обръщаме внимание и на невербалната комуникация, тоест какво съобщаваме чрез нашите тела и поведение и какво можем да „прочетем“ в тези на другите. В следващата точка можете да намерите примери и повече информация за невербалната комуникация.

За да практикувате активно слушане, можете да направите упражнение по двойки, което ще ви даде възможност да упражните уменията, свързани с активното слушане. Упражнението се състои в започване на разговор, в който единият от вас говори по избрана от вас тема (може да е нещо, което сте преживели, ако нямате проблем да говорите за това, или нещо измислено, или всъщност може да бъде и нещо, което сте чули от някой познат). В края на разговора отделете известно време, за да си дадете обратна връзка един на друг въз основа на това как е протекло взаимодействието. Уверете се, че и двамата со-обучители имат възможност да се упражнят като се редуват да бъдат слушател и човек, когото слушат. Обратната връзка трябва да се основава на *това, което се е получило добре*, и на *някои предложения за това, което може да се подобри*.

Някои от аспектите, върху които можете да се съсредоточите са:

- Поза.
- Контакт с очите.
- Техники на слушане като кимане, издаване на леки звуци, за да покажете, че слушате, като „Аха“, „Точно“, „Добре“ и т.н.
- Тон на гласа.
- Разстояние от гледна точка на мястото на сядане.
- Неутрална позиция или отношение.
- Вашата способност да утвърждавате и отразявате чувствата на другия човек (емпатия).
- Вашата способност да използвате думите, които другият човек използва (наричано още „отразяване“).
- Вашата способност да обобщавате и перифразирате

2. Невербална комуникация

Като човешки същества, ние комуникираме непрекъснато и повечето от посланията, които изпращаме, са невербални. Освен това, независимо от вербалното съдържание, това, което съобщаваме с позата си, тона на гласа, изражението на лицето и жестовете, често се възприема като най-важното послание, тъй като това е, което веднага се вижда от другите.

Като обучители на връстници е важно да вземете това под внимание. Тъй като искате да покажете, че слушате, трябва да заемете отворена поза (напр. избягвайте да кръстосвате ръце или да се обръщате) и да поддържате зрителен контакт с групата, докато говорите, или с човека, който говори. Избягвайте да реагирате негативно с тялото си, напр. с извъртане на очите, въздишане, прозяване и т.н., които показват нетърпение или раздразнение.

Участниците също така несъзнателно ще съобщават как се чувстват по време на сесиите чрез невербална комуникация. Например, може да се почувстват уморени и да започнат да се протягат

над стола или да ви гледат намръщено. Можете да използвате тази информация, за да се запитате дали можете да промените нещо в дейността или да промените нещо в плана на сесията, като например да предвидите почивка или да предложите упражнение за енергизиране. Можете да кажете на участниците, че виждате какво ви казват с езика на тялото си и да проверите дали правилно сте разбрали, след което можете да предложите да помислите за алтернативно решение.

3. Управление на времето

Когато работите с група, управлението на времето е ключов въпрос, тъй като много неща могат да повлияят и да променят първоначалния ви план, и да ви затруднят да изпълните програмата си. Тъй като всяка сесия е планирана да включва теоретични елементи, дейности с движение и задачи за насърчаване на взаимодействието в групата, управлението на времето е начин да се гарантира, че участниците могат да изпитват и да учат от различни преживявания и различно съдържание.

Ето някои варианти как да следите времето при провеждане на обучението:

- Не забравяйте да обсъдите важното значение на точността в споразумението за участие в сесия 1, така че участниците да се запознаят с тази идея, а вие можете да се договорите как да си сътрудничите, за да може това да работи.
- Наблюдавайте колко дълго се изпълнява една конкретна Задача и се уверете, че сте отделили достатъчно време за изпълнението ѝ; можете да носите часовник или да го донесете в залата, или да помолите вашия съ-обучител или ментор да ви информира за часа.
- Когато подготвяте конкретна Задача, опитайте се да упражните това, което трябва да кажете, за да проверите дали очакваната продължителност ви върши работа.
- В началото на всяка сесия се уверете, че участниците ще останат до края; в случай че повече от един участник трябва да напусне по-рано и това оказва влияние върху изпълнението на дейностите, отделете няколко минути, за да коригирате програмата.
- Ако дадена дейност изисква групова работа, не забравяйте да кажете на участниците колко време имат, за да изпълнят Задачата, и имайте предвид, че за някои задачи може да се наложи да удължите време, за да ги оставите да завършат.
- Управлявайте сесиите за обратна връзка, тъй като при тях има тенденция да излизат извън определеното време и да оказват допълнителен ефект върху следващите сесии. Това може да се дължи на обема на обратната връзка или на обема на въпросите. Една полезна насока е да помолите групите да споделят 3-те най-важни точки от дискусията в тяхната група, а не всяка точка, която е била спомената. Така следващата група ще може да добави още 3 точки и т.н.
- Когато нямате достатъчно време:
Понякога може да откриете, че не разполагате с достатъчно време, за да изпълните плана си или да завършите дейността. По-долу са дадени някои примери за ситуации и възможни варианти за справяне с тях:
 - » Предстои ви да започнете последната дейност и осъзнавате, че за да я завършите, ще трябва да надхвърлите уговореното време за край на сесията. Обсъдете накратко това с вашия

съ-обучител и кажете на участниците, че сте наясно с времето и не искате да ги задържате по-дълго от договореното. Разгледайте опциите, които имате (участниците може да са склонни да останат по-дълго, можете да съкратите дейността или да включите част от нея в следващата сесия) и вземете решение въз основа на обратната връзка от тях.

- » Водите групова дискусия и установявате, че участниците са силно ангажирани и все още желаят да споделят. Бихте искали да им дадете време и да видите какво ще се случи, но в същото време осъзнавате, че ако не прекратите дейността достатъчно скоро, няма да можете да завършите сесията. Обсъдете накратко това с вашия съ-обучител и помислете дали да спрете дискусията за известно време, за да спделите тревогата си с участниците и да решите заедно как да продължите с тази сесия.
- » Нещо се е случило и се налага да закъснеете с началото на сесията, но все пак трябва да приключите в уговореното време. Заедно с вашия съ-обучител променете програмата, за да отговаря на новия час и кажете на участниците какво планирате да промените по време на прегледа на сесията. Можете да попитате участниците дали ще успеете да се реванширате за загубеното време в следващите сесии.

- **Когато ви остане време:** Друг път може да установите, че сте изпълнили всички задачи в сесията, а все още имате много време до приключването!

- » Да ви остане време не е нещо негативно само по себе си; ако е последната/единствената сесия за деня, можете да обсъдите заедно като група как да прекарате това време, така че да е съдържателно и приятно за всички. Времето може да се използва за допълнителни дейности или игри, въпроси, групови дискусии, почивки или неформални разговори преди освежителните напитки.
- » И все пак може да е полезно да разберете защо сте преминали през дейностите толкова бързо. Може да сте се притеснявали за времето и за това, което е трябвало да кажете, и да сте се забързали със задачите, а може и участниците да не са били много ангажирани или заинтересовани и да не са участвали по-активно в обсъжданията, като така се е скъсила продължителността на дейностите. Включете това в анализа в края на деня и вижте дали трябва да промените нещо за следващите сесии.
- » Ако участниците в обучението са по-малки, можете да ги помолите в началото на сесията да напишат някои идеи за допълнителни упражнения за енергизиране и ги приберете веднакутия, в случай че по-късно трябва да решите какво да правите, ако ви остане твърде много време. Идеи за допълнителни игри, които можете да предложите на групата, в случай че ви остане твърде много време:

- **Музикален багаж:** Кажете на участниците, че пътувате някъде и можете да вземете багаж със себе си, но трябва да се знае, че някои неща могат да се поберат в този багаж, а други не могат. Например, врата може да влезе, но муха не може. Куче може, но монета не. Микровълнова печка става и сокол става, но обувка не става. Соларен панел, лабрадор и тенекия стават, но нищо (думата) не става.

Обяснете на участниците, че те трябва да се досетят какво е правилото, по което преценявате дали нещо се побира или не в багажа. Кажете им, че могат да задават въпроси, които да им помогнат да разберат какво е правилото.

Правилото е, че за да се побере една вещь в багажа, думата трябва да започва с някоя от буквите на нотите. Затова се нарича музикален багаж! Можете да промените елементите, които могат или не могат да се поберат в багажа, или да добавите още примери, след като сте дали първите.

- **Свързване:** Трябва ви уред, на който да пуснете музика. Поканете участниците да се движат свободно из залата, докато пускате музиката; когато музиката спре, те трябва да докоснат възможно най-много хора, без да мърдат от мястото, където се намират (трябва поне единият им крак да не се мести от мястото, а могат да движат другия крак и ръцете, за да ги протягат към другите) .

4. Справяне с чувствителни теми

Някои от темите, обхванати в това обучение, могат да резонират с личния опит както на учителите, така и на участниците по негативен начин и това може да попречи както на провеждането, така и на участието в обучението.

Чувствата и мислите, които предизвикват някои теми, може да накарат човек да се съсредоточи върху това, което се случва вътре в него, а не върху това, което се случва около него. То може да е толкова силно, че да *отключи* такава реакция, сякаш човекът отново преживява тези трудни спомени (ретроспекция). Тези реакции могат да бъдат повече или по-малко видими отвън, с други думи, човек може да запази всичко в себе си (да се маскира) или да направи или каже нещо, което показва трудните емоции, с които се опитва да се справи.

Полезно е да се насърчи осведомеността за това сред групата, за да се гарантира, че всеки участник е възможно най-подготвен да потърси и получи подкрепата, от която се нуждае, и да му се даде възможност да продължи да участва в обучението. Могат да се направят някои допълнителни неща, за да се гарантира, че чувствителните теми не се превръща в затруднение и не блокират участниците и групата.

- **Обучителите на връстници създават безопасна среда за участниците:** В първата сесия отделете известно време, за да изготвите заедно с участниците споразумение за участие, така че да дадете възможност на всички да участват безопасно. В същата сесия представяте и отговорника по политиката за безопасност на детето и казвате на участниците, че в случай че се почувстват притеснени или несигурни по някаква причина, могат да говорят с този човек по всяко време и/или да отидат до една зона в мястото, където се провежда обучението – и обяснявате как се стига до това място – където могат да си починат от групата или дискусията и да се върнат, когато се почувстват по-добре.

- **Политика за безопасност на детето:** SOS Children's Villages има политика за безопасност на детето, или рамка от ценности и правила, с които се гарантира, че децата и младите хора са защитени и не им се причинява никаква вреда. Ако се появят опасения за тяхната безопасност, има процедура, която да се следва, за да е сигурно, че детето/младият човек може да бъде подкрепен(о) незабавно. Тази процедура гарантира, че винаги има на разположение обучен отговорник по политиката за безопасност на детето, и децата и младите хора са информирани как да намерят този човек. Те също така трябва да бъдат информирани, че този човек е длъжен да съобщава за всяка рискова ситуация, на която е свидетел или за която му е казано. Тази информация се споделя с участниците в първата сесия, заедно с листовка, която обяснява политиката за безопасност на детето и съдържа координатите за контакт.
- **Обучителите на връстници и менторите ще бъдат обучени по политиката за безопасност на детето по време на тяхното обучение на обучители** и ще им бъде обяснено какво да правят, в случай че разберат за рискова ситуация. Какъвто и да е случаят, трябва да информирате отговорника по политиката за безопасност на детето, който след това ще разговаря със засегнатия млад човек и ще изпълни процедурата, за да се увери, че младият човек остава в безопасност. Ако пряко ви кажат нещо, което подсказва, че млад човек може да бъде наранен или има риск да бъде наранен, можете да поговорите за това с младия човек и да му напомните, че трябва да информирате отговорника по политиката за безопасност на детето за това, което сте чули.
- **Обучителите на връстници защитават себе си, като се грижат да преодолеят своята уязвимост и като споделят отговорността с други членове на екипа.** Това означава, че ако се чувствате по-уязвим(уязвима), когато се занимавате с определена тема или изпълнявате определена Задача, имате право да изберете да не сте първият, който да я изпълнява, а можете да се договорите с вашия съ-обучител вие да поемете друга роля при изпълнението на тази дейност. Това е валидно и когато по време на сесията се случи нещо, което ви кара да се чувствате неудобно или объркано; заедно с вашия партньор можете да си измислите сигнал, който означава „Моля, поеми“, така че да можете да си поемете дъх и отново да се фокусирате върху това, което правите. Не забравяйте, че дишането е ефективен и практичен начин да изпращате кислород до мозъка си и да спрете напрежението в тялото си.

5. Предизвикателно поведение в групата

Разрушително или *предизвикателно* са определения за поведение, което се проявява в условията на група и което е насочено в противоположна на сътрудничеството посока. Примери за такова поведение са следните: издаване на звуци или прекъсване, постоянно задаване на критични въпроси, говорене на другите хора, когато трябва да слушат, смеене по време на даване на указания, отказ да изпълни определена Задача, използване на електронни устройства или обикаляне из залата. Също така поведение, което очевидно показва силна ангажираност на лицето, може също да се счита за разрушително, когато кара останалата част

от групата да се чувства изключена от дейността. Пример за такова поведение може да бъде непрекъснатото задаване или отговаряне на въпроси и прекъсване както на учителя, така и на други участници, за да се демонстрира интерес и компетентност. И двата вида поведение могат да затруднят групата да се съсредоточи и да се почувства приобщена и спокойно да избира да участва в дейностите.

Първото нещо, което трябва да знаете е, че **това не е заради вас**. Предизвикателното поведение често е сигнал за някаква нужда на човека, който се държи така, и въпреки че той съобщава за тази нужда по начин, който ви затруднява да изпълнявате Задачата си, най-добрият начин да се справите с подобно поведение е да се опитате да разберете каква може да е основната нужда, скрита зад това поведение и да се справите с чувствата, които предизвикателното отношение може да предизвика у вас.

Второто нещо е, че въпреки че не трябва да приемате предизвикателството, разрушителното поведение не бива да остава без реакция, тъй като пренебрегването му или критикуването му само ще накара съответния човек да продължава (тъй като не са се вслушали в нуждата му) и групата ще се почувства по-объркана. Важно е обаче това никога да не се прави по начин, който засрамва някого или го поставя в центъра на вниманието на групата. Отвеждането на човека настрана, тихият разговор и проявата на загриженост често е полезно начало на един разговор за това как бихте могли да помогнете с поведението. Полезен начин да предложите малко разсейване или почивка на съответния участник е да го помолите да ви помогне в сесията (като пише на дъската, раздава някои материали).

Понякога е възможно да забележите, че някои участници в групата като цяло са уморени и започват да се държат предизвикателно. Причината за това може е, че сесията е твърде интензивна, или те са работили твърде дълго, или наистина е възможно да идват направо от училище. Това може да е добър момент да предложите *бързо упражнение за енергизиране* като начин за освобождаване от стреса, да поискате още една почивка или дори да предоговорите продължителността на сесията/дейността.

Освен това можете да се опитате да преодолеете тези ситуации, като споменете, че сте забелязали, че нещо се случва или затруднява участието, и попитате дали има нещо, което можете да промените заедно, за да се почувстват по-комфортно. Това може да се случи например в началото на обучението, ако младите хора са били задължени да присъстват на сесията, а те дори не са успели да си кажат мнението по въпроса. Като попитате какво се случва, можете да разберете за този проблем и да предприемете нещо, напр. да предложите на групата да помисли какво можете да направите, което да е интересно за тях и да даде на групата шанс да реши да се ангажира. Това също така предлага възможност на участниците да се почувстват овластени от вас, че се чува мнението им за това как протича сесията и да си възвърнат известен контрол върху ситуацията, особено ако не им е дадено право да изберат дали искат да присъстват или не.

Важно е в качеството ви на обучители на връстници вие да се справяте с тези ситуации като екип. Докато се подготвяте за обучението, не забравяйте да обсъдите по двойки в какви ситуации

всеки от вас се чувства комфортно и в какви не. След това обсъждане, с менторите и съветника детско и младежко участието, определете предварително кой член на екипа е най-подходящ за справяне с такива потенциални ситуации (т.е. какъв вид предизвикателно поведение може да се преодолее с намесата на „отговорник по политиката за безопасност на детето“).

6. Разделяне на малки групи и двойки

Има много различни начини за разделяне на малки групи или двойки, които не отнемат твърде много време от дейността и могат да добавят малко забавление към нея. Когато избирате как да групирате участниците, моля, вземете предвид възрастовия диапазон на децата и младите хора и колко добре се познават, тъй като може да харесват упражнения с повече или по-малко игри. Това важи и за упражненията за енергириране и груповите дейности.

Броят на малките групи зависи от броя на участниците и вида дейност, за която са ви нужни. Ако групата се състои от 20 млади хора, можете да решите да ги разделите на 4 групи от по 5 души или на 5 групи от по 4 души. Така или иначе, уверете се, че всяка група е съставена от поне 3 души и, ако Задачата го изисква, имате достатъчно време всяка група да представи работата си в голямата група.

За този вид обучение може да е по-добре да сформирате различна група всеки път, но в случай, че решите, че предпочитате да работите с едни и същи групи през цялото обучение, можете да отделите повече време за формиране на тези групи в първите сесии и след това просто да молите участниците да отидат в своята малка група.

ИДЕИ ЗА РАЗДЕЛЯНЕ НА УЧАСТНИЦИТЕ НА ГРУПИ ИЛИ НА ДВОЙКИ – ОТ НАЙ-КРАТКИТЕ ДО ОТНЕМАЩИТЕ НАЙ-МНОГО ВРЕМЕ:

- **Броене:** Участниците седят или стоят в кръг и можете да ги помолите да броят последователно от 1 до числото, което показва броя на групите, които трябва да сформирате, а след това да ги групирате по числото, което всеки е казал при броенето. Напр. първият човек отляво казва „едно“, следващият казва „две“ и така по кръга, докато стигнат до броя на групите, които трябва да създадете (така че ако трябва да създадете четири групи, участниците ще броят до четири и след това започват отново от едно). След като приключат с броенето, всички с еднакво число сформират една група (всички „единици“, „двойки“ и т.н. ще седят заедно в различни ъгли на залата).
Това може да се използва и за разделяне на двойки.
- **Цветни точки:** Помолете вашия национален екип да купи няколко листа с цветни самозалепващите се точки и изрежете точките поотделно, като се уверите, че имате толкова цветове, колкото е броят на групите, които трябва да сформирате, и достатъчно точки от един цвят. Може да сложите всички точки в малка кутия и всеки участник да си избере по

една. Участниците, които са избрали един и същи цвят точки, образуват група. Друг начин, ако участниците се съгласят с него, е директно да залепват избраните точки на рамото или на челото си, където не могат да видят цвета, и да ги накарате да обикалят залата и да общуват с другите участници, за да открият какъв цвят са избрали и към коя група принадлежат.

Това може да се използва и за разделяне на двойки.

- **Човешко бинго:** Тъй като отнема повече време от другите дейности, то може да се използва и като упражнение за „стопяване на леда“ или упражнение за енергизиране, когато трябва да сформирате групи или двойки за следващата дейност. Участниците обикалят из залата и си задават въпроси един на друг от списък, с който разполагат, след което формират групи или двойки въз основа на споделени интереси или опит. Изгответе списъка, като се уверите, че ще можете да сформирате достатъчно групи; в зависимост от вида дейност, която ще предложите, може да се наложи да проверите дали сформираните групи отговарят на нуждите на тази дейност.

От лявата страна на лист хартия напишете списък с лични черти, предпочитания или опит и оставете другата страна на страницата празна. Дайте на всеки участник екземпляр от списъка и няколко минути, за да обиколи залата и да говори с другите. Когато намерят един или повече участници, със същите характеристики, могат да напишат имената им в дясната колона и да сформират двойка или група.

Примери за лични черти или преживявания за списъка са: „Харесвам котките повече от кучетата“, „Харесвам спорта“, „Никога не съм бил(ила) във Франция“, „Обичам да събирам камъни“ и т.н.

- **Игра с памет:** Можете да използвате детски пъзел или да принтирате снимки или да напишете думи, които са особено значими за вашата сесия. Трябва да имате по два броя от всяка снимка/дума и достатъчно за една на участник. Раздайте по един брой на всеки участник, когато трябва да сформирате групи или двойки и им обяснете, че трябва да намерят човека/хората, които имат същата снимка/думи като тях.
- **Приложение за телефон:** Има приложения за телефон, които помагат при определянето на реда на играчите и формирането на групи. Ако нямате достатъчно време в програмата на сесията, за да предложите кратка игра за тази цел, можете да помислите за изтегляне на приложение, което да ви помогне в тази Задача.

7. Обучение на връстници

Обучението на връстници е много ефективна възможност за предаване на повече послания на различни нива. Участниците ще са информирани за правата на децата и правото на участие във вземането на решения, но когато чуят това директно от вас като обучител на връстници, това ще им помогне да разберат колко е важно да познават и упражняват тези права.

Не забравяйте, че можете да изберете как да се представите и дали да споделите лична информация с участниците. В случай, че сте млад човек с опит в грижа и обучението се провежда в услуга за грижа, особено важно е да обмислите тази част предварително по време на подготовката си. Това е така, защото за децата и младите хора в грижа може да бъде много вдъхновяващо да участват в дейност, водена от човек, излязъл от системата за грижа, но в същото време неговото присъствие и история могат да провокират голямо любопитство. Освен това, посещението на услуга за грижа може да предизвика много чувства и спомени у младия човек с опит в грижа и може да му е трудно да се справи с това, наред с новата роля на обучител на връстници.

СЪВЕТИ ЗА СЪВМЕСТНО ПРОВЕЖДАНЕ НА ОБУЧЕНИЕ

Както споменахме, съвместното водене на обучение е чудесен ресурс както за групата, така и за обучителите на връстници, тъй като те могат да разчитат на партньор, който да сподели отговорностите за провеждане на обучението и управление на групата.

Двама души не правят група, но могат да направят екип: можете да приемете да изпълнявате различни роли в зависимост от вашите силни страни и предпочитания, можете да изпълнявате повече от една Задача едновременно и можете да се подкрепяте взаимно по много начини. За да постигнете това, силно ви препоръчваме да отделите достатъчно време за подготовка като съ-обучители, заедно с подготовката на съдържанието на обучението.

Препоръчваме ви да започнете този разговор, с разработването на свое собствено споразумение за съвместно провеждане на обучение под формата на основни правила; като започнете със споделяне на вашите надежди и страхове и се съсредоточите върху това, от което се нуждаете, за да бъдете добър обучител. Важно е да изясните също каква е ролята: избройте различните задачи, включени в провеждането на обучението (или във всяка сесия) и посочете с какво се чувствате по-комфортно или имате опит и кажете какви задачи предпочитате да изпълнявате (напр. презентации или обратна връзка от групата или писане на флипчарт и т.н.). Това може да бъде основанието, на което да обсъдите и да се споразумеете кой какво прави и от каква подкрепа може да се нуждае всеки от вас.

Също така ви препоръчваме за сесиите да използвате насоките за управление на времето, тъй като това ще изисква от вас като съ-обучители действително да работите заедно и да си помагате взаимно. Може да се договорите за набор от символи или идеи как ефективно да управлявате това. Преминването през програмата за деня и много ясното определяне кой каква част поема (равно разпределение) също е много важно, като се опира на силните ви страни.

Ето някои точки, които могат да ви насочат да определите вашите роли и отговорности като съ-обучители:

- Избройте задачите, които виждате като част от вашата роля на обучител.

- Избройте задачи или аспекти на обучението, за които смятате, че може да имате нужда от подкрепа.
- Каква подкрепа бихте искали да получите от вашия съ-обучител?
- От каква подкрепа може да се нуждаете от останалата част от екипа?
- Избройте някои аспекти на обучението, за които можете да помогнете на своя съ-обучител (т.е. в какво сте добър(добра)/в какво се чувствате особено комфортно и можете да го предложите на вашия съ-обучител).

1. Предизвикателства

В този раздел разглеждаме предизвикателствата, които също са част от съвместното провеждане на обучение. Основното предизвикателство е, че сте двама и следователно трябва да споделяте начина, по който водите групата и обучителните задачи, да уважавате пространството на другия и да вземате решения заедно.

Някои хора може да са научили от опит, че понякога им е трудно да се доверят на другите и ще трябва да положат усилия, за да обяснят от какво имат нужда, да поискат помощ, да приемат подкрепа, да си сътрудничат и да делегират части от Задачата. Най-добрият начин да се справите с това може да бъде да седнете заедно преди обучението и откровено да обсъдите нещата, тъй като всеки човек знае как работи и как се справя като съ-обучител. Важно е да осъзнаете, че съвместното водене на обучението не е състезание, а е възможност да почувствате, че имате подкрепа по време на провеждането на обучението, възможност да разполагате с различни умения в залата и да получите помощта, от която се нуждаете.

2. Работа в екип

Обучителите на връстници си сътрудничат помежду си, но също и с ментори, съветници детско и младежко участие и членове на националните екипи по проекта (т.е. координатор на проекта и асистент по проекта). Освен обучители на връстници, в залата ще има и един ментор и съветникът детско и младежко участие, които ще споделят някои от отговорностите за провеждане на обучението. Те също така ще ви подкрепят *по време и след* обучението, за да ви помогнат да разсъждавате и анализирате как е минало и да си изясните как се чувствате. Съветникът детско и младежко участие може да бъде определен и за отговорник по политиката за безопасност на детето. Наред с това на обучението може да присъства и член на персонала, като напр. асистент по проекта, за да се погрижи за всички организационни аспекти, като поддържане на контакт с домакина на мястото, осигуряване на освежителни напитки, материали за сесиите и т.н.

Следователно е важно да се има предвид, че екипът се формира от хора с различни роли и опит, които трябва да си сътрудничат и да се координират помежду си.

Ето контролен списък, който можете да използвате във вашите подготвителни срещи, за да стане ясно кой в екипа за каква Задача отговаря във всяка сесия:

СЕСИЯ №	
ЗАДАЧИ	КОЙ КАКВО ПРАВИ

3. Стил и представяне

Важно е да запомните, че всеки обучител има свой собствен стил на работа с групата и на провеждане на сесиите. Някои се чувстват по-удобно да обясняват концепции и да разказват истории, докато други предпочитат да включват хората в игрите.

Освен това може да се окаже, че говоренето пред група хора изважда наяве очаквания и притеснения относно нечие *представяне*. Тези мисли и емоции могат да доведат до несигурност и да попречат на изпълнението на дейностите и на вниманието към групата.

Човек може също да започне да сравнява собствения си стил на провеждане на обучение с този на други обучители и да започне да поставя под въпрос и да се съмнява в техните способности.

Ако това се случи с вас, не забравяйте, че важното при обучението на връстници не е нечие представяне и че всеки стил е валиден и подкрепя процеса на обучение на групата. Двама различни хора с различни подходи към провеждането на обучението са чудесен ресурс за групата.

ПРОЦЕС НА АДАПТИРАНЕ

1. Какво е адаптиране?

Адаптирането в контекста на обучението се отнася до процеса на промяна на някои елементи от съдържанието или структурата на обучението. То може да е необходимо, за да направите обучението по-адекватно към контекста на страната и специфичните характеристики на групите, с които ще се срещате, особено за сесии 4 и 6, които са посветени на процесите на вземане на решения от обществено значение.

Когато прецените, че дадена дейност може да работи по-добре във вашата страна, ако промените нещо, именно там започва процесът на адаптиране. Не е необходимо да мислите за изцяло ново обучение, но можете да замените някое упражнение за енергизиране или части от Задача (напр. представените примери за обясняване на инструмента „Стълбата на Харт“ или въпросите в Задача като *„Кой трябва да взема решение?“*) с това, което смятате, че е по-подходящо за вашия контекст. Например определени стъпала от Стълбата на Харт може да са по-приложими за вашата страна от други и е важно да отчетем и приемем това.

2. Кой участва?

Това е процес, който ще започне по време на обучението на обучители на връстници и ще бъде част от подготвителната работа, която ще осъществите заедно с ментори и съветника детско и младежко участие, въз основа на вашия опит в процеса на прилагане на правото на участие във вашата страна и информацията, събрана от националните екипи.

3. Кога трябва да го правим?

По време на обучението на обучители на връстници вие сте поканени да започнете да мислите за възможни нови елементи или промени, които бихте искали да приложите, въз основа на вашите познания и опит относно участието на деца и млади хора в процесите на вземане на решения от обществено значение във вашата страна или регион. Резултатът от тази групова работа ще бъде първата стъпка и основата, върху която можете да работите всеки път, когато срещнете нова група.

Подготовката на обучението и запознаването с *Ръководството за обучение „Заедно“* е процес, който включва две основни стъпки. След обучението на обучители на връстници ще се срещнете отново с менторите и с вашия съветник детско и младежко участие, за да завършите всички необходими адаптации на сесиите и да се уверите, че се чувствате готови да започнете да ги провеждате. Като екип също ще имате допълнителни подготвителни срещи преди всяка

сесия, за да сте сигурни, че евентуалните промени ще бъдат обсъдени преди сесиите, така че да имате време да се запознаете с новите указания или информация.

За да се почувствате подготвен(подготвена) за ролята си на обучител на връстници, обсъдете с вашия съ-обучител каква подкрепа ви трябва от менторите и от вашия съветник детско и младежко участие преди началото на сесиите. Мислете в перспектива и се уверете, че сте планирали достатъчно време в графика си, за да организирате срещи лице в лице или виртуални срещи с разширения екип и с вашия съ-обучител в седмиците или дните преди обучението.

4. Контролен списък

Това е контролен списък, който може да помогне в процеса на адаптиране, и който можете да използвате, за да се подготвите за всяка сесия. Този списък е примерен: Добавете към него всичко, което смятате за важно, и променете това, което не се отнася за вашия контекст (напр. някои задачи може да завият от националния екип, тъй като сте се договорили за нещо друго, и т.н.). Този контролен списък трябва също да бъде допълнен от информацията, включена в контролния списък, споменат по-рано в този раздел (вж. *Работа в екип*).

КОЙ	КАКВО	
Национален екип	Да предостави информация за групата (брой участници) и мястото на провеждане (размер на залата, наличие на техническо оборудване).	
	Да предостави информация (ако е известна) за предишен опит на групата във вземане на решения от обществено значение.	
	Да покани съответните възрастни на срещата и да се увери, че те са информирани/напълно наясно какво е детско участие, подготвени са за структурата на сесията и знаят какво се очаква от тях. Да гарантира, че те сътрудничат и са ангажирани с процеса.	
	Да предостави информация за възрастните, поканени на срещата и техните роли при вземането на решения от обществено значение.	

Обучители на връстници	Да предоставят информация за известните възможности за участие в процеси на вземане на решения от обществено значение и перспективите за прилагане на правото на участие в този регион (където е възможно).	
	Да предложат промени в структурата на обучението въз основа на своя опит в страната/региона като обучители/участници в подобни дейности.	
	Да се подготвят със своя съ-обучител за всяка нова или променена дейност и да поискат допълнителна подкрепа от менторите и съветника детско и младежко участие, ако е необходимо.	
Ментори	Да предоставят информация за известните възможности за участие в процеси на вземане на решения от обществено значение и перспективите за прилагане на правото на участие в този регион.	
	Да предложат промени в структурата на обучението въз основа на своя опит в страната/региона като обучители/участници в подобни дейности.	
Съветник детско и младежко участие	Да гарантира, че обучителите на връстници и менторите получават подкрепа и се чувстват в безопасност по време на подготвителния етап.	
	Да наблюдава процеса на адаптиране въз основа на своя опит (и да не прави ненужни компромиси със съответната информация).	
	Да предостави информация за известни възможности за участие в процеси на вземане на решения от обществено значение и перспективите за прилагане на правото на участие в този регион.	

